TH. CRENII

In Re Philologica & Hiſtorica

ANIMADVERSIONES

CURIOSIORES.

DIVISÆ

IN

PARTES III.

THOMÆ CRENII
ANIMADVERSIONUM
PHILOLOGICARUM
ET
HISTORICARUM
PARS I.

Novas librorum editiones, præfationes, indices, nonnullaſqve ſummorum aliqvot virorum labeculas notatas excutiens.

CUM

Qvibuſdam Joſephi Scaligeri, Theodori Bezæ, Hadriani Junii, Hugonis Grotii, Claudii Salmaſii, Andreæ Riveti, Jo. Henr. Heideggeri, & non neminis de morbo morteqve Renati des Cartes epiſtolis anteà nunqvam editis lectu digniſſimis.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud FREDERICUM HAARING, & DAVIDEM SEVERINUM. 1698.

MAJORUM GLORIA

INGENTIBUS ÆTATEMQVE LONGE SUPERGRESSIS ANIMI INGENIIQVE VIRTUTIBUS ET INTEGRITATE MORUM ILLUSTRIBUS.

OPTIMÆ SPEI & AD MAGNA NATIS ADOLESCENTIBUS,

Nobiliſſimis & doctis Dominis

Dn. JACOBO ARCKENBOUT VAN VREDENBURGH.
Dn. ANTONIO DE MEY.
&
Dn. JOHANNI PESSERO.

Artium, qvæ ad huminitatem pertinent, & JURIS Studioſis

Hunc libellum

L. M. Q.

D. D. D.

THOMAS CRENIUS.

DEDICATIO.

Veluti magna veſtra tacitus, vobiſqve id minimè cogitantibus, ſuſpexi ſæpius ingenia æſtimaviqve: ita divinam illorum circa varietatem providentiam adverti itidem ſingularem planè. Innatam TIBI, ſagaciſſime DOMINE ARCKENBOUTI, *maximèqve, ſupra qvam dici poteſt, in qvamplurimis neceſſariam negotiis, ipſiſqve in Fabio ſaluberrimam Romanis tarditatem maximâ ſoliditate compenſas ingenii & maturitate judicii ac perſpicaciâ. Qvidqvid enim agis, præſens tractas, nemoqve circa jacturam veritatis te incogitantiæ convincet & temeritatis juvenibus alias non infrequentis. Miram neminiqve non notam Humaniſſimi Dn: Parentis TUI* JOHANNIS DE MEY, *Domini Yſelmondenſis comitatem morumqve elegantiam, TU ejus fili* DN. ANTONI *politiſſimè temperas naturali qvadam gravitate ſedatioréqve animô. Et qvia tecum conſiſtere, tecumque morari didiciſti, compoſitæ mentis eſſe, vel auctore Annæô noſtrô, perhiberis meritò. Ceterùm & acerrimi non rarò mihi ſigna tui ingenii dediſti, præſagia futuræ prudentiæ, qvi nonum & decimum, vix ingreſſus annum ob-*

ſcu-

ſturiſſima qvæqve jam vides, minimèqve facilia tentas. Sunt hi certo cum indolis experimento gustus animi procedente tempore ad ſummum gloriæ cumulum perventuri. In TE verò, & antiqvitate generis, & gloriâ meritiſqve majorum & tuâ & propriâ modeſtiâ, Ornatiſſime DN. JOH. PESSERE, *tantam tamqve mirificam ſemper virtutis indolem cum elegante & eximio planè deprehendi ingenio, ut alacritate nec Tuo olim fratri, communi Urbis univerſæ noſtræ delicia,* DAMASO, *ad omnia ſumma nato cedere, qvin nec ampliſſimo Parenti tuo, Viro Conſularis olim dignitatis, igneâ vi debeas. Imò utrumqve, TE, debitam ſi adhibueris unicèqve tibi neceſſariam diligentiam, ingeniô æquiparaturum non vanè polliceor. Omnia enim, ſi avertis animum, tibi ſunt in promptu atqve facilia, nihil inacceſſum. Excitatus animus, læta mens, magnus vigor, ingenuus vultus, corporis agilitas, blanda adfabilitas, & huic non adeò freqvens ætati ſolertia, ſicut TE omnibus meliore de nota commendant: ita cives noſtros omnes ferè nobilitate, divitiis, ſvavitate jucunditateqve præſtas. Hæc me adlexerunt jamdudum in vobis animadverſa, ut pueritiæ veſtræ blandimenta ſinu qvaſi paternô atqve adfectu meô foverim, voſqve bonis*

artibus, litteris atqve ſcientiis inſtuxerim pro modo virium & captu veſtro. Neminem noſtrûm fugit plurimum adjuvari bonam indolem, ſi inter docentes ac diſcentes mutua qvædam ſit & ſvavis animorum propenſio, ita ut Magiſter in diſcipulum paternum, diſcipulus autem in Magiſtrum filialem planè induat adfectum. Ubi enim mutuum hujuſmodi pro adfectu regnat odium, ibi fruſtra laborari utrinqve minimè dubitandum eſt. Neqve enim eâ, qvâ par eſt, fidelitate docere præceptor eum poteſt diſcipulum, à qvo ſe contemni ſcit aut odiô aut ludibriô haberi. Neqve diſcipulus eâ, qvâ oportebat intentione, Præceptori auſcultat & obtemperat, qvem ipſe in animo ſuo adſpernatur & odit, deqve qvo non optima ſibi pollicetur. Propterea Agaſicles Rex ille Lacedæmonius, eorum ſe diſcipulum eſſe velle ajebat quorum eſſet & filius. Significans, non minus intereſſe qvos nactus ſis parentes, qvàm qvos adſciſcas Præceptores. Ceterùm qvàm benevolô hactenus ſoloqve paternô minore vos dilectionis adfectu proſeqvutus fuerim, ſcitis ipſi; declarârunt eum vobis meæ non incognitæ, nec ingratæ actiones, qvin nec exuam in poſterum. Ipſo ex illo qvoqve præſens hæc naſcitur libelli dedicatio ſolô vobis obferentis animô

mihi æſtimanda. Attendiſtis mihi hactenus, ego docui vos bonas artes & litteras, eamqve in curam totâ mente omniqve impetu animi incubui, ut vos, qvod qvidem poſſem, doctos eruditóſqve qvàm facillimè redderem. Jam Vale vobis dico tradóqve Academiis. Magna ſunt ſangvinis veſtri nomina, magnam domeſticæ laudis & gloriæ ſuſtinetis exſpectationem. VOBIS enitendum eſt, ne Majorum cuiqvam veſtrorum concedatis. Citra controverſiam è veritatis Republica eſt, qvod in ſecundo de Officiis Tullius ait : Si qvis ab ineunte ætate habet cauſſam celebritatis, & nominis à patre acceptam; in hunc oculi omnium conjiciuntur, atqve in eum, qvid agat, qvemadmodum vivat, anqviritur: & tanqvam in clariſſima luce verſetur, ita nullum obſcurum poteſt nec dictum ejus eſſe, nec factum. *Excitet hoc ipſum vos omnem ad virtutis ardorem, amoremqve eruditionis. Inardeſcat veſtra his igniculis generoſa indoles.* Qvis enim eſt generoſus? *qværit in XLIV. epiſtola Romanus ſapiens Annæus noſter, & ibidem reſpondet :* ad virtutem bene à natura compoſitus. *Qvare nomen hoc præclarè tuetur hæc veſtra indoles, ita ut verè de vobis ejuſdem è XCV. epiſtola ſapientis verba uſurpare poſſim;*

ſim: Pars naturæ *veſtræ* eſt, eſſe bonos: ita qvidem egregiam ſortiti indolem, in ea, qvæ tradi ſolent, perveniunt ſine longo magiſterio, & honeſta complexi ſunt, cùm primùm audierunt. Unde iſta tam rapacia virtutis ingenia, vel ex ſe fertilia? At illis aut hebetibus & obruſis, aut malâ conſvetudine obſeſſis, diu rubigo animorum effricanda eſt. *Gratulor itaqve & virtuti veſtræ, & Academiis noſtris gaudeo, qvod dignæ viſæ ſint conſpectu veſtrô: ad excitandas hac ingenii voſtri ſcintillas, ſuis inſtitutionibus, ut brevi lucidiſſimam flammam per totam patriam proferant pietatis, temperantiæ, modeſtiæ, gravitatis, ſapientiæ. qvæ omnia, qvò majora ſunt, eò magis vos onero dictâ exſpectatione venerabilium parentum, avunculorum, cognatorum, tutorum, omniumqve hominum; qvam, ut confido, non falletis: & efficietis, ut hæc non adulanter, ſed verè ſcripta eſſe homines videant. Valete, continuationemqve harum Animadverſionem, DEO propitiô, exſpectate propediem.*

THO-

THOMÆ CRENII

ANIMADVERSIONUM PHILOLOGICARUM ET HISTORICARUM

CAPUT I.

§. I. Qvàm ingens Reipubl. litterariæ novis ſuis qvibuſdam editionibus typographi attulerint damnum, ante oculos atqve in conſpectu eruditorum eſt, & pii ac boni omnes ubiqve deplorant. Hi qvippe, libris in edendis avaritiæ ſuæ, & minimè egregio publico ſervientes, qvando vident, brevi hoc vel illud tempore ſcriptum aliqvali pretiô divenditum, ſpretis doctorum judiciis, falcem in alienam meſſem immittunt, novam editionem, vitiis typographicis, qvæ in priore occurrerant, non ſolùm retentis, ſed & ob defectum idonei correctoris, cujus operam, ut ſumptibus parcant, non deſiderant, infinitis de novo additis, refertiſſimam extrudunt, &, qvod omnium peſſimum eſt, mutilam, depravatam, hiantem, non ſine arcano qvæſtus. Ut enim tantò feliciùs malam ſuam emptori

novam ingerant editionem, multa veteri exemplo maximè neceſſaria, ut hæc nova minor in chartis & pretio evadat, demunt, clavemqve libri, indicem, & præfationem ceu ſummam & argumentum ſcripti imperitè omittunt.

§. II. Centurias Magdeburgenſes, opus ob Hiſtoriam Eccleſiaſticam lectione digniſſimum, præfationibus longè utiliſſimis librarius ſpoliavit Helvetius, Lucius, omiſſis qvoqve, qvem in finem neſcio, ipſis auctorum nominibus, niſi fortè, ut videri poſſit proprium. Veterem Hamburgenſem pretioſi Theologiæ exegeticæ theſauri, Scholæ Propheticæ B. Daniel. Crameri editionem anni CIↃ IↃCVI. in 8t. qvi cum recentiſſima in quarto permutat, detrimentum facit, ob omiſſas præfationes. Friderici Balduini Wittenbergenſis Theologi commentarius in tres ultimos minores Prophetas. B. Joh. Schmidii expoſitioni Prophetas in minores ſubjunctus, præfatione editioni in 8t. veteri præmiſſâ deſtituitur. Deprehendo & id in Jo. Crocii commentariis in Epiſtolas Paùli in folio editis, ut re ſit, ob præfationes, exempla in 8t. retinere vel comparare. Eadem ſors obtigit magni illius Jo. Hülſemanni animadverſionibus in Bellarminum; qvarum novæ editioni in qvarto Dnn. Lipſenſes Theologos non meliùs advigilâſſe, eruditi mirantur. Topicam Calvinianam ampliſſimi Theologi B. Jo. Chriſtophori Seldii ſecunda vice edi curavit ejus gener, ſed ſine præfatione veteri exemplo in 12. ad Sereniſſ. Serveſtanum Principem eruditè præfixa; qvæ negligentia in viro docto minimé ferenda. Tantum enim abeſt, ut elaboratiſſima & ſancta horum optimorum Theologorum ſcripta ſint abolenda vel negligenda, ut potius omnes

omnium

omnium biliothecæ, vel ad tantorum virorum fragmenta in pluteis hinc inde deliteſcentia extrahenda, inveſtigandæ ſint, tantò ne mundus defraudetur theſauro. BB. Mentzeri & Juſti Fewrbornii Operum novam editionem Francofurtanam memorare pudet me, tam miſerè enim maximorum Theologorum utiliſſimos tractatus typographi curârunt, ut vix legi mereantur. Incomparabilis Henrici Höpfneri ſcripta vellem in attentiorem incidiſſent editorem, ſic enim non tam multa prætermiſſa fuiſſent, ut in editioni Lipſenſi factum.

§. III. Henrici Stephani magni illius litterarum Græcarum vindicis curâ, ſumptu, ac elegantiſſimô typô in formâ XII. annô M. D. LXXVI. Novum Teſtamentum Græcum prodiit, cui elegantiſſimam multa admodum ſcitu neceſſaria continentem præfationem præmiſit, hanc uſqve adeò inſeqventes neglexerunt typographi, ut, licet vel millies ab eo tempore Novum Teſtamentum impreſſerint, nemo tamen iis ex omnibus vel particulam illius præfationis nobis dederit, niſi qvod Balduinus Walæus, Antonii Filius, Federat. Belgarum ad Potentiſſ: Galliar. Regem Legationi à ſacris eam, non tamen integram, dedicationeqve omiſſâ, ſuis Novi Teſtamenti Libris Hiſtoricis perpetuô Commentariô ex Antiqvitate, Hiſtoricis, Philologia illuſtratis & Lugduni Batavorum in 4to CIↃ IↃC LIII. excuſis præmiſit. Uſqve adeo vetera utilia & elaborata ſcripta excutiuntur è manibus hominum & abolentur paulatim. qvod qvàm multi velint ex Laurentio Villavincentio Auguſtiniano patet, qvi utiliſſimum opus Andreæ Gerhardi ſ. à patria, Hyperii, de ratione ſtudii Theologici totum ſuppilavit, & ſub

ſub ſuo nomine, mutatis tantùm atqve omiſſis illis, qvæ Pontificios tangebant, tali, ut majore non poſſet, plagio edidit Theodori Bezæ Præfationem, anno M.D.LI. ex Academia Lauſanenſi ſcriptam & Jo. Calvini Commentariis in Epiſtolas Pauli præfixam fruſtra quæris in editione Jo. Criſpini anno M. D.LII.

§. IV. Anno M. D. XCIV. edidit Joannes le Preux Bibliopola Pariſienſis, utiliores fortè, qvàm ignara earum juventus putat, Phraſes Aldi Manutii, Pauli Filii, cum doctiſſima præfatione Ioannis Caſelii, immortalis memoriæ viri, in qva de ingenuarum litterarum peſtibus, nimirum qvòd tantopere aut Latina Lingua negligitur, aut aliter, qvàm fieri conveniebat, diſcitur, atque non tantùm ab adoleſcentibus, ſed & ab iis, qvi ejus ſe egregios magiſtros profitentur, tractatur, ſolidè, qvod ſolet ille, & admodum eruditè cogitat. Hæc epiſtola vel diſſertatio veluti non cara auro contra eſt, ita minimè ſupprimenda, qvin vel ſola in uſum juventutis excudenda erat, qvam tamen ſtupidâ ignorantiâ & diſſolutâ incuriâ in omnibus inſequentibus editionibus omiſſam non ſine cordolio vidi. Ioan. Mantelius editioni Autverpienſi ann: M. DC. XLII. vitam Nicaſii Baxii Auguſtiniani, qvem Phraſes Manutii auxiſſe in inſcriptione ait, præmittere maluit potius, qvam utilem iſtam ac doctam Caſelii præfationem. Deſumpſit tamen iſtam præfationem le Preux ex editione ſuperiori ſeculo Coloniæ M.D. XCIII. in 8t. publicata, in qva ſola iſtam offendi. ceteris typographis aliqvos in eam impendere ſumptus operæ pretium nullum viſum fuit, ſicuti nec Petro Carpenterio, Antverpio, Roterodamenſis ſcholæ Rectori olim, qvi Aldi Manutii phraſes tabu-

lis delineavit & aliqvoties curavit. Nos inſeruimus eam Methodis ſtudiorum Cll. Viror. n. V. pag. 150.

§. V. De Johanne Veenhuſio Bremenſi, celeberr. Jacobo Thomaſio & Chriſtoph. Cellario mirari ſubit, qvî factum, qvod, cùm Plinii epiſtolas ſatis accuratè recenſuerint, Aldi manutii & Andreæ Cratandri præfationes neglexerint, qvæ præfixæ leguntur editioni Plinii Epiſtol. Lugduni excuſæ in ædib. Laurentii Hilarii ſumtu honeſti viri Vincentii de Portonariis de Tridino, de Montferrato M. D. XXIX. Partem dedicationis Aldinæ admodum brevem recenſet in p. 8. præfationis ſuæ dictus Thomaſius, quæ, qvòd illâ non deſtitutus fuerit, indicat. An verò hanc Cratandri habuerit, dicere non habeo. Baſileenſis utriſqve à Cratandro excuſæ editionis Plinii memorat idem p. 10. Apollonium Collatium Lugduni Batav. annò CIↃ IↃ LXXXVI. Vanderburchius *recudi* non *ſecundò*, quæ ejus verba, *fecit*; ſed qvarto. Editus enim primùm, ut puto, in Italia erat; deinde à Gagnæo Pariſiis CIↃ IↃ XLVI. Pariſiis repetitus; tertiò à Bignæo Bibliothecæ Patrum inditus, id qvod nec ipſe Vanderburchius celat; quartò ab hoc tandem reproductus. Hic Vanderburchius in præfatione incertum eſſe, qvò tempore vixerit. ac à Margarino ſub ſeptimo Centenario locatum fuiſſe, profitetur. *Malâ autem cum poſteritate fide egit*, ait b. r. Chriſtianus Daumius Philologus diligentiſſimus p. 27. Epiſtol. Reineſii ad Daumium n. IX. *Gagnai ſi qva præfatio adfuit, uti non dubito, (præfixit enim tales ceteris à ſe publicatis) eam ſuæ editioni non addens.* Dionyſii Petavii Aurelianenſis Jeſuitæ dedicationem Rationario Temporum in editione Pariſina præmiſſam tanti non

æſtimavit nuperus editor Franeqveranus, ut in ſua editione vel minimam ejus curam habuerit. Quantò prudentiùs verò hac in parte ſe geſſit ὁ πάνυ Grævius amicus noſter, qvippe qvi ſuo veterum in Svetonium interpretum præfationes Commentario indidit integras. Antiqvior autem editio Svetonii anni CIↃ IↃC LXXI. emendatior eſt novâ de anno 1691. in qva & elegans Dn. Grævii dedicatio, quâ Epiſcopum Paderbornenſem honoravit, omiſſa eſt, etſi locô ejus alia Seren. Elect. Brandenburg facta, ſubſtituta legitur. Jamdudum doluit eruditis, doctiſſimum Janum Gruterum præfationibus privâſſe plerumqve tractatus illos, qvos uno ex tomis diſtinctô corpore complexus eſt, ac Lampada, ſive facem artium Liberalium, hoc eſt, Theſaurum Criticum inſcripſit, Francofurti annô CIↃ IↃC II. & ſeqventibus in 8r. editos. Cui Lampadi fortè aliqvando oleum ſuffundemus, ſi DEUS, valetudo & typographi nobis non deerunt. Auctores dicto in Theſauro Critico contentos enumerat Caſpar Scioppius in Conſultat. II. de Scholar. & ſtudior. ratione c. XXXV. p. m. 334. edit. optimæ Roterodameſ. qvam Nos annô M DC. LXXXXII. dedimus in 4to. Non eſt contemnenda, ſuo qvam de Originibus Latinæ Lingvæ multum ad humanitatis ſtudia ſcripto facienti, præmiſit, dedicatoria epiſtola Chriſtiani Becmanni Bornenſis de annô CIↃ IↃC VIII: nullum tamen in recentioribus, qvas nobis Francofurtum in numero dedit, editionibus locum invenire potuit. Prima ſi qvem deficit editio, ſupplere defectum in novis ſuis libris poterit dicti è Becmanni Epiſtolis Hanoviæ impreſſis Anno M. DC. XIX. in 8r. qvippe in qvarum pagina 1. laudata

laudata habetur epiſtola. Sunt & præter epiſtolas eôdem ibidem annô reliqva ejus non inutilia opuſcula, ut *Schediaſma Philologicum Apologia pro eodem: De uſu Logices: Exegeſis Pſalmi* LXXXXI. *Orationes: Diſſertationes & Poëmata.* junctim edita. Succenſeo Rudolpho à Zijl, qvod eruditam Ioſephi Scaligeri ad CL. Puteanum Conſiliarium Regium in ſuprema Curia Pariſienſi præmiſſam præfationem editioni Catulli, Tibulli, Propertii Bibliopolio in Commeliniano CIↃ IↃC. impreſſæ abjecerit, nec ſuæ Trajectinæ de anno CIↃ IↃC LXXX. inſeruerit.

§. VI. Qvæ omnia à nobis eâ fini adducuntur, ne novis nimium fidat incauta juventus editionibus. πολυμαθεστάτου Eraſmi Roterodami Adagiorum (ampliſſimi illius philologiæ campi, qvô nemo carere poteſt Latinæ Lingvæ paullulum ſtudioſior, utpote *in quo eruditio multiplex, omnia grata, elegantia, aut ipſa potius Gratiæ, ſales, dicteria, gemmæ, lumina, deniqve Attica Muſa, Copiæ cornu, Ilias bonorum*, ut Adagiorum illud opus Conradis Geſnerus in fol. 198. Bibliothecæ ſuæ adpellitat) diverſæ & variæ reperiuntur editiones. Frobeniana citra controverſiam eſt emendatiſſima. Edidit & Hendricus Stephani è typographeo ſuo; cui multum tribuo. Nova editio, qvæ typis Wechelianis & ſumtibus Joannis Preſſii, M. DC. XLVI. prodiit, omnium eſt corruptiſſima, licet ceteris, & qvoad ipſas præfationes, locupletior; nam adjuncta ſunt Eraſmi Chiliadibus Cognati, Junii, Braſſicani, Ulpii, Petri Godofredi, Canteri, Giſelini, Henrici Stephani, Corocottæ, Polydori Virgilii & aliorum auctorum proverbia & adagia. Ita ut recentior editio qvidem ſit, uti dixi, locupletior, at

vetus correctior? qvod mirum non eſt, cùm palam ſit, longè majori ſtudiô & diligentiâ ſuperiore, qvàm hôc ipſô libros impreſſos eſſe ſeculô. Qvòd chartarum & typorum, elegantia vincamus, nemo negat; ſed qvòd & plurimos parum emendate impreſſos legamus libros, ipſa qvoqve impudentia in dubium vocare nôn poteſt. Sic editiô Epiſtolarum Eraſmi Frobeniana, editione Londinenſi, & ceteris longè melior eſt & correctior, multis enim merdis Anglicana hæc ſcatet, qvamqvàm aliqvâ parte locupletior. Index huic operi ſubjectus utiliſſimus eſt. Ciceronis opera II. Voluminib. Hamburgi in fol. annô CIƆ IƆC XVIII. impreſſa cum Londinenſi eorum editione M. DC. LXXXI. ab Adamo Littletonio curata, vel ob omiſſa capita non permutarem. Vetus Julii Cæſaris editio, qvam cum notis varior. integris Cl. Gothofredus Jungermannus Lipſienſis Francof. M. DC. VI. in 4to curavit, correctior eſt alterâ multis in locis, etſi auctior & comtior in titulo vocetur. Eſt quidem ſanè hæc ſecunda Francof. CIƆ IƆC LXIX. impreſſa editio, ob additam in fine Joſ. Scaligeri Notitiam Galliæ depromptam ex editione Elzeviriana, & Aldi Manutii brevem de Galliæ diviſione commentationem, aliqvô modô auctior, & ob additos verſus vel inciſa, in priori omiſſa non ſolùm comtior, ſed & utilior: at qvia præfatio ad Lectorem eruditiſſima, in qva de totius operis ratione cum cura diſſeritur, fœdè prætermiſſa eſt, multaqve σφάλματα in auctore ipſo & notis admiſſa, utramqve cum damno rei familiaris comparare cogimur. Hoc â præceptoribus docenda eſt ſtudioſa juventus, ut noſcat bonos auctores, utiles libros, & optimas editiones, diſcat-

diſcatqve talia ſibi mox ſub initium ſtudiorum comparare exempla, qvibus tuto fidere, & per totam vitam magno cum emolumento uti poſſit. Monſtrant id non infeliciter Jo. Henr. Boeclerus in de Scriptoribus; Celeb. Dn. Olaus Borrichius in de Poëtis. Cl. Dn. Martinus Hanckius de Scriptoribus. Eruditiſſ. Dn. Daniel Georg. Morhofius in Polyhiſtore. Jo. Andr. Boſius, acerrimi vir judicii & infinitæ lectionis, in de comparanda prudentia juxta & eloqventia civili; Item in Introductione Generali in notitiam rerumpubl. Orbis univerſi; & in Schediaſmate nunqvam ſatis ob utilitatem laudando, de comparanda notitia Scriptorum Eccleſiaſticorum. Jo. Henr. Höttingerus Theologus olim Tigurinus & Heidelbergenſis in Bibliothecario. Faciunt huc etiam Catalogi de Bibliothecis virorum eruditorum, ut per auctionem diſtraherentur publicè, facti; v. c. Pauli Junii, Lugd. 1670 publicatus. Nicolai Heinſii, qvi anno 1682. prodiit. Adriani Pauwen, qvi Hagæ 1654. & 8656 editus, in qvo multi & ſelecti libri. Marci Zuerii Boxhornii, Joannis Coccii Eloqventiæ & Hiſtoriar. in Academ. Lugdun. Profeſſoris; Abrahami Heidani, Jacobi Oiſelii, fortè & Petri Serarii, aliorumqve. *Ex inſpectione enim*, qvod rectè monet harum rerum adprimè prudens Dn. Morhofius, primô Polyhiſtoris, c. XVIII. p. 214. *talis catalogi ſtatim patet viri induſtria & judicium in bonorum auctorum ſelectu inſtituendo.* Mirari verò ſubit, ut hoc obiter dicam, ipſo in adducto capite, ubi Catalogorum ſcriptores recenſentur, ſummæ librorum Academiæ Venetæ M. D LIX. in Academia Veneta impreſſæ nullam planè

 men-

mentionem fieri. Doctiſſimum virum fortè non fugit hæc Summa, ſed non venit in mentem; qvod nemini non ſcriptori contingit.

§. VII. Ceterùm ne Typographi nos fluctus in ſimpulo excitare, remqve leviculam eſſe, præfationes omittere, ajant, operæ precium eſt audire, Jo. Henr. Höttingerum, virum variis lucubrationibus cedrô digniſſimis celeberrimum, cujus in c. VII. Bibliothecarii p. 119. 120. verba hæc ſunt. *Ut de præfationibus aliqvid ἐν παρόδῳ moneamus, miror de illis, earumqve uſu, adeò paucos hactenus fuiſſe ſollicitos. Cùm antehac, animi recreandi gratiâ, poſt ſumtum ſtatim cibum, ad lectionem præfationum curſoriam acceſſiſſem, adeô nectare illô fui allectus, ut ægrè à conſvetudine illa potuerim avelli. Vidi enim ibi unitam qvandam virtutem, & majorem nonnunqvam in paucis pagellis. qvàm vaſtis voluminibus δεινότητα; theſaurum latentem, ſed à pauciſſimis obſervatum. Styli, ut plurimum, ibi vernans, imo florentiſſima obſervatur elegantia, uſqve adeo, ut ab eruditis jam ſit animadverſum, vel tres Præfationes,* Calvini *in Inſtitutiones,* Thuani *in Hiſtoriam,* Caſauboni *in Polybium, omnem fermè exhaurire Latinitatem, & formandi ſtyli exemplum præbere. Ut verò admirari qvidem poſſumus, debemus etiam, ſtyli in præfationibus iſtis faſtigium: ita & rerum in iiſdem reperias adparatum eximium, hiſtoricum, theologicum &c. Nam &* Ille *antiqvitatum ſuffragiô cumulatè probat, novitatis nomine immeritò nobis conflari invidiam, &* Iſte *apertè condocefacit, ſangvine Martyrum eccleſias non, qvod intendebant adverſarii, exſtirpari, ſed ſeri potiùs & plantari. Abſtinendum ergo ab hoc eſſe rigore, & aliam excutiendam qver-*

qvercum. Hæc Hottingerus. Qvid è præfatione qvatuorvirûm Tomi ſeu Centuriæ I. Magdeburgenſ. Celeberrimus Dorſcheus eliciat, legi apud ipſum poteſt in utiliſs. præfationis Latroni Theologo præfixæ pagina 33. Non præter rem vir poſt hominum memoriam in litteris verè magnus Deſiderius Eraſmus Roterodamus in Catalogo Lucubrationum ſuarum, ſeu epiſtola Dn. Joanni Botzhemio, J. U. D. & Canonico Conſtantienſi ſcripta, maléqve, ut plurimæ aliæ, qvæ vel penes me ſunt, in Epiſtolarum ejus opere Baſileæ annô M. D. XXXVIII. per Frobenium edito, prætermiſſa, de ſcriptis ſuis omnibus in tomos digerendis agens, ait p. m. 70. (qvi tamen paginarum numerus à mea manu additus eſt) editionis Antverpienſis annô M. D. XXXVII. in 8t. *Nolim omitti præfationes; qvæ declarant, quid cuiqve dicatum ſit.* Et poſt pauca. *Addi velim Præfationes aliqvot dedicatorias, qvas typographi ſuô arbitratu ſolent vel omittere, vel mutare. Talis eſt præfatio in Opera D. Hilarii & Cypriani, in Lexicon Græcum, Epiſtola ad Joannem Paludanum addita Panegyrico ad Philippum. Præfatio addita libello de Principe ad Ferdinandum Caroli Fratrem, aut ſi qvæ aliæ videbuntur indigna, qvæ pereant.* Hæc legens indignor negligentiam Eraſmi, qvòd auream ſuam pauciſqve ex eruditioribus qvoqve cognitam de Proverbiis epiſtolam dedicatoriam Adagiorum operi ſive Conlectaneis Argentorati per Matthiam Schürerium Seleſtenſem annô M. D. XVII. in 4to evulgatis præmiſſam ſatis longam ac eruditam aliis in exemplis omnibus poſtea excuſis omiſerit ac ſuſqve deqve habuerit. Neqve enim comparet in octavo & vigeſimo Operis Epiſtolarum Eraſmi libro, in qvo ce-

teræ

teræ habentur præfationes ejus. Sanè non omittenda erat vel hîc, vel in nova Francofurtana Adagiorum editione, ceteris Eraſmi dedicatoriis Epiſtolis doctrinâ & eruditione ſi non prior, at ſaltem non deterior. Ergo illâ ceu excellenti bonô gaudeo & fruor.

§. VIII. Similiter non temerè ſed meritò ſuccenſeo curatoribus Voſſii Inſtitutionum Oratoriarum Marburgenſibus, qvi præfationes veteribus, ut Dordracenæ, & aliis editionibus à Voſſio eleganter præmiſſas omiſerunt & ſeculo inviderunt. Cl. Dn. Jacob. Thomaſium in abs ſe Mureti Orationum & Epiſtolar. curata editione Lipſienſi præfationem Jacobi Roſetti Venetam, Ingolſtadienſem M. Joannis Cræſelii Vilſeccenſis, & laudatiſſimæ, dum viveret, induſtriæ viri, ut ille ipſe Thomaſius vocat, Joannis Friderichi Lipſienſem prætermiſiſſe, malè eruditos habet. Condonaremus ipſi hoc, ſi non ad manus habuiſſet, aut typographus ſumtus vel craſſitudinem libri,, aut aliud qvid, qvod ſolent illi, cauſſatus, noluiſſet repetere, ſed, qvòd ipſi *non neceſſe viſum addere, qvidqvid alienarum præfationum uſpiam compareret*, indictum mallemus. De cetero magnam ejus non ſolùm Mureti, ſed & Manutii epiſtolarum editio meretur laudem, ſicuti & illius ipſius præfationum ſub auſpicia diſputationum in Academia Lipſienſi recitatarum argumenti varii liber, qvem erudito cum ſeculo communicavit, adclamamus illi iſto pro labore Theocriti illud μεγάλη χάρις αὐτῷ. Etſi non ignorem Cl. Morhofium exiſtimare in c. I. p: 20. Collegii Epiſtolici, *Thomaſium, ſi verum fateri velimus, noviſſimæ Manutii Epiſtol: editioni Lipſienſi non multum dili-*

gen-

gentia impendiſſe. Sicut nec forte Boxhornii epiſtolis ab ipſo Lipſiæ curatis. Præſtat tamen Præfatione Amſtelodamenſem CIↃ IↃ CLXII. Superiore Seculô M.D.XX. Pariſiis de la Barre Præfationes, Prælectiones, & lepidiſſimas orationes optimorum diſertiſſimorumqve politioris litteraturæ procerum, Philippi Beroaldi & Hermolai Barbari communem ad ſtudioſorum omnium emiſit uſum, in qvas qvi incidere poteſt, felix eſt. Joannis Paſſeratii Eloqventiæ Profeſſoris, & interpretis regii Orationes & Præfationes Francofurti impreſſæ ſunt in 12. annô M. D. C. XXII. qvæ eloqventiæ ſtudioſis adprimè utiles, jucundæ ac perneceſſariæ. Johannis Sturmii præfationes ſub titulo Prolegomenorum in unum corpus conlectæ, Tiguri editæ ſunt, in qvibus, ut editor Toxites rectè ſentit, ſunt multarum artium rerumqve optimarum inſignes loci, qvarum uſus non minori cum utilitate, qvàm judicio explicatur. Hîc de Dialecticis, de via intelligendi Platonis Dialogos de imitando Cicerone. contentione inter Eraſmum & Longolium orta, de verborum ἀναλύσεῳ ac delectu, de lectione Ciceronis, de Demoſthenis, atqve Æſchinis diſcrimine, de dicendi artibus, de hiſtoriæ utilitate, multa proponuntur. Sunt & in Tomis Declamationum & Intimationum Wittebergæ ſuperiori ſeculô ſub initium reformationis habitarum nonnullæ præfationes, qvæ ut cognoſcantur, rei Theologicæ & litterariæ supereſt. Qvàm rari autem dicti Declamationum & Intimationum, id eſt, programmatum Tomi in Bibliothecis Belgicis, ubi aliàs maxima rarorum & ſelectorum librorum copia, ſint, Catalogi indicant, in qvibus me illorum titulum hactenus legiſſe, niſi ſemel,

ſemel, non recordor. Leguntur & Pauli Benii Eugubini Præfationes non in eruditæ LXXV. ejus Orationibus ſubjectæ & Venetiis excuſæ annô M. DC. XXV, in fol. Dionyſii Petavii Aurelianenſis Jeſuitæ primus epiſtolarum liber meris è præfationibus conſtat.

§. IX. Herm. Conringii Epiſtolæ prodierunt Helmeſtadii in qvarto junctim, qvæ priùs ſparſim editæ fuerunt, & librorum frontiſpiciis præfixæ. Ejus enim viri celebritate commoti multi, qvi monumenta ingenii publicârunt, ipſius operam ſollicitaverunt in præfationibus operibus ſuis præmittendis: eas unum in corpus poſtea redegit, qvô continentur multa Theologica, Hiſtorica, Phyſica, Politica, Philologica, prout argumenta librorum ſe ipſi obtulerunt. Adjecit qvoqve librorum ſuorum præfationes, qvod olim qvoque fecit Ericius Puteanus, qui è præfationibus & dedicationibus librorum, qvos ipſe confecerat, peculiare ſyntagma collegit, ſub titulo *Pompæ Proſphoneticæ*, uſui fortè futurum ſingulari illis, qvi dedicatorias epiſtolas ſcribunt. *Conſilium non adeò ſpernendum*, ſubjicit Dn. Morhofius c. XXIV. primi Polyhiſtoris Litterar. p 297. *Si qvis corpus aliqvod ſelectiorum dedicationum ex variis auctoribus collectum conficeret. Solent enim in iis cumulari floridi ſtyli argumenta, enthymemata encomiaſtica, qvorum præcipuus in orationibus Panegyricis uſus eſt; ne qvid dicam de uſu illo in argumentis librorum quaſi ſummariâ notitiâ cognoſcendis.* Et hæc de præfationibus.

§. X. Veluti verò novi librorum editores in principio, ita & in fine demendo, vel non addendo indices ſuis editionibus, multùm in utilitatem publicam peccant. Nam non ſolùm illos confici non

cu-

curant, ſed nec ab aliis confectos addi volunt, eâ mente, ut viliori ſuum exemplar pretiô vendere poſſint, ac is, qvi plures huic libro ſumtus, ut lectori & juventuti profit, excudendo fecit. Omnes in Belgio excuſi ſunt Romani ſcriptores nitidiſſimè, ſed pauciſſimi cum indicibus, & qvi additi ſunt indices, non ſumtibus typographorum ſunt confecti; de hoc enim ſibi cavent vel circumſpectiſſimè, at expreſſi è Germanorum libris, qvos recuderunt, niſi fortè unum Optimi Bernecceri indicem in Svetonium uberrimum excipere velis, de qvo doctiſſ. Græviús in præfat. monet, *qvòd illum à Bernecceri generi, Joannis Freinshemii, heredibus ære ſuô typographus comparavit.* Addidit tamen & optimæ ſuæ editioni Ultrajectinæ Juvenalis de annô CIↃ IↃ C LXXXV. pleniſſimum indicem, Cl. Dn. Henric. Chriſtian. Henninius. Qvô ipſo præſtat editioni eadem ex officina prodeunti CIↃ IↃ C LXXX. Catulli, Tibulli & Propertii, qva in diligentiſſimus ab Horatio Tuſcanella concinnatus index planè omiſſus eſt. Et vel hôc ſolo nomine commendo editiones Romanorum Scriptorum Pariſiis in uſum Delphini impreſſas, in qvibus tamen hoc arcanum adhibuerunt, qvod indices ita confecerint, ut tantum illius exemplaris paginis reſponderent, nec recudendis aliis exemplis inſervirent, inde neqve libros, neqve capita neqve verſus, ſed tantùm paginam, & poſtmodum verſus in pagina notârunt. Cùm verò ingentibus illis malis, qvæ ex hac typographorum avara ignorantia redundant in ſcholam & eccleſiam, occurri privatorum conſiliis neqveat, conſiderare ea Magiſtratus & Scholarum curatores decebat, & dare operam, ut coërceretur licentia iſta, & prohiberentur

tur promiſcuæ divulgationes libellorum ſtudiis juventutis deſtinatorum. De Plinio, qvem in Delphini uſum Joannes Hardouinus edidit, judicat in ad Lectorem præfatione incomparabilis parentis ſui novæ *Pecuniæ Veteris* editioni præfixa ſoli ſecundus parenti Dn. Jac. Gronovius.

CAPUT II.

§. I. Poſtqvam ſemel atqve iterum ſuperioris in inciſis capitis, ſeptimo ſcilicet, & ſexto Cl. Höttingeri meminimus, placet hîc in Lectoris gratiam ſubjicere epiſtolam nunqvam antehac, qvod ego ſciam, impreſſam, doctiſſimi Theologi Jo. Henr. Heideggeri, qvam de obitu Hottingeri ſcripſit ad Ampliſſimos Academiæ Lugduno-Batavæ Dnn. Curatores, ſic ſe habentem:

Magnifici, Ampliſſimi, Nobiliſſimi & Conſultiſſimi viri.

Non eſſe cogitationes DEI, cogitationes hominum, nec vias DEI, vias hominum, poſt innumera experimenta docuit nos recens illud qvidem, ſed funeſtum, ſi qvod aliud, & lugubre eheu! nimis ſubitum nimirum & flebile fatum, quô Deus rerum noſtrarum ſummus Arbiter; Coronam nobiliſſimam Eccleſiæ & Civitatis noſtræ; Veſtræ etiam, ſiqvidem ita DEO cordi fuiſſet, Academiæ totô orbe celeberrimæ, futurum immortale decus & delicium, Virum omni exceptione majorem D. Joh. Henricum Höttingerum humanis cætibus exemit. Eqvidem tam triſte rei nuncium invitus planè & cum hor-

horrore qvodam porto: & abſtinueram lubens, niſi Superiorum, qvi referri putârunt, auctoritate ea mihi provincia, ut tragici hujus negotii ſeries Vobis qvantocyus panderetur, injuncta eſſet. Ex qvo Ampliſſimi Senatus noſtri Proceres poſt longam & anxiam deliberationem ardentiſſimis tùm Veſtris, tùm Illuſtrium ac Præpotentium DD. Ordinum, Virum illum Clariſſimum ambientium votis annuere decreverunt, mihiqve ejus in ſchola patria vices explendas impoſuerunt: nihil qvidem prius & antiqvius habuit ὁ Μακαρίτης, qvàm ut vaſa colligeret, & Deô in vota vocatô, ſecundô ad vos Rhenô, cum chariſſima familia deflueret. Dici enim non poteſt, qvàm ſeriô ille & ſanctô deſideriô flagraverat, tam illuſtrem, qvam ſortitus erat, ſpartam qvamprimùm capeſſendi & pro virili ſua exornandi. Jamqve cæperat amicis valedicere, ne poſt acceptas Leidâ literas, qvas præſtolabatur ante meditatum diſceſſum, moleſtus ille circuitus remoram ullam injiçeret. Unum ſuperat impedimentum, qvod anxiô pectore diu verſaverat. Prædium nempe poſſederat duabus circiter à Civitate leucis, proxime Limagum noſtrum ſitum, qvod, cùm abſente familiâ commodô ſuô coli & exerceri poſſe, deſperaret, Nobili Toparchæ vicino collocare inſtituerat. Igitur die qvintô Junii decimam inter & undecimam antemeridianam ſe commiſit cymbæ juxta cum conjuge, duabus filiabus, filio & ancilla, comitante etiam Nobiliſſimô Schnebergerô, nec non Rev. Dom: Adfine Freigiô, propitiô amne ad prædium deſcenſurus, & Nobili illud Toparchæ honeſtâ conditione collocaturus. Sed eheu! cùm vix unius teli jactu navis à Civitate abeſſet, alliſa pa-

lo, qvem intumeſcentes aqvæ texerunt, ut ab infelici nauta non obſervaretur, ſubito merſa navigantes omnes excuſſit; & eô quidem locô, qvô fluvius rapidiſſimus, procelloſus & vorticibus ſinuoſis refertus, qvin & ab hominum conſpectu remotus. Ipſe qvidem Clar: Hottingerus, nec non adfinis ven: & Nobilis natando ad vadum eluctari jam videbantur extra diſcriminis aleam poſiti. Verùm cùm & conjugem & optimos liberos in ſummo vitæ periculo verſari & miſerè jactari cernerent, nec exaudirentur periclitantium clamores, denuò fluvium dextram iis porrecturi, petierunt. Eam operam dum navant Clar. Hottingerus & Nobilis Comes, ſive adprehenſi à liberis, ſive vorticibus in tranſverſum abrepti, denuò ſubmerſi ſunt, & cùm diu inter inſultantes fluctus jactati natarent, tandem exhauſti viribus, & ab adcurrentibus ſpiritum extremum ducentes utriqve ex aqvis extracti ſunt. Conjunx, Affinis, & ancilla poſtqvam diu adhærentes cymbæ certârunt, & extrema jam neceſſitas incubuit, liberati ſunt. Filia natu maxima & minima, nec non filiolus ſvaviſſimus, & verum delirium, eoque fluviô hauſti, animam Deo ſoſpitatori reddiderunt. Atqve ita, ut de reliqvis nihil dicam, imprimis Nobili illo præclaræ ſpei viro, amiſimus virum, cùm omnigenâ eruditione incomparabilem, ſeculi noſtri grande decus, tum ſingulari pietate, & incredibili candore paucis inferiorem. Non indignamur ferali Limago noſtro, qvi DEI juſſa eſt exſecutus, at indignamur peccatis noſtris, qvibus DEUS ad iram juſtam provocatus, juſtus ipſe ſcelerum vindex & ultor, nos beneficiorum in nos collatorem indignos contemptores, Viri tanti

jactu

jacturâ punivit, atqve gloriâ DEO tributâ, id unicè, & eni iſſimè deprecamur, ne miſerabilis hic caſus præſagus ſit majorum calamitatum, & funeſtiſsimi in Eccleſia & Repub. naufragii. Ut enim ſublatis columnis, ædificii ruina: ſublato lumine, tenebræ; ſublato vitæ duce, errores; ſublato Imperatore, clades; ſublato gubernatore, naufragium; ſic ſublatis, divino judicio, ſpiritualibus hiſce columnis, luminibus, Doctoribus, ducibus, gubernatoribus, civitatum populorumqve ruinam, tenebras, errores, diſsipationes, clades, naufragia animi corporiſqve ut plurimum ſeqvi, rebus & experiundo eſt cognitum. Sed mala omina DEUS avertat, nec perficiat auguria, qvæ ſunt in triſti multorum animo. Eumdem ardentiſsimis precibus oro, ut cùm Eccleſiæ & ſcholæ noſtræ inflictum nimis altè vulnus clementer obliget: tùm vobis etiam, viri Magnifici, & Ampliſsimi, ſalutaria conſilia inſpiret, quò non jam Clar. Hoornbeekio Theologo ſupra æthera noto, verùm Hottingero, non tàm noſtro ad extremum, qvàm veſtro, divinæ providentiæ virgulâ, veſtraqve adeò prudentiâ, ſucceſſor contingat ejuſmodi, qvi vel anteceſſorum horum merita adæqvet, vel certè, ſiqvidem in ſecundis conſiſtat, ad ea omni majori ſtudiô atqve contentione enitatur. Simul etiam vobis Eccleſiam noſtram, qvæ medio hôc proxenetâ, vinculo arctiori conglutinari vobis geſtiebat, commendamus, & ut, per DEI gratiam, Vobis proſpera & læta omnia eveniant, ex imis animi penetralibus precamur. Tiguri nono Junii, anno Æræ Dionyſianæ M. DC. LXVII. Magnifico Ampliſsimo NN. VV. omni ſtudio & fide deditiſsimus J. Henri-

ricus Heideggerus. SS. Theol. D. & PP. *Inſcriptio erat:* Magnificis, Nobiliſsimis & Ampliſsimis viris, Academiæ Lugduno-Batavæ DD. Curatoribus, Dominis meis omni obſervantiâ colendis, Lugdunum Batavorum.

§. II. Cùm nuper in Antonii Borremanſii caput III. Var. Lect. libri incidiſſem, ibiqve p. 11. legiſſem, *accidiſſe aliqvando, ut, cùm Hugo Grotius ex auctoritate Illuſtrium ac Præpotentum Hollandiæ Ordinum aliqvot militum cohortes luſtrâſſet, magnô ſanè memoriæ ſummæ exemplô, ſtatim non modò omnes milites nunqvam ſibi anteà viſos de facie noverit, ſed & ſingulorum nomina abſqve hæſitatione tenuerit;* non admiratus fui, quandoquidem qvod Nepos Cornelius ſcriptor elegantiſsimus dixit de Alcibiade VII. I. 1. & VII. II. 1. ego citra metuendam veritatis jacturam de Grotio uſurpare poſſum: *In hoc natura, qvid efficere poſſit, videtur experta. Si enim ipſe fingere vellet, neque plura bona reminiſci, neqve majora poſſet conſeqvi, qvàm vel fortuna, vel natura tribuerat;* Sanè de illius libris in litteris, Poëſi, Critica, aliter, qvàm cum ſumma laude loqvi, non eſt niſi eorum, qvi litteras nec primis labiis guſtaverunt. Interim tamen & venit in mentem, inter cetera humana, illam ipſam tantoperè laudatam ſummum virum qvandoqve fugiſſe memoriam. Ad Matth. XI. 21. ſcripſerat: *adde quæ ad Lucam dicemus.* Evolve qvæſo L. B. Lucæ X. 13. hic enim eſt locus παράλληλος, & ne γρῦ quidem vel ad hoc, vel ad reliqva alia invenies commata. Qvod, etſi leviculum, & vix nomine dignum, oſtendit tamen nihil eſſe ex omni parte beatum.

§. III. Eruditos ut excitem viros, inqvirere apud

heredes, illoſqve monere, ne, ſi in pluteis habent, ſeculo invideant Annales Svecicos à Grotio ſi non abſolutos & perfectos, ſaltem inchoatos, adpono verba tertio è libro epiſtolarum Dionyſii Petavii, Ep. IX. p. 278. edit. Pariſinæ M. DC. LII. *Mihi cum Hugone Grotio (vellem τῷ μακαρίτῃ dicere poſſem) uſus aliquis interceſſit communione partus iſtarum; & qvod, ut benè noſti,* (ſcribit autem Petavius hanc epiſtolam ad Franciſcum Cardinalem] Barberinum) *ſpes interim illius juvandi nonnulla in me ſita videbatut. Cum illo utiqve, uti ſæpe ipſum inviſebam, & viciſſim ille me, freqventes de litteris ſermones habui. Ac memini, me de illo freqventer audiſſe, cùm diceret;* conſilium ſibi eſſe Svecicos Annales conſcribere; *idqve ſe jam diu commentari. Utrùm verò opus illud abſolverit, an in Adverſariis tantùm adparatus illius exſtet, certi nihil habeo. Eliciam tamen & expiſcabor, ſi qvid potero; poſtqvam ejus uxor, qva nunc Lutetiæ habitat, & ruſticandi cauſſâ unum jam menſem abeſt, ad urbem reverterit. De lucubrationibus reliquis, qvarum mentionem facit Holſtenius, nunc primùm audire cæpi, nec ille qvidqvam mihi ſignificat.* Si optandus iſte labor periit, cum eruditi Loccenii Hiſtoria Svecica damnum illud compenſare cogimur. Ceterùm, qvâ mente dictus in Grotium Jeſuita fuerit, aperit ibidem [idem Petavius Andreæ Schotto, epiſt. XII. p. 284. his verbis: *Venit ad nos ante dies circiter octo Hugo Grotius, qvem ego jamdudum & meâ ſponte, & hortatu tuo convenire, & adloqvi cupiebam. Factum utriuſque voto ac deſiderio ſatis illo die. Nam perdiu valdeqve familiariter unà fuimus. Homo eſt, qvantum judicare poſſum, probus*

ac candidus ; nec ab Holſtenii (is defecerat) *exemplo, qvod & ſperas, alienus. Nos nihil prætermittemus, qvod qvidem præſtari à nobis poſſit, ut hominem Chriſto Domino, ac ſaluti conciliemus.* Ego hîc & ubiqve oro, ab amicitia Jeſvitarum, ſerva me JESU!

§. IV. Si ſeculi noſtri Varro, eruditiſſimus Jo-Ger. Voſſius ipſe inſpexiſſet locum Ariſtotelis è ſexto Metaphyſic. c I. ubi ita Philoſophus: *ὥστε τρεῖς ἂν εἶεν φιλοσοφίαι θεωρητικαὶ, Μαθηματικὴ, φυσικὴ, θεολογικὴ. Quare tres utiqve erunt ſpeculativæ philoſophiæ, Mathematica, Phyſica, Theologica:* fortè non tam fidenter ſeqvutus fuiſſet Alexandrum Aphrodiſienſem pro *philoſophiæ* nomine, *diſciplinam* auſu temerariô reponentem in textu, & Ariſtoteli ac Peripateticis adfinxiſſet dogma, in de Philoſophia opere c. v. & de ſcientiis Mathematicis c. III. §. 7. de qvo ne ſomniando qvidem cogitaverint. Nimirum philoſophiæ partem, non debere ſtatui Matheſin, cùm ejus ſit miniſtra. Sanè ſuperiùs citatis ex Ariſtotele verbis pro veritate rei & ad ſententiam contrariam dici nil clarius poterit. Agnoſcit illam ſententiam Ariſtotelis, poſt Cl. Ptolemæum, initiô *μεγάλης συντάξεως*, vir elegantiſſimè atqve profundè doctus, Petrus Gaſſendus, de Philoſoph. Univerſ. c. IX. & lib. VIII. de Vit. & moribus Epicuri. c. I. etiamſi rem apud antiqvos protritam fuiſſe dicat, Mathematicam non Philoſophiæ partem eſſe; ſed qvadruplici ſuô membrô accedentem ad Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, perficere Encyclopædiam. Quæ eò non adferimus, ut de hac hîc diſputemus controverſia, id enim Michaël Waltherus omnem laudem ſuper-

ſupergreſſus fecit in Analectis Mathematicæ Philoſophiæ Wittebergæ editis Annô CIↃ IↃC LXXIV. §, 19. ſed ut oſtendamus, quàm parum etiam ſummorum virorum allegationibus credendum ſit. Simile qvid jam olim notavit in Sam. Bocharto Alcoranum adducente Jo. Vorſtius in de Adagiis Novi Teſtam. c. III. p. 17. Neqve vitiis ab his libera ſunt Franciſci Sylvii Ambianatis Ciceroniana progymnaſmata principiò anno CIↃ IↃ XIV. pòſt Amſtelod. anno 1660 publicata, qvibus proinde in exemplis circumſpectè utendum. De auctore ipſo id notamus, qvòd initiò ad clauſtralem uſqve fætorem barbarus ſcriptor iſtam deinde in ſcribendo elegantiam adqviſiverit, ut & regulas ipſe dederit. Vide Vavaſſor. de Epigramm. p. 256.

§. V. Qvandoqvidem verò hîc duorum in illorum ſummorum virorum Grotii ſcil: & Voſſii mentionem incidimus; non ab re fore putamus, ſi de utroqve viri his non minoris Cl. Salmaſii audiamus judicium ex epiſtola qvadam ejus, qvod ego ſciam, hactenus inedita, qva in hæc ſunt ſcripta:

„ Cl. Salmaſius Claudio Sarravio.

„ Princeps tibi eſt Grotius, mihi Voſſius.
„ Uter noſtrum verius judicet, non ego ad poſte-
„ ros eundem cenſeo, ſed conſulendos ætatis hu-
„ jus ſumos viros. qvi in Italia, Germania, &
„ in his locis vivunt, imò etiam in Gallia noſtra;
„ nec omnes idem ſentire crediderim, qvod
„ unum alterumve, aut tertium, aut Sarravium,
„ Bignonium, aliumve aliqvem, qvem ignoro.
„ De principatu agitur litterarum, qvæ ſic pro-
„ priè vocantur, in qvibus Grammatica ars re-
„ gnat. Ut ex ungve leo dignoſcitur, ita vir lit-

„ teratus ex ſcriptis. Ex his ergo arbitrandum, „ cui debeatur, principatus, juſtius Voſſione an „ Grotio? Sed priuſqvam hæc rependamus, per „ ſingulas eamus ſcientias, ut, qvantus in his fue- „ rit Grotius, agnoſcamus. In Theologicis nemo „ eſt, cui me minus ſimilem videri velim. Ubi- „ que Socinianus eſt, in libello de Veritate Re- „ ligionis Chriſtianæ, in notis ad Novum Teſt: „ & adnotationibus Veteris. In Philoſophicis, ſi „ diſputandi ſolertia ſpectetur, vix mediocribus „ par eſt: nec unqvam vidi, qvi minore cum vi „ ratiocinetur; id qvod teſtantur ſcripta ejus, „ qvibus Rivetus & Mareſius reſcripſerunt. In „ ſtudio litterarum multos habet pares, & pluri- „ mos ſuperiores. In Græca & Latina pares, in „ Orientalibus ſuperiores. In Iure qvantum excel- „ luerit, oſtendit ſpatſio Florum ad Jus Juſtinia- „ næum. Librum ejus de Iure Belli & Pacis re- „ futandum ſuſcepit qvidam Profeſſor Albæ Iu- „ liæ, qvi amicis aliqvot, qvos vidi, adfirmavit, „ ſe oſtenſurum eſſe, nullam paginam vacare inſi- „ gnibus erratis. In Poëſi vir eſt ſui nominis, „ magnus. Sed omnes in his locis Barlæum præ- „ ferunt, multi etiam Heinſium: hic certi ani- „ moſior & ποιητικώτερος: ſed Poëtica nihil facit „ ad principatum litterarum. Voſſius in his ἐπὶ „ πᾶσι κρατᾶις ſine controverſia præcellit Nec „ meum hoc μονόκριμα, ſed omnium doctorum „ Italorum, Germanorum, Polonorum, & Bel- „ garum, ut in litteris multorum vidi, in ſcri- „ ptis plurimorum; & ex ſermonibus plurium col- „ legi. Si ſcripta comparemus, nihil ſimile ma- „ gnum cum iſto, cui non nomen, ſed res magni „ elo-

„ elogium tribuit. Libri de Græcis Scriptoribus, „ de Latinis, de Grammatica, de Rhetorica, & „ Dialectica, ac nuper de vitiis Latini ſermonis „ teſtantur, qvantus ſit in literis; ſed omnium „ maximè declarent id libri ejus de Idololatria. „ in qvibus omnigena, erudito non modiô, nec „ trimodiô, ſed acervô congeſta eſt. Habet paratos libros de re Deltica, Etymologicum magnum, & alia infinita. Si de Antiqvitate Eccleſiaſtica certamen ſit, Opus ejus de Pelagianiſmo, de Symbolis, & alia patefaciunt in ſcriptis Patrum eſſe verſatiſſimum, nec de hac palma „ qvenpiam poſſe cum eo contendere. Qvid hic „ oppones in ſcriptis Grotii, per quæ poſſis ei „ principatum vindicare in hoc genere, dico litterario? an quæ notavit penè puer in Martianum Capellam? an qvæ in Aratum? multa ibi „ nomina ſignorum Arabica propoſuit àd oſtentationem, cùm ejus lingvæ rudimenta vix primis labiis attigiſſet, ut mihi ipſe confeſſus eſt „ litteris, qvas ſervo, cùm eum conſuluiſſem de „ Arabica aliqva voce, quæ mihi negotium faceſſebat. An notas in Lucanum adferes? vel ſola „ Critica Voſſii, qvæ edidit in Fragmenta Tragicorum & Comicorum veterum, omnibus iſtis „ præponderare & prævalere videntur. Scimus „ etiam in Critica, qvàm infelix fuerit & ἄςαχος „ vir alioqvin ſummus Grotius: In hac mea tenuitate ac paupertina omnium rerum ſupellectili „ nollem meum nomen adſcriptum eſſe Adnotatis „ in Vetus T. nihil his in multis puerilius invenio, & tantô nomine indignius. De Adnotatis ad Novum Teſtam: aliàs dicam, & reipſâ

 „oſten-

„ oſtendam qvid ſentiam: Hæc mea eſt de principatu litterarum ſententia, in qva plurimos habeo hujus vel ſuffragratores ex omnium nationum eruditis, ubi plauſores tuos proferes, ego nominabo meos. Leydæ XX. November CIↃ. IↃC XLV.

§. VI. Non tantùm *non eſt opus*, qvod maximum Daniæ ornamêntum. Dn. Olaus Borrichius in Cogitationib. de variis Linguæ Latinæ ætatib. p. 353. putat. *tortare ex Nonio adſerere*, ſed ne debet qvidem, cùm Nonius Planè non adgnoſcat id verbum? *torto* enim ipſi eſt ablativus à *tortum* pro tormentum. Clara ſunt ejus verba: *Torto pro tormento. Paccuv. Duloreſte*

Nam te in tenebris ſape lacerabo fame,
Clauſum & fatigans artus tortô diſtraham:

Adgnoſcit & doctiſſ. Obert. Giſanius Conlecta in Lucret. p. 443. b.

§. VII. Vix oculis meis credidi, cùm nuper in Andreæ Riveti Commentario in Geneſin hæc ſe offerebant mihi: *Deſcribitur*. c. XVII *ſanctio fœderis cum Abramo initi, per ſacramentum Circumciſionis, annò ætatis Abrami* XCIX, *id eſt, undecim annis poſt natum Jiſchmaëlem, ut ex fine capitis præcedentis liqvet.* Palàm enim hæc cum Moſe pugnant, qui commat: 24. & ſequenti ita: *Et Abraham natus erat* XCIX. *annos, qvùm circumcideretur caro præputii ipſius, Jiſchmaël autem filius ipſius TREDECIM natus erat annos.* Rejicerem hæc typographicâ inter ſphalmata, niſi *undecim* expreſſis litteris haberetur in Riveto; nunc verò qvid dicere hebeam, haut invenio.

§. VIII

§. VIII. Nactus non ita pridem Celeberrimi hujus Theologi manu qvamdam exaratam nec nuqvam, quod perſvaſum habeo. editam epiſtolam, ad Nobiliſs: Academiæ Lugdunenſis Batav. curatores, addo hic eam, tanti ne qvid pereat Theologi, & ſimul, qvanti Biſterfeldium is fecerit, ſciamus.

„ Salutem plurimam & obſeqvia,

„ Nobiliſsimi, Ampliſsimi & conſultiſsimi „ Domini. Præter alia incommoda, qvibus „ me afficit Catharrus, qvô vel affixus lecto, „ vel cubiculo incluſus domi detineor per tres in- „ tegras ſeptimanas, hoc mihi intempeſtivum „ accidit, qvòd non poſſum eô honore frui, ad „ qvem dignari eſtis me invitare per Dom: „ Syndicum Leydenſem. Cogor itaqve, per lite- „ ras vobis gratias agere, & qva aliud pro tempo- „ re non poſſum, bene precari huic ſolemnitati, „ & omnibus ſtatutis & conſiliis veſtris Pro cele- „ berrimæ Academiæ bono. Quod ego cum cæ- „ teris, qvantum in me eſt, promovere & procu- „ rare debeo etiam abſens, & ſi aliqva ſe offerat „ occaſio, eam ſaltem indicare NN. & AA. di- „ gnitatibus Veſtris, ut qvi Academiæ celebrita- „ tem indies auctam cupitis, etiam ad id iis in- „ ſtrumentis uti poſſitis, qvi aliquâ nominis & „ eruditionis famâ in ea cluere poſſunt. Cum igi- „ tur intellexiſſem, D. Bodecherum ad aliud mu- „ nus in remota regione vocari, & vacaturam a- „ pud vos Profeſſionem philoſophicam; egi cum „ D. Syndico de Johanne Henrico Biſterfeldio, „ viro ſine controverſia omnibus egregiis dotibus; „ ſive in eruditione exqviſita, ſive in moribus & „ converſatione laudabili, inſtructo. Is ante octen-

„ nium

„ nium à Sereniſſimo tunc Tranſylvaniæ Principe
„ Betlemo, cum Johanne Henrico Alſtedio, &
„ D. Piſcatore accerſitus fuit, ut Albæ Juliæ
„ conſtituerem illuſtrem ſcholam pro Tranſylvanis
„ & Hungaris. Partes ejus fuerunt Philoſophiam
„ docere, qvod non ſolùm fecit diligenter, &
„ cum maximo fructu: ſed etiam ſocerum Alſte-
„ dium juvit in Theologica Profeſſione, Locos, qvos
„ vocant, Communes in privatis collegiis expli-
„ cando. Norunt DD. Collegæ Theologi Ley-
„ denſes eum, jam tum, cùm à nobis exceſſit,
„ fuiſſe in tribus primariis lingvis excultiſſimum,
„ & in omni Philoſophiæ parte verſatiſſimum. No-
„ tus etiam fuit de meliore nota D. Heinſio,
„ D. L'Empereur. D. Golio, & aliis, ita, ut
„ ſi teſtimoniis opus ſit, non longè ſit recurren-
„ dum. Talis eſt, ut verbô dicam, qvi, qvamvis
„ pro modeſtia ſua, mediocrem conditionem ſit
„ ſubiturus, poſſit tamen poſteà, ſi id Academiæ
„ neceſſitas ferat, ad Profeſſionem Theologicam
„ ex Philoſophicâ promoveri. In Wetteravia na-
„ tus eſt, parente ibi Eccleſiarum Superintenden-
„ te, qvi in Synodo Dordracena piè in Domino
„ obdormivit. Præter Linguas eruditorum Ita-
„ licam, Gallicam, Belgicam, Anglicam, &
„ Hungaricam optimè callet. Librum ſcripſit
„ accuratum ** pro D. N. JESU CHRISTI
„ di-

** Utrum ſeqventia, qvæ Martinus Ruarus ad Marinum Merſennum Centuria I. Epiſtolarum. n. XLIX. p. 235. ſ. ſcripſit, vera ſint nec ne, non interpretor: Do hic in Lectoris gratiam tantùm ejus verba: De *Calo-*

„ divinitate vera & eſſentiali, adverſus Crellium „ Socinianum, qvod ſpecimen eruditionis & pie- „ tatis ejus miſi cenſendum DD. Theologis Ley- „ denſibus. Qvô verò ſit animô in Belgium & „ Academiam veſtram, qvàm cupiat hinc per ali- „ qvam vocationem liberari, qvid etiam proponat, „ ne ſumptibus gravet vocantes, verbis ipſius vo- „ bis innoteſcet ex epiſtola ad me ſcripta, qvam „ vobis communicabit D. Syndicus. Si libuerit „ NN & AA. Dignitatibus veſtris ejus rationem „ habere, juvenis ille, qvi octennium fuit ejus „ domeſticus, paratus eſt excurrere ad eum accer- „ ſendum. Is Leydæ nunc agit, & nomen ejus „ extat in Epiſtola Biſterfeldii. Unum hoc ſin- „ cerè teſtor, etſi virum illum amem, qvi dignus „ eſt omnium bonorum favore, me nullô privatô „ adfectu duci: ſed eo tantùm, qvòd certus ſim, „ eum

Calovo qvidem affirmare tibi poſſum, illum in literis, qvas ad me dedit, optare Biſterfeldii librum ſuppreſſum potius, qvàm, editum, utpote cujus argumenta Cabalam potius Judaicam quàm genuinam Theologiam ſapere illi videantur, qviqve cùm adverſarium refutare debeat, theſin ſuam probet. Fieri poteſt, ut Biſterfeldius de Calovio non multo mitiùs judicet: noſti enim illud, ſuam cuiqve ſponſam videri pulcherrimam. Merſenus tamen mitius in ſeqventi L. epiſtola ad Ruarum p. m. 238. de Calovio judicat his verbis: *Porrò ſum in ea ſententia poſt Socini libros nil in eo genere ſcriptum eſſe ſubtilius operibus Crellii, qvem diutiùs vixiſſe fuiſſet operæ pretium, ut Biſterfeldio repoſuiſſet, quo doctiorem in rebus Theologicis Calovium exiſtimo.*

„ eum talem eſſe, qvi Academiæ magnum futurus
„ ſit ornamentum. DEUS in eo negotio & aliis
„ omnibus conſilia veſtra & decreta dirigat ad ſui
„ nominis gloriam, Academiæ bonum, & veſtrûm
„ omnium honorem. In qvo voto deſino; atqve
„ iterum vobis gratias ago, meqve veſtris manda-
„ tis obſeqventem, ſi meâ operâ utamini, ſiſto.
„ Valete Viri Nobiliſſ: Conſultiſſimi, & pe-
„ rennate. Hagæ Comitis 7. Octobr. 1638. N N.
„ AA: & CC. Dignitatibus Veſtris addictiſſimus;
„ Andreas Rivetus *Inſcriptio:* Nobiliſſimis,
„ Ampliſſimis & conſultiſſimis viris DD. Curato-
„ ribus Academiæ & Conſulibus Reipubl: *Ley-*
„ *denſis*. Lugduni Batavor.

§. IX. Addo Hugonis Grotii ad Simonem Epi-ſcopium epiſtolam, in magno Grotii epiſtolarum volumine Amſtelodami apud Blavios, annô cIↃ IↃc LXXXVII. in fol. impreſſo, ceteris cum non paucis, quæ vel penes me ſunt, omiſſam.

„ Simoni Epiſcopio Hugo Grotius S. P. D.

„ Vir Clariſſime. Mitto tibi colloqvium, qvod Ca-
„ meroni cum Tileno interceſſit. Conjecit jam ali-
„ qvid in chartam Tilenus, ſcripturus, (a) ut
„ mos

(a) Succedit memoriæ qvod de Tileno apud Johannem Cloppenburgium Theologum Lugdunenſem olim legi, cujus in epiſtola, qvâ ad Calumnias Salmaſianas ex parte reſpondetur Lugduni Batav: 1640. excuſa, p. 10. ita eſt: *Dicam liberè me ſic locutum cum duobus magnis Theologis, Melvinum dico*

„ mos ipſi, Latinè & eleganter; Sed ita, ut ple-
„ raqve Cameronis percurrat, aut prætercurrat.
„ Velim duo illa, de determinatione judicii practici
„ & de Chriſti voluntate, in tua, qvam moliris
dia-

dico & Tilenum; ita Latinè doctis & Græcè, ut ab illis viventibus olim potuerit reqvirere Salmaſius, qvod in Tertullianum commentaretur, qvi negat jam Grammaticam à Theologis reqviri debere. Ad qvæ Cl. Salmaſius in Reſponſione ad Calumniatoriam, ut vocat, epiſtolam Joh: Cloppenburgii eôdem ibidem annô impreſſa p. m. 15. 16. ſeqventia reponit: *Addit, ne putemus ſine auctoritate peccâſſe ſe* Cloppenburgium, *cum duobus magnis Theologis Melvino & Tileno ita loqvutum eſſe. Ut Græcè illi & Latinè docti fuerint, non puto tamen regulam rectæ Latinitatis ab his peti debere. Ne ſinceræ qvidem Theologiæ ab altero eorum normam exigi poſſe fatebitur mihi Cloppenburgius, qvamvis maximus ille Theologus fuerit. Qvod negavi Grammaticam à Theologo reqviri debere, non arbitror in eo me peccâſſe nec calumniatum eſſe. Si etiam Grammaticus erit Theologus, tanto melior futurus. Si non ſit, nihilo deteriorem habebo in arte ſua. Nec illud intelligo, qvod dicit Cloppenburgius:* Melvinum & Tilenum ita Latinè doctos & Græcè ut ab illis viventibus olim potuerit reqvirere Salmaſius, qvod in Tertullianum commentaretur. *Ubi aliqvis hæc mihi explicaverit tum reſpondebo.* Hæc Salmaſius. Qvantum Tileno Martinus Ruarus tribuat, aperit in ad Petrum Bertium epiſtola, qvam habes dicti in Ruari centuria Epiſtolarum prima, n. XI. p. m. 78. in

„diatriba, obiter, ſed qvantum ſatis ſit, excuti.
„Id ſatis futurum puto: neqve multum eſſe cauſæ,
„cur de propoſito reſponſio inſtituatur, niſi tu li-
„bellô viſô aliter cenſeas. Vale vir doctiſſime, &
„D. Utenbogardum amicoſqve alios ſaluta. Lute-
„tiæ IX. Maij CIↃ IↃC. XXII. Tuus H. Grotius.

78. in pagina verò 80. invenitur Bertii de Tileno judicium, qvod inſeruit epiſtolæ, qvâ reſpondit Ruaro n. XII. in pagina 390. n. LXXX. legitur Samuelis Nærani de eo ſententia: Johannis Cameronis vitam, ingenium, mores, virtutes, doctrinam, mortem eleganter deſcribit Petrus Molinæus in judicio de Moſis Amyraldi adverſus Fridericum Spanhemium libro p. m. 211. ſ. edit: Roterodamenſ: CIↃ IↃC XLIX.

§. X. Eſt inter cetera magnorum virorum noſtra in Bibliotheca adſervata MSSta qvædam Hadriani Junii, qvo de mox pluribus, ad Filium brevis epiſtola, qvam in eorum gratiam, talia qvi ſcripta non parum ad Hiſtoriam illorum temporum facientia æſtimare ſciunt, adjiciam, & ſi non hâc, ſaltem eâ fini, dictam ut epiſtolam ab interitu retraham.

„ Fili Chariſſ:

„Exhibui Illmo. Principi ante horam libellum
„ſupplicem, ut ſua authoritate concedatur tibi li-
„bera miſſio, ut ad me venias, idemqve nego-
„tium egi cum Conſule noſtro Kieſio, qvi benignè
„reſpondit, ſe daturum operam apud Collegas
„ſuos

„ ſuos Conſules, ut nomine Principis id fiat ſe-
„ dulò, neqve dubito qvin ſim impetraturus. Tu
„ qvum venies, cura ut adferas meas ſchedas omnes
„ (β) cum libris, qvorum catalogum miſeram,
„ Dictionarium Fiſii Latinogermanicum magnum,
„ Ciceronis Opera, Clementem, Plutarchi opera,
„ Nonnum, Epigrammata Græca in 4to. Amati
„ *Luſitani* centurias, Nomenclatorem, Adagia
„ mea, De anno & menſibus meum, adde huc
„ duas aut tres pro me ----- totidem pro te,
„ togam meam optimam holoſerico ſuffultam, at-
„ qve hæc omnia cum teſtimonio civitatis munita:
„ Miſi heri ad te 7ſt. per Hadr. Birckenrodium
„ cum litteris. Uxor ſignificet qvid velit, aut
„ qvibus indigeat. Vale & ſaluta uxorem cum li-
„ beris. X. Martii. Tuus pater Hadr. Junius. *In-*
„ *ſcriptio.* Bonæ ſpei adoleſcenti Petro Junio, filio
„ cariſſimo. Harlemi.

(β) Confer omnino hujus Hadr. Junii Epiſtolas Dordrechti editas in *12.* anno CIↃ IↃC (non IↃ ut malè impreſſum) LII. p. m. *39.* ſ. ubi Petro Nannio (non *Namno* vitiò typographi) ſcripſit.

CAPUT III.

§. I. OPtimè ſuarum partium ii præceptores ſatagunt, qvi inter cetera illud qvoqve etiam atqve etiam diligenter curant, ut copiam ſibi pueri atqve facultatem comparent vocabulorum

rerum earum omnium, qvæ in qvotidiano verſantur uſu; qvæqve ſenſibus hominum ſunt explicatæ. *Nihil videatur in corpore hominis*, (verba ſunt in ſecunda claſſica epiſtola, ſeculi ſuperioris & harum litterarum eximii decoris, Johannis Sturmii, cujus ſummi ac diſertiſſimi viri opera, qvæ varia edidit, digna certè ſunt, qvæ eloqventiæ ſtudioſis ac Oratoriæ qvàm commendatiſſima ſint) *nihil in pedibus, nihil ſit in culina, in cella vinaria, in cella frumentaria: ad cœnam qvotidianam nihil adferatur, nihil in hortis conſpiciatur herbarum, fruticum, arborum: nihil in ſcholis ſit uſurpatum, nihil in bibliotheca, nihil in templis freqventatem: nihil in cœlo ſenſus qvotidie hominum moveat, qvod pueri, qvoad ejus fieri poterit, non qveant Latino nomine nominare.* Scilicet non poſtrema eruditionis pars eſt, noſſe rerum vocabula & phraſes. Negari autem neqvaqvam vel poteſt, vel debet, Hadrianum Junium Medicum olim Harlemium, doctrina & virtute præſtantiſſimum primariam hoc in ſcriptionis genere palmam eſſe conſecutum; huic enim uſui, ut ſcilicet pueri ſimplices voces teneant, primùm inſerviet ejus Nomenclator, qvi optimè editus eſt in officina Plantiniana Antverpiæ CIↃ IↃ LXXVII. in 8tav. tantâ qvidem curâ, ut ipſe nonnunqvam cum opificibus compotaverit, qvo proprias inſtrumentorum adpellationes in lingva vernacula addiſceret, ſi fides eſt habenda Paulo Colomeſio Rupellenſi in ſuis opuſculis literariis Ultrajecti apud Petr. Elzevier annô 1669. editis, p. m. 131. ſ. Sanè ex eo pleroſqve eum ſeqvutos ſua deſcripſiſſe, omnibus, qvi ea inter ſe conferunt, manifeſtum eſt. Id qvod nonnulli etiam doctiſſimi homines, palàm & nomi-

minatim qvidem profiteri non erubuërunt.

§. II. Qvandoqvidem verò hæc naturæ indoles, nihil ut illa perficiat initio, ſed ſenſim progreſſa ad ſummum deducat omnia, cùm *nulla res*, ſcribente ſextô naturalium Qvæſtionum Senecâ, *conſummata eſt, dum incipit, & in omni negotio longè ſemper à perfecto fuêre exordia*; Et Cicerone, in de Claris Oratorib. auctore, *nihil ſimul eſt & inventum & perfectum*: videre id cumprimis in artibus eſt, qvarum exordia levia, proceſſus melior, optima perfectio. Et vero comperimus id dicto in Nomenclatore, in qvo nævi & defectus, manſêre qvamplurimi, qvi in tanta litterarum luce nullô negotiô potuiſſent tolli, ſi modo pædagogi & ſcholarum Rectores, qvi toties ipſum edi curârunt, animum advertiſſent, vel ſciviſſent emendare. Dixerat incomparabilis Jo. Fr. Gronovius in eruditiſſimo opere, librorumqve ſuorum rege, de pecunia vetere p. 492. *Ridendum eſſe, qvod ſcripſit Hadr. Junius*, aſſis *nomine hic cenſeri annum, menſes* uncias. *Illa verba* cùm *indigniſſima modeſtiâ Dn. Gronovii* proclamâſſet Exercitatione ſacrâ XIX. §. 4. p. 515. Martinus Schoockius Ultrajectinus, qvippe qvæ *opponantur ſententiæ τῦ πάνυ Dn. Hadr. Junii Batavi, viri, dum viveret, doctiſſimi, atqve in ſcriptis ſuis accuratiſſimi*; reſpondet eruditiſſimus Gronovius in p. 34. 35. ſ. de centeſimis Uſuris his verbis: *Manum de tabula: morum modeſtiæqve magiſter adeſt citiùs, qvàm putaram. Sed libet interrogare parem M. Æmilio Scauro gravitatem: utrum nemo dominus Batavus, nemo, dum viveret, doctus, & accuratus in ſcriptis qvidqvam ridendum dixit? an ſi qvis dominus Batavus, ſi qvis, dum viveret, do-*

ctus & accuratus & ὁ πάνυ ridenda dixit, ne, ut dixit, vocentur, hujus eſt intercedere? Unde iſtos tàm inamœnos & auſteros? unde hunc tam pædagogum? Aliquis de non triſtibus hominem, qvi vetat ridere, jubebit plorare. At nos in Nomenclatore iſto non hoc ſolùm riſimus. Ridebamus etiam, qvum hoc ipſa in materia ſortem nauticam & trajectitiam *legeremus explicari* portorium, & δάνειον ἀμφοτερόπλουν, *qvod pro itu redituqve in profectione perſolvitur;* ἑτερόπλουν, *quod alterutro vel abitu, vel recurſu numeratur: &, ne qvis dubitet, Belgicè* Veergelt/Schiploon. *Ridebamus, qvum* Peculium adventitium, *qvod alius alii concedit exercendum*, argent baillé pour trafiqver; *qvùm* Extar, æs theatricum: *qvùm* auctoramentum, qvô acceptô miles obligatur, cùm dat nomen: *qvùm* Argentariam facere, uſuram exercere: *qvùm* conturbare, poſterioribus creditoribus ſatisfacere, præteritis veteribus: *qvùm* Profiteri Salluſtio inter legitimos dies, ſive conſtitutum judicio tempus pecunias perſolvere, vel bonorum ſummam in acta referre, ut inde creditoribus ſatisfiat, *qvòd ei* breviter eſt profiteri æs alienum. Seneca VI. de Benef. c. XX. *qvùm* Daricum non à Dario Xerxis patre, ſed antiqviore Perſarum rege percuſſum: *qvùm* Chalcum ſextam oboli partem, *& tamen paullò pòſt* τεταρτημόριον, Philemonis ſex chalcos: *qvòd qvi eum docuit Pollux, idem docebat* τεταρτημόριον *vel* τετάρτημορον *duobus chalcis minus habere obolo, obolum octo chalcos:* *qvum* Plinii verba multos torſiſſe; (*Libralis, unde etiam nunc libella dicitur & dipondius adpendebatur aſſis:*|) eaqve ſic immutanda: (*Libra as, unde e. n. libella dicitur & dipon-*

pondius adpendebatur aſſis:) eaqve ſic immutanda: *Libra as, unde e. n. libella dicitur & dipondius adpendebat II. aſſes.) & eâ occaſione librarium oſcitantem dare pœnas: qvas debebat ὁ πάνυ, non videns ſcribendum & diſtingvendum:* (Librales, (unde etiam nunc libella dicitur & dipondius) adpendebantur aſſes:) *qvùm tot ſummas veteres malè noſtro nummo æſtimatas. Hæc & infinita alia ridebamus: & tamen Hadr. Junium inter præcipua litterarum & patriæ ornamenta, hoc etiam ejus opus inter prima hujus generis ponimus. Nam qvòd interdum ridenda dixit, non domini, non Junii, non Batavi vitium eſt, ſed hominis: & nemo fuit qvantumvis ſtudiis magnus, cui non aliqvando ridenda exciderint. Non indignum modeſtiâ ſuâ fecit Cato, qvum Ciceronem ridiculum Conſulem vocavit: & ob hoc dictum neuter cuiqvam ſano deſpicatior: nec deſinunt eſſe ambo viri propemodum humanis majores: etſi qvædam in utroqve rideamus. Qvod igitur tum ridendum cenſui, id nunc multo magis ridendum & exſibilandum autumo, qvùm, qvod optimo illi & ſingulari viro imprudenti excidit, de induſtria defenditur. Nam ſi* annus *eſt* as, menſes unciæ, *ergo aſſibus uſuris nemo collocavit, niſi qvi totum annum exſpectavit: ergo deuncibus uſuris nemo, qvi non undecim menſes ſuſtinuit: dextantibus, niſi qvi decem menſes: dodrantibus, niſi novem, &c. Atqvi perinde accipit aſſes, deunces, dextantes, dodrantes, &c. uſuras, hoc eſt, centeſimam, vel undecim, vel decem, vel novem uncias centeſimæ, qvi in triginta dies collocavit centeſimis, deuncibus, dextantibus, dodrantibus, qvàm qvi in annum collocavit iiſdem vel qvibuſvis harum, accipit duodecim centeſimas,*

duodecim undecimas, decimas, nonas centeſima. Hæc Gronov.

§. III. Illi ipſi Hadriano Junio in doctiſſimi Nomenclatoris cap. ſtatim 1. al. XXXII. *macrocolum* idem eſt ac *charta Claudia*; male. Nam hæc à *Claudio Cæſare* demum inventa, unde nomen; at *macrocoli* meminit Cicero XIII. Att. Ep. XXV. *Sed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni: & id, qvoniam impenſam fecimus in macrocola, facilè patior teneri.* Et l. XVI. At. Ep. III. *Sed tamen idem σύνταγμα miſi ad te retractatius, & quidem ἀρχέτυπον ipſum, crebris locis inculcatum & refectum. Hunc tu tralatum in macrocolum lege arcano convivis tuis.* Ac *charta regia*, qvæ eadem eſt, mentio apud Catullum extat, Epigr. XXII. 6.

Puto eſſe ego illi millia aut decem, aut plura
Perſcripta, nec ſic, ut fit, in palimpſeſto
Relata; charta regia, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æqvata.

Ubi Joann. Livinejus, Clarâ Levini Torrentii ſorore natus, ad voces *charta regia*, i. e. *ornamenta librorum* adnotans, non ſatisfacit. Vide potiùs Adrian. Turneb. VII. Adverſ. c. 11. p. m. 192. ex eo enim & Joan. Coraſii Toloſatis. 1. Miſcellaneor. Juris Civil. c. XVIII. p. m. 54. edit. Lugd. M.D.LII. bonam partem capitis 1. Nomenclatoris Juniani intelliges & explicabis. Eumdem cum Iunio in errorem jam olim qvoqve impegit Peroitus, caſtigatus à Gvilandino, commentariô de papyro.

§. IV. Idem vir doctus Iunius *mantile* & *mappam* eò diſtinguit in Nomenclatore c. LXXII. qvod illô manus abſtergantur, hæc etiam menſæ inſter-

natur.

natur. At contra eſt, qvia *mantile* etiam tegendæ menſæ ſerviebat, unde in colloqvio 1 Scholaſtico exponitur *ἐπιτραπέζιον*. *mappa* vero, ſolis manibus tergendis parabatur: unde *χειρόμακτρα* Gloſſæ Philoxeni interpretantur. *Itaqve convivator* (qvod rectè in Etymologici p. 310. v. *Mantile* eruditiſſimus notat Voſſius) *qvidem* mantili *menſam ſternebat: at ſinguli conviva ad convivia ſeu publica, ſeu privata ſuas* mappas *ferebant*. Clarè hoc diſcrimen docet iſtud Martialis, l. XII. Ep. XXXIX.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
Mantile è menſa ſurripit Hermogenes.

Mantile qvidem dici fateor, qvô exterguntur manus, ſed ante epulas. In epulis verò id *mappis* fieri ſolet. Hæc & plura alia emendanda ac corrigenda erant à Rectoribus & Scholarum Curatoribus, minimeqve ferenda in tali libro, è qvo juventus primordia Latinæ Lingvæ doceri debet. Enimvero qvæ ſemel in ætate prima vitioſè menti ſunt impreſſa, hærent ferè tantâ pertinaciâ, ut curâ nullâ omnino penituſqve poſſint deleri. *Sunt mihi ipſi noti*, ait eruditiſſ. Ioh. Schefferus, in eximia de generoſi nobiliſqve informatione literaria diſſertatione, Hamburgi M. DC. LXXXVII. publicata, p. 8. *qvi vitia ſermonis per hanc cauſſam contracta, etiam poſtqvam didicerunt eſſe vitia, evitare nunqvam ſatis, qvantamcunqve impenderent operam, potuerunt, recurrente ſubinde eô, qvod in ætate prima pravè fuerant edocti.* Ad minimum cogitur dediſcere juventus, qvæ didicit perperam ex illo libro, id eſt, duplicem ſubire laborem, ex

qvo plerumqve naſcitur tædium & odium litterarum. Et qvoniam duæ poſteriores editiones, qvarum altera Francofurti M. DC. XX. altera Genevæ prodiit annô M. DC. XXXIII. curâ Hermanni Germbergii, multis modis Antverpienſi Plantinianâ deteriores ſunt, magnopere rogatos volo omnes intelligentes, præceptores, ac eruditos qvibus inter legendum vocabula in mentem fortè venient magis adpoſita, aut alia nonnulla, qvæ in eo Nomenclatore rectè addi, aut ſaltem in eo corrigi poſſe judicabunt, ut ea candidè & amicè cum diſcipulis ſuæ fidei commiſſis communicent, & ſic aliam aliqvanto propiùs ad perfectionem (ſi qvid modò in rebus mortalium tale eſſe dici poteſt) accedentem editiònem procurent. Non parum hûc faciet Nicodemi Friſchlini, Philologi qvondam celeberrimi (de qvo D. Chytræus ſcribit ad Monavium, qvòd *orationis Latinæ elegantiam, puritatem & Plautini ingenii ſpecimen in theatra Germaniæ reduxerit*) nunqvam ſatis deprædicandus Nomenclator trilingvis rariſſimus, Francofurti apud Ioan Spies excuſus, M. D. XCIIII. Ex cujus aurea, qvam omnibus legendam commendo, dedicatione, hæc in præſens excerpere juvat: *Sed nolim hæc à me ità intelligi, qvaſi ego perfectum opus in Nomenclatura proferam: aut qvaſi ego cornicis illius, Hadriani Iunii oculos cupiam configere. Nam ut hujus viri Nomenclatorem ceteris omnibus, qvi unqvam prodière in lucem, longiſſimè antepono: & vel ſolum dignum eſſe judicio, qvi in ſcholis legatur: ita meum hunc, qvaſi comitem qvendam Junio Nomenclatori additum eſſe cupio. Meus enim hic aliis incedit paſſibus, qvam Junianus.* Ceterùm docta primæ à Iunio noſtro Nomenclatoris edi-

editioni de Anno M. D. LXVI. præfixa, in ceteris verô, qvæ ego qvidem vidi ſubſeqventibus illam exemplis omiſſa dedicatio vel epiſtola benè legitur inſerta laudati Junii Dordraci editis epiſtolis in 12. p. m. 553. ſ. Schævius Nomenclatorem Mnemonicum edidit, qvô Maſculina nigrô, Feminina, Neutra utroqve charactere comparent. Cl. Morhofio commodius videtur verba nominibus ſuis jungi eô, quô derivantur ordine, qvod conſilium qvoqve amplexus eſt in litterarum & eloquentiæ ſtudio verſatiſſimus Jo. Henr. Bœclerus in Methodo ſua didactica & praxi.

§. V. Non paucis Jo. Amoſ; Comenii Januam probari video præceptoribus in locum Nomenclatoris, qvam tamen adhibendam non facilè ſvaſerim, niſi optimè à Barbariſmis purgatam, qvæ illic latent. Nam cùm ſolum Comenius Calepinum Januæ ſuæ habeat auctorem fundumqve, mirum non eſt; qvod tot in eo barbara fædaqve occurrant, qvot jam olim alii, & Cl. Schefferus qvoqve ſcriptô notavit peculiari. Ut haut dubiè faciant rectiſſimè, qui â lectione illius, qvotqvot Linguæ Latinæ purioris rectioriſqve ſtudioſi, ſummâ curâ dehortantur; utut etiam ipſe repugnet Comenius, qui Apologiam ſua pro Latinitate conſcripſit in 4to. Vide qvid de ea judicet Joh. Petr, Titius in Diſſertationib. de Adminiculis Linguæ Latinæ.

§. VI. Commendantur ſtudioſæ inventuti à Præceptoribus haut mediocriter ſibi ſapere viſis, & explicantur in privatis collegiis Joannis Roſini Iſennacenſis Antiqvitates Romanæ, de iis quoniam in medio eſt accuratum incomparabilis Critici atqve polyhiſtoris, maximi inter Germanos viri Thomæ Reineſii judicium, nihil vetabit illud hîc in gratiam

tum diſcentium, tum docentium è l. Variar. Lection. c. XV. adponere: *iſte homo*, inqvit, p. m. 15. edit. Altenburgenſ. D. DC, XL. *in qvodvis opus condemnandus potiùs fuit, qvàm ad Romanas antiqvitates digerindas admittendus, adeò nihil ſani ubiqve ferè docet, niſi cùm auctores integros deſcribit, & nihil de ſuo inculcat, qvamprimùm autem vel tantùm excerpta dat, vel è ſuo penu aliqvid, nugas blatit, & meras imperitias.* Si cui hoc aliqvanto acrius videtur judicium, modeſtius habebit in præfatione Thomæ Dempſteri â Muresk Roſino præmiſſa. *Videram*; inqvit, *Joannem Roſinum, tranſcriptionis ſedulitate* (*hoc de eo doctorum qvorumdam judicium*) *non contemnendum, aliqvem in ordinem eam digeſſiſſe, & de ea* (antiquitate Romana) *optimè meritos poſterioris ſeculi, nec rarenter ætatis noſtræ Criticos ad verbum compilâſſe Onufrium, Manutium, Sigonium, Ciacconum,* (I. Petrum Ciacconium Toletanum) *Pitthæum,* (I. Petrum Pithœum) *Brodæum, Polletum, Cujacium, Briſſonium, Hottomannum, Rœvardum, Marlianum, Rhodiginum, Rivallium, Gruterum, Turnebum, Lipſium, Scaligerum, magna omnes Europæ ornamenta, quibus ego nominibus cùm ſemper adſurgerem, aut à via diſcederem, nefas duxi, aut Roſini ſpecioſam abolere Epigraphen, ne malignus aut invidus cenſerer, aut illuſtriorum ſcriptorum curas hinc eliminare; ne peſſimè juventutis profectui eſſet conſultum.* Mirum, qvòd Dempſterus Nicolaum Gruechium non addiderit; è cujus tribus de Comitiis populi Romani libris præcipua libri VI. deſcripſit Roſinus, qvod ſub initium dicti non inficetur ipſe libri.

§. VII. Annô CIↃ IↃC LVII, Londini operâ Biiani

Briani Waltoni prodierunt Biblia πολυγλωτ]α Anglicana, in qvibus Samaritanorum textus in Pentateucho unà cum Hebræo pro authentico venditatur, additurqve Verſio antiqva, diverſa Samaritana, nec non Græca LXX. interpretum, Chaldaica, Syriaca, Latina Vulgata, Arabica, Æthiopica, item & Perſica. Abſolvitur VI. Tomis. Primus Adparatum exhibet Chronologiæ Sacræ; Tractatuum variorum de nummis, ponderibus, menſuris, Idiotiſmis, Deſcriptionem terræ ſanctæ è Villalpando, & Prolegomena qvædam Bibliorum. Tomô II. III, IV. V. exhibetur 1. Textus Hebræus cum punctis, nec non Græcus N. Teſt. additâ interlineari verſione. 2. Pentateuchus Samaritanus & verſio Samaritana, & utriuſqve tranſlatio Latina 3. LXX. Interpretum verſio è codice MSo. Vaticano cum collatione codicis MSi. Alexandrini, 4. Vetus Vulgata Latina è LXX. expreſſa. 5. Vulgata Latina Sixti & Clementis. 6. Chaldaicæ paraphraſes ex opere Buxtorfii, ut & Targum Pentateuchi Hieroſolymitanum & Jonathaneum cum Latina interpretatione. 7. Pſalterium, Canticum Canticorum, & Novum Teſtamentum Æthiopicum cum interpretatione Latina. 8. Euangelia Perſica cum verſione Latina. 9. Syriaca verſio è variis MSSis. 10. Arabica tranſlatio. Tomus VI. adnotationes & collationes variorum exemplarium, antiqvorum Hebræorum, Græcorum, Latinorum, Samaritanorum, Chaldæorum, Syrorum, Arabicorum, Ægyptiorum, Perſicorum continet. Qvia verò pleræqve hæ verſiones dubiæ ſunt antiqvitatis & auctoritatis, neqve vim magnam probandi habent, opus illud magis ſplendidum & ſumptuoſum, qvam neceſſarium judicant

eru-

eruditi, cautè adhæc legendum & uſurpandum; cùm nimium, ut adparet, Joanni Morino & Hugoni Grotio tribuat imprudens Waltonus, unde cum illo & textum ſacrum, & litteras Hebræorum proprias Samaritanis vindicat, Grotiiqve varias, qvas ipſe cum Capello ſuo, commentus eſt, lectiones Textus Hebræi, pro veris & genuinis lectionibus diverſis venditat. Qvem errorem jam dudum interfecerunt Jo. Buxtorfius Theolog: & Lingvæ Hebrææ in Academia Baſilienſi Profeſſor in Tractatu de Punctorum Vocalium & Accentuum in Libris Veteris Teſtamenti Hebraicis Origine, Antiqvitate & Authoritate, oppoſito Arcano Punctationis revelato Ludovici Capelli. Baſil: anno. M. DC. XLIIX. in qvarto; & in Anticritica ſeu Vindiciis Veritatis Hebraicæ adverſus Ludov: Cappelli Criticam, qvam vocat, ſacram, ejuſqve defenſionem, qvibus Sacroſanctæ Editionis Bibliorum Hebraicæ Authoritas, integritas, & ſinceritas à variis ejus ſtrophis & ſophiſmatis, qvam plurima loca à temerariis Cenſuris, & Variarum Lectionum commentis vindicantur, ſimul etiam explicantur & illuſtrantur, Baſil. *1653.* in 4to. ſicuti & Arnold. Bootius in epiſtola de Textus Hebraica Veteris Teſtam. certitudine & αὐθεντίᾳ ad Jacobum Uſſerium Archiepiſcopum Armachanum, Pariſ. M. DC. L. impreſſa; & in Vindiciis, ſeu Apodixi Apologetica pro Hebraica veritate Pariſ. M. DC. LIII. Item Jo. Henr: Hottingerus Tigurinus in Theſauro Philolog. l. 1. c. II. Q. IV. p. 204. ſ. Ut. & CL. Jo. Leuſden Diſſert X. XI. XII. ſ. Philologi Hebræi, cumprimis verò incomparabilis Matthias Waſmuthus in doctiſſimis Vindiciis. Pentateuchum Samaritanum

tanum MM. annorum facit Waltonus, cumqve non *eſſe ex Hebræo deſcriptum, Sole clariùs demonſtrare,* ait, *tot tranſpoſitiones, verſuum repetitiones, aliaſqve diſcrepantias inter Textum Hebraicum & Samaritanum*, qvarum Catalogus ultimo in Tomo Anglicano exhibetur. Ad perperam hinc diverſitas lectionis in antiqviſſimis codicibus Hebraicis exſculpitur, qvia nihil de auctoritate Samaritani codicis, qvem è tenebris ſe vanus jactitat eruiſſe Morinus, conſtat, nec fidem illi ſemigentiles merentur homines adverſus populum DEI; cui credita fuerunt τὰ λόγια τοῦ θεοῦ Rom. III. 2. Sed ad Morinum Bleſenſem. congregatione Oratorii, ut vocant, Presbyterum, Samaritanorum Pentateuchum pro divino venditantem, & Hebraico Textui præferentem, veritatem Hebraicam maſculè adſeruerunt ſummi illi Hebraicæ veritatis vindices, Simeon de Muis Aurelianenſis, ſacrarum Hebræarumqve literarum apud Pariſienſes Profeſſor olim regius, & Jo. Henr. Hottingerus tunc Linguæ ſanctæ & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Profeſſor Tigurinus in Exercitationib. Anti-Morinianis Tiguri M. DC.XLIV. editis, rarò venalibus; & in Analectis, Diſſert. II. p. *126.* ſ. Adde, ſi habes, elegantiſſim: Cl. Dn. Tentzelii Diſſertation: de Bibliis Polyglottis.

§. VIII. Bibliothecam Fratrum Polonorum, VI. Voluminib. conſtantem, & à F. C. ut ferunt, Amſtelodami 1656. curatam, qvi cognovit, non facilè emet, cum commodum ex ea redundans ſumptibus parum reſpondeat, ſi enim à Schlichtingii & Crellii commentariis Biblicis non adeo magnis diſceſſeris, oppidò pauca in ea invenies, qvæ te juvare poſſint. Multùm illa reperitur in Bibliothecis non tam do-

ctorum

ctorum Socinianorum, qvàm plebejorum, indocto- ctorum & Linguæ Latinæ expertium feré, hi enim ut libros oſtendere poſſint, & ne nihil intelligere videantur, emunt illam, ut parvam Bibliothecam & ornamentum cameræ; non in ſtudium, ſed in ſpectaculum, ut ait Seneca. Qui ſapiunt, priores ſibi comparant, aut ſi jam tum habent, retinent, peculiarium ſeparatim editorum Racoviæ, aut alibi, Socini, Smalcii, Crellii, Schlichtingii &c. tractatuum editiones ut integriores & correctiores, qvamvis nec illæ ipſæ omnibus à mendis liberæ ſint.

§. IX. Qvicumqve Theologiæ ſtudioſus, aut Paſtor, vel ſaltem de uno, ſuper unumqvemqve librum Biblicum, docto ac ſolido ſibi proſpexit interprete facilè Matth. Poli Synopſi Criticorum IV. Volumin. principio M.DC.LXIX. Londini, poſteà, non tamen æqve benè, V. Volum. Ultrajecti & Francofurti excuſâ carere poterit. Notæ illo in opere ſæpe ſunt nullæ, breves, ſine judicio ex aliis excerptæ, (qvia forté aliæ non erant ad manus, & tamen numerus erat complendus) miniméqve perpetuæ in ſingulos verſus & verba, qvas ego in interprete maximè attendo. Hinc & non raro, multos ſe locos, qvorum explicationes deſiderant, evolvere fruſtra ſtudioſi conqveruntur. Sanè qvi librum Biblicum, vel auctorem, carptim exponunt, & ex eo mox hoc, mox illud ſeligentes, plurima prætereunt, comparari planè cum iis neqveunt, qvi verbotim textum explicant, commentarioqve perpetuô, ne minimam qvidem Particulam relinqventes, illuſtrant: Faciunt hoc plerumqve Mercerus, Jo. Gerhardus, Rivetus, uterqve Tarnovius, Paullus & Johannes, Abraham Calovius, Sanctius, Lo-

Lorinus, Eſtius, Gererus, Coccejus, Auguſtus Varenius, & qvi omnes ferè ſuperat, ſolidiſſimus Sebaſtianus Schmidus. Horum Commentaria habens nunqvam fruſtra qværet, nec temporis, aut pretii jacturam faciet; Ad ſelecta verò qvi ſcripſerunt dicta tantum utilitatis non præbent, qvin non rarò qvi à ſummis viris doceri cupimus, vacui & inanes dimittimur; qvod tamen minimè eo ſcribo, ac ſi hos præ illis contemnam auctores, ſcio enim in minori qvanto qvandoqve eſſe majus qvale, ſed ut ſtudioſis utiliſſimos parabiliſſimoſqve commendem libros. Legi hic meret Dorothei Sicuri Prudentia Theologica §. 33; p. 47. ſi Amſtelod. CIↃ IↃC LXXXIV. edita; Adpono non vanum doctiſſimi & ſummi viri Marci Meibomii de Polo judicium qvod in extremo præfationis ſecundo ſpecimini præmiſſæ his verbis tulit: *Videamus nunc de Matthæi Poli Synopſi Criticorum, in qva illa Salazari explicatio* (loci Prov. XVII.) *recenſetur.* Ex inſtituto nihil monet de variis illis interpretationibus & explicationibus, veræne ſint, an falſæ. Nec tamen opinandum eſt, manifeſtè falſas eum inſerere voluiſſe. Hanc igitur Salazari, & innumeras alias, falſas ac frivolas eſſe ignoravit. Neqve enim eâ eruditione, ac judicandi facultate præditus fuit, ut diſcerneret, ac judicium de iis interponeret. Qvid ergo facturos eos credimus, qvi minori etiam eruditione qvàm Polus inſtructi, ea Synopſi utentur? Certe idem, quod ſermonis hujus auctor. Eligent ſententiam ex iis qvas Polus multas ad difficilia loca collegit, opinando, cum nullas improbarit, omnes recipi poſſe; conandum eſſe, ut excogitatis rationibus ſtabiliantur. Unde infinita frivolarum homiliarum ſeges,

ex

ex tam larga Synopſeos Criticorum ſementi, orbi Chriſtiano brevi ſurget. Perniciosus igitur vulgo concionatorum uſus eſt Synopſeos Criticorum, niſi diſpunctionum tomus; præſertim in Vetus T. brevi edatur. Quod certe auxilium, & beneficium ab Eccleſiæ Anglicanæ Antiſtitibus flagitant Sacræ Litteræ. Præterea promiſimus Synopſeos illius uſus etiam pagorum miniſtros inſtruet, ut Targum Onkeli & Jonathanis, & ſeſqvipedalia Rabbinorum vocabula, ſubinde homiliis ſuis inferciant; & præter LXX. Aqvilam qvoqve, & Symmachum, ac Theodotionem crepent. Quæ omnia cum antehac cathedraticis duntaxat doctoribus, tanqvam myſteria, paterent; nunc vulgo, & ambitioſis juvenibus, expoſita ſunt. Quid ergo, dicet aliqvis, nullamne tam immenſi operis utilitatem reperis? Nullam eqvidem aliam reperio, qvam quæ ex largiſſimo Indice percipiatur, præſertim qvod ad Vet. Teſt. attinet. Scire enim curioſus inqviſitor pauca lectione poterit, qvænam plerorumqve commentatorum & interpretum, de difficili loco ſententia ſit. Nam qvi rationes actorum cognoſcere volet, cur ita verterint, aut explicarint, integra eorum commentaria adibit. Synopſin enim duntaxat dedit Polus. Oſſa plerumqve, carne plenioris explicationis, & nervis rationum, nudata. Hæc Meibomius, de qvo ita B. D. noſter Chriſtianus Noldius ſummus in regia Havnienſi Academia Theologus in Adnotationib. & Vindiciis utiliſſimis & nunqvam ſatis laudandis Particularum Ebræo Chaldaicarum Concordantiis ſubjunctis p. 1056. b. *In doctiſſimi Meibomii grata multa ſunt* Speciminibus: *& qvod* præfat: Specim: II. *tueatur τὸ* וקר & frigidus (*h. e. manſvetus*) ſpiritu.

Pro-

Proverb. XVI. 27. contra יקר *falſum* Keri *Maſorethicum. Sed* באשרי *Gen. XXX. 13. non poteſt eſſe pro* בא אשרי , *de quo ſupra. Et qvàm voluiſſem, ut non lectionem hanc* corruptam *adpellaſſet! contra analogiam punctationis, contra genus Grammaticum, contra fidem tot Codicum jam à ter mille annis. Sat turbarum ab aliis*, Corruptione Fontium. *Reverenter & abſqve injuria tractemus illa ſtudia: Profana charta patiuntur tales operas: divina non patiuntur neqve opus habent.* Hactenus Noldius.

§. X. Porro prædictum haut ſemper optimâ fide auctorum adducere Polum ſententias, etſi fortè pluribus oſtendere poſſemus, in præſentia tamen ſatis erit unum, exempli gratiâ, proferre locum, ne de eodem enumerando plura lectores fatigemus. In loco Rom. V. 1. utrum ἔχομεν per ο, an ἔχωμεν per ω legendum ſit, non convenit inter interpretes. Gvilielmus Eſtius ſuæ Theologiæ Doctor & in Academia Duacena primarius Profeſſor, ejuſdemqve Univerſitatis Cancellarius in Comment. h. l. p. m. 52. b. edit: Pariſinæ M. DC. LIII. non negat, Commentarium Ambroſio adſcriptum pro lectione ἔχομεν *habemus* facere. Ex oppoſito Matthæus Polus in Synopſi Criticor. hunc ad locum Volum. V. f. 98. Edit: Ultraject: CIϽ IϽC LXXXVI. Eſtio pro vulgata qvaſi Pontificiorum lectione *habeamus* ἔχομεν Tertullianum adducat & Ambroſium adſcribere non eſt veritus, cùm diſerte utrumqve pro altera, ἔχομεν, qvæ & noſtra eſt, adferat. Do Eſtii verba: *Pro verbo*, habeamus, *in pleriſqve Græcis codicibus eſt* ἔχομεν habemus. *Et ita Tertullianus* (lege *Tertullianum*) *legiſſe, arguunt hæc ejus verba lib. V. adverſus Marcionem* C. XIII. Mo-

D net

net (*Paulus*) juſtificatos ex fide Chriſti, non ex lege, pacem habere. *Qvod & à viro doctiſſimo Jacobo Pamelio in ſuis adeum locum ſcholiis obſervatum eſt. Nec obſcurè pro ea lectione facit Commentarius Ambroſio aſſcriptus. Addo me qvoqve in qvodam MSS. Latinô legiſſe*, Habemus. Sic Eſtius ſatis clarè. Non diffitemur quidem in Operum editione qva utimur, Ambroſii, Baſileenſi de anno M. D. XXVII. *habeamus* excuſum eſſe, tùm in expoſitione hujus loci Tomô Operum qvartô f. 783. A. tùm in ſecundô de Vocatione Gentium libro, c. V. f. 35. B. At & ſcimus Adamum Contzenium Jeſuitam, eumdem illum Ambroſii è de Vocatione Gentium libro locum pro ἔχομεν *habemus* adlegare in Commentar. h. l p. m. 227. 1. edition: Colonienſ. anno M. DC. XXXIX. ut Ambroſii codices & editiones hîc diſcrepare negari non poſſit. Ad Tertullianum qvod attinet, de eo nos ita docet Pamelius in Adnotationib. ad libr. I. Tertull. adv. Marcion. c. XIII. fol. 618. *In his verbis initiô capitis V. Epiſtolæ ad Romanos legit Autor* ἔχομεν, *id eſt*, habemus, *pro eo, quod alii* ἔχωμεν, habeamus. Recte! Sic enim Tertullianus fol 601. edit: Rigalt: *Monet, juſtificatos ex fide Chriſti, non ex lege, pacem ad Deum habere. Ad qvem! Cujus nunqvam fuimus hoſtes, an cujus legi & naturæ rebellavimus? nam ſi in eum competit pax, cum qvo fuit bellum, ei & juſtificabimur, & ejus erit Chriſtus, ex cujus fide juſtificabimur, ad cujus pacem competit redigi hoſtes ejus aliqvando*: Ceterùm de ſententia Excellent. Dn. D. Jo. Benedicti Carpzovii laudandus eſt Eſtii candor minimè diſſimulantis, ſe qvoqve in MSo qvodam Bibliorum Latino legiſſe *habemus*, videturqve ad lectio-

lectionem ἔχομεν inclinare, atqve cum vulgata hodiè trita conciliare potiùs qvàm rejicere eam, ut ut tandem de reconciliatorum pace, contra adſertam Orthodoxorum certitudinem infallibilem, cautionem non tolerandam adnectat. Vide & D. Jac. Welleri Adnotationes eruditas in h. l. p. m. 316. edit: Brunſvicenſ. Annô M. DC. LIV. Optimè noſter Joach: Camerarius Pabepergenſis in Comment. h. l. m. p. 56. a. Edit. Cantabrigienſ. M. DC. XLII. εἰρήνην ἔχομεν *concordans ſcriptura eſt librorum, & ſententia præclara*, Juſtificati fide, pacem habemus ad Deum. *Id eſt, juſtitia, qvæ non ex aliqvo operum noſtrorum merito exſiſtit, neqve oritur ex nobis, ſed contingit fide, pacificatrix eſt, reddens nobis propritium & clementem & benevolentem Deum propter Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Qvam ſententiam mutatô modô legentes,* ἔχωμεν, *& alienis declamationibus aliqui corruperunt. Planè autem docet Paulus totum opus juſtificationis eſſe meriti & ſanguinis Chriſti, & ità nobis patefieri acceſſionem ad gratiam æterni Dei. ità & Epheſiis c.* III. 12. *ſcribit,* ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει. *Et inferiùs,* τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. *In libris Latinis eſt*, gloriæ filiorum Dei. Hæc ille. Jo. Calvinus, Ægid. Hunnius, Matthias Flacius, David Rungius, Theod. Beza, Dan: Toſſanus, Ben: Aretius, Dan: Heinſius, Eraſmus, Schimidius, Joan: Camero in Myrothecio, Alexander Morus, & Chriſt: Chemnitius in Notis planè non: Georg. Mylius, Bucerus, Wolfg. Muſculus, Frider. Balduinus & Jo: Coccejus paucis κρίζιν hujus vocabuli attigerunt. E re erit audire noſtrum Roterodamum Eraſmum, cujus in Adnotationibus p. m.

363 .hæc leguntur in h. l. *In pleriſqve Græcorum codicibus ſcriptum habetur ἔχομεν, in aliis variat ſcriptura: Velut apud Theophylactum contextus habet ἔχομεν habemus, enarratio ἔχωμεν habeamus. Apud Chryſoſtomum contextus habet ἔχωμεν habeamus, atqve item commentarium, ſed hoc incuriâ librariorum fuiſſe commiſſum ſubindicat illud qvod ſeqvitur τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἔτι ἁμαρτάνομεν, id eſt, non amplius peccamus, ubi reliquit omicron. Jam haud ſcio an primæ perſonæ τῶν αὐτοπαθητικῶν congruant cum indicativis, qvemadmodum ſecundæ ἔχομεν ἔχετε. Qvod ut donemus, ſenſus hic non patitur imperandi modum. Siqvidem Apoſtolus loqvitur hic de juſtificatis per fidem, qvi jam pacem habent cum deo: qvos ſi voluiſſet deterrere à peccando ne pacem acceptam amitterent, dixiſſet aptius τηρῶμεν quàm ἔχωμεν. Non enim hic monet juſtificatos, ſed gratulatur illorum felicitati, qvod non ex ſuis meritis, ſed ex gratuita dei benignitate liberati ſint à peccatis, eiqve reconciliati, qvem prius habebant infenſum. Huic ſenſui reſpondent ea qvæ ſeqvuntur, de fiducia acceſſus ad deum, de ſpe gloriæ filiorum dei, quæ perſeverat & in afflictionibus hujus mundi, de charitate dei, qvi morte unigeniti ſibi reconciliavit mundum. Conſtat Ambroſium legiſſe habemus, non habeamus, arguunt hæc verba. Pacem, inqvit, habere cum deo fides facit, non lex. Hæc enim nos deo reconciliat ſublatis peccatis, quæ nos deo fecerant inimicos: & qvia dominus Jeſus hujus gratiæ miniſter eſt, per ipſum pacificati ſumus deo &c Apud Origenem in contextu legimus habemus, itidem repetit in commentariis, ſi diaboli arma projecimus & ſignum Chriſti & crucis ejus vexilla ſuſcepimus, pacem utiqve habemus ad deum: & huic lectioni reſpondet enarratio. Apertisſime*

ſime enim, inqvit, per hæc quæ intellexit, quid ſit ex fide, & non ex operibus juſtificari, ad pacem dei, quæ exuperat omnem ſenſum, in qua & ſumma perfectionis conſiſtit, invitat. Hactenus Origenes. Sic qui vitæ monaſticæ tranqvillitatem, qui virginitatis laudes prædicat, invitat ad hoc vitæ genus eos qui nondum amplexi ſunt. Sequitur apud eundem Origenem, Cum eſſemus, inqvit, inimici dei, reconciliati ſumus deo &c. Oſtendit autem Origenes conſeqvens eſſe, ut qui gratis deo reconciliatus eſt, non amplius cogitet ea quæ ſunt inimica deo. Nec mirum ſi poſt ſub ſua perſona loqvens vertit indicativum modum in imperativum, habeamus pacem, non ſit in nobis eſt & non. Ad hanc igitur exhortationem non eſt opus verbo imperandi, ſed ipſa res hortatur, ne ſemel liberati à peccatis deoque reconciliati relabamur in ea, quæ dirimunt amicitiam inter deum & homines. Hac ratione conſtant & ea quæ ſcribit Chryſoſtomus, & ab hoc ſua mutuatus Theophylactus. Hoc autem admonendi genus magis congruit Paulinæ modeſtiæ ac civilitati. Nec ille tropus eſt infrequens ut hoc fieri dicamus, quod debere fieri volumus intelligi, ut illud, Qui ex deo natus eſt non peccat, & mater non poteſt odiſſe filium, princeps omnia metitur Reip. commodis. Hæc ita diſſerui, ut alteram tamen lectionem non omnino damnem. Poteſt enim hic ſermo pertinere ad baptizatos adhuc imbecilles ſpiritu & ſubinde recidentes in peccatum, ut Apoſtolus quo mitigaret admonitionem, ſuam admiſcuerit perſonam. Juvat & adjicere, qvæ ſcripſit in Commentario hunc in locum doctiſſimo D. Petrus Martyr Vermilius Florentinus, Profeſſor olim divinarum literarum in ſchola Tigurina. *Sunt nonnulli*, inqvit in p. 128. Edit: Heidelbergenſis anni CIↃ IↃ C XIII. *qui pro* ὄμικρον

ὤμεγα ſubſtituant, & pro ἔχομεν, legant ἔχωμεν, hoc eſt, habeamus pacem: quaſi Paulus, poſtquam de dogmate fidei monuerit, nunc agat de vita ſynceritate, atque contendat, ut Romani charitate, & mutua benevolentia ſeſe invicem proſequantur. Et Origenes videtur concedere in hanc ſententiam: ſed Chryſoſtomus apertiſſimè. Is enim duplicem affert expoſitionem. Unam, quum ſimus juſtificati ex fide, reliquum eſſe, ut contentiones faceſſant & homines inter ſe pacem colant. Id autem volunt Paulum ideò dixiſſe, quòd eſſent nonnulli, qui contenderent legem revocandam eſſe, quaſi ad ſalutem neceſſariam. Paulum verò oſtendere id nihil eſſe opus, quum juſtificati ſimus fide. Alteram, ut charitatem exerceamus, neque peccemus. Verùm hæc ſententia ſalvo ſcopo hujus loci, & ſalvis Apoſtoli verbis, non conſiſtit. Quia videmus hîc agi per epilogum de concluſione, quæ infertur ex illis, quæ prædicta ſunt. Deinde pax, de qua Apoſtolus loquitur, non eſt ea, quam habent homines inter ſe. Significanter enim ait, Erga Deum: & ea, quæ ſequuntur, videmus efferri per modum indicativum. Ait enim, Per quem habuimus acceſſum per gratiam iſtam, in qua ſtetimus. Sed Chryſoſtomus in eo etiam aberravit, cùm interroget, num ſine peccato eſſe poſſimus, cùm juſtificationem jam habeamus, & ſibi reſpondeat, id eſſe facile. Quoniam, inquit, difficilius fuit, ut qui tam gravibus peccatis eramus obnoxii, ab illis eriperemur, quàm ut juſtificati peccata caveremus. Longè enim, inquit, majus eſt, adipiſci ea, quæ non habemus, quàm ea tueri, quæ adepti jam ſimus. Verùm antè oſtendimus, id, dum hîc vivimus, non eſſe ſperandum, ut prorſus peccato careamus. Quòd

ſi quis

ſi qvis contendat, id per Dei potentiam poſſe fieri, nihil refragamur. Poſſet enim Deus hominem ornare tanta gratia, ut viveret omnino abſqve peccato. Sed nos loqvimur juxta ſententiam ſcripturarum, ut res ipſa habet, utqve experientia ſemper evenire docet. Si dixerimus, inqvit Johannes, nos peccatum non habere, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et Hieronymus adverſus Pelagianos ridet eam potentiam, qva neqve habeat, neqve habuerit. neqve habitura unqvam ſit exeqvutionem. Ambroſius nobiſcum facit, & apertè locum hunc interpretatur de pace conſcientiæ, qvam habemus erga Deum. Imò confert in hoc Fidem & Legem: Fidemqve Legi præſtare dicit, qvod pacem facit, qvam Lex præſtare non poſſit. Qvamqvam ſive per ο, ſive per ω ſcribas, hoc eſt, ſive ἔχομεν, ſive ἔχωμεν legas, expoſitio noſtra locum habet. Nam Apoſtolus vel dicit, eam pacem nos jam habere, vel hortatur, ut eam habeamus, neqve amplius, ut antea, Deum fugiamus. Sed multis partibus potior eſt lectio recepta per ὄμικρον. Addo & Davidis Parei S. Litterarum olim in antiqviſſima Academia Archi-Palatina Heidelbergenſi Doctoris & Profeſſoris primarii verba ex hunc in locum commentario, exſtante parte Tomi primi tertiâ Operum ejus Theologicorum Exegeticorum Francofurti impreſſ. M.DC. XLVII. *Vetus Latina*: Habeamus pacem ἔχωμεν, *qvaſi ſit hortatio ad concordiam, unde Papiſtæ* (Dionyſ. Carthuſianus hîc) *totum locum pervertunt, ſic exponendo*: Poſtqvam Apoſtolus abſtulit cauſſam atqve materiam diſcordiæ Romanorum: jam eos invitat ad veram pacem, & ait: Juſtificati ergo, id eſt, juſti à DEO effecti ex fide, id eſt, per fidei

formatæ infuſionem pacem habeamus ad DEUM, id eſt, DEO humiliter ſubditi ſimus. *Priores corruptelæ ſupra ſunt refutatæ. Poſteriori videtur favere Origenes, item Chryſoſtomus, qvi refert qvorundam expoſitionem de ea pace, qvam juſtificati fide mutuò inter ſe habere debent. Sed hanc non probat. Exponit verò de pace, qvam ſervare debemus cum DEO, vitandô peccata, qvæ nos à DEO ſeungunt*, lege *ſejungunt*. (cetera qvæ ſeqvuntur, *Verum enim vero peccata qvæ nos à DEO ſejungunt*, ſine dubio ſunt ſuperflua, mendoſa & ab errante typographi manu) *Verum enim vero exempla Græca conſtanter habent ἔχομεν habemus adſertivè, non imperativè: & ſic etiam legit Ambroſius.* Georgium Weinrichium in præſentia non ad manus habens, ſubnectam magnum Doctorem noſtrum Joh. Gerhardum, cujus verba in ad hunc locum notis hæc ſunt. „Obſerva, Apoſtolum non dicere ἔχωμεν εἰρήνην, in „forma optandi, vel exhortandi: ſed ἔχομεν in for„ma aſſeverandi. *Juſtificatos pacem habere* dicit, „non ut pacem habeant vel ſectentur, eos exhor„tatur. Conſolari voluit, non exhortari. Syrus „habet futurum ܢܗܘܐ *erit nobis pax*, qvod poſſet „qvidem pro conjunctivo poſitum accipi, ſed ex „textu Grææo manifeſtum, qvod pro indicativo „accipiendum ſit.

CAPUT IV.

§. I. SI Cornelius Cornelii à Lapide Jeſuita primo Lovanienſis, poſtea Romanus aniles è Legenda ferrea, Lutido Surio, & ceteris hujus generis

neris futilibus & ridiculis ſcriptoribus excerptas fabulas, ad dementandam ſtolidam plebeculam & perterrendos pueros confictas omiſiſſet, ipſi *perſpicuitatis & nervoſitatis laudem* à celeberrimo Dn. D. Mich. Walthero in Officinæ Biblicæ repoſitor. poſter. §. 580. p. 440. tributam, non invideremus. At qvod ille à Lapide de ſeipſo projicit in præfatione Commentarii in Proverbia, ſe *omnes omnium ſacrorum librorum interpretes evolviſſe, qvin etiam è Patribus omnibus Græcis, Syris, Latinis Scholaſticis ceteriſqve claſſicis auctoribus loca S. Scripturæ ſparſim ab iis pertractata, ſtudioſè collegiſſe*, mihi non perſvadet, nec opera ipſius probant. *Audimus molæ ſtrepitum* (Arabum elegans eſt in nugipolyloqvidas, ut cum Plauto è Perſ. IV. VI. 21. dicam, proverbium) *ſed ubi farina?* Jeſuitis major famæ ſitis eſt, qvàm virtutis & veritatis. *Hi ſibi ſoli ſapere, ſibi benè vivere, Jeſumqve ac incolas cæleſtes propius inſeqvi & comitari videntur*, ut de arrogantia hac Jeſuitarum penitùs diabolica Benedictus Arias Montanus, *ſpectatiſſimæ*, judiciô Scioppii in Infamia Famiani p. 110. *pietatis ac virtutis vir* conqveritur in Bibliis Antverpienſibus. Hinc & nota ſunt, ac ab Alphonſo de Vargas jamdudum citata Jacobi Kelleri verba: *Societas plus ceteris religionibus laborat. In ceteris ordinibus non adeò prompti, felices ac periti animorum medici reperiuntur. Apoſtolici gregis paſtoribus non eſt de aliis vineæ operariis proſpiciendum, ubi Jeſuitarum viget ſangvis, ardor, ac pietas, qvorum ſtudia & ſudores nemo facilè æqvare poteſt; ac propterea Societatis privilegia augere magis oportet, in qvam convenit, qvod Sauli regi de Davide dictum fuit: qvis in omnibus ſervis tuis ſicut David fidelis &*

pergens ad imperium tuum, & glorioſus in domo tua? Qvis, niſi prudens, his hominibus de ſe tam egregiè teſtantibus non crederet? Memoriâ recolere deberent hi impoſtores, tritum illud: *propria laus ſordet*, at depudere didicerunt.

§. II. De Theodoro Beza, Vezeliis oppidô Heduorum vetuſtô Gallicô nato, Genevenſis Eccleſiæ miniſtro, viro in Philologia magno lego apud Jo. Conr. Dietericum in aureis prolegomenis Antiqvitatibus Biblicis præmiſſis p. 18. a. qvod *omnes Græcos auctores, ſacros & profanos evolverit, anteqvam adnotationes in Novum Teſtamentum inciperet*; qvod ſanè opus ipſum magis comprobat, ac Cornelii à Lapide opera. Ut verò Bezæ doctiſſimas in adnotatis & interpretatione Novi Teſtamenti operas maximoperè, ut dignæ certè ſunt, eruditi commendant: ita ſine ſolida & ſufficiente iidem fieri ratione arbitrantur, qvòd multa Scripturæ Novi Teſtam. Græcæ loca, multaſqve dictiones in ſuſpiciones mendorum & corruptelàrum illatarum vocare non veretur: qvô nomine etiam, de nonnullorum minimè maledicorum ſententia, fortè haut injuſtè, à Jeſuita Jac. Gordono Huntlæo Scoto controv. 1. c. XIII. cum ſuo olim collega Jo. Calvino, vapulat. Enumerat & vindicat iſta loca eximius ille ſervus DEI B. Salomo Glaſſius, lib I. utiliſſimæ Philologiæ, (qvâ utilior in ſtudio exegetico, unà cum Buxtorfii Theſauro Grammatico & Chriſtiani Noldii doctiſſimis Concordantiis Particularum Ebræo-Chaldaïcarum Havniæ CIϽ IϽ C LXXIX. impreſſis, liber non datur) Tr. II. part. II. ſect. II. p. 180. Qvid Dan. Heinſius in doctiſſimo interprete deſideret, docent ejus Exercitationes Sacræ ad Novum Teſtamentum:

&

& pro Heinſio adverſus Joannis Croji Calumnias Apologia neceſſaria p. 5. 6. 7. edit. Lugd. CIↃ IↃCXLVI. in 8t. Adpono hîc nonnulla è Johannis Druſii Epiſtola MSta ad Theodorum Bezam: *Niſi qvis ſepties tuas Novi Teſtamenti editiones emat, neſciet qvid ajas aut qvid neges. Memini Typographum eruditum Hieronymum Commelinum hoc mihi ante decennium dixiſſe, qvod crebrâ mutatione conſilii hoc tandem adeptus es, ut plurimi nihili faciant Novum Teſtamentum literâ læſum atqve ſenſu flexiloqvum. Et olim qvidam Doctor Cantabrigienſis mihi retulit, qvòd Cantabrigiæ plures averſati ſunt Religionem, ducti per te ad credendum, qvod Novum Teſtamentum depravatum eſt, ſicut per Edwardum Livelejum*, (fuit is Hebraicæ lingvæ apud Cantabrigienſes olim Profeſſor) *qvod Vetus ulceratum.* Ægrè ferunt eruditi, Græcè doctiſſimum, b. r. Joan. Ericum Oſtermannum, Græcar. litterar. Profeſſorem Wittebergæ publicum, eruditiſſimas Poſitiones ſuas Philologicas Græcum Novi Teſtament. contextum concernentes non continuâſſe, publicatas verò Wittebergæ annô CIↃ IↃ C XLIX. eruditis non familiariores eſſe, qvippe in qvibus obſervationes Bezæ criticas & philologicas admodum eruditè, qvod ſolet, expendit & examinat. Qvod ideo lectorem hîc moneo, ne, ſi fortè eas in Poſitiones incidat, qvod mihi aliqvando obtigit in ſcrutario, ubi per ſemeſtre ſine emptore jacuerant, pro derelicto eas habeat & ſpernat. Hoc dubiô caret doctiſſimum interpretem Bezam non ſemel uſum eſſe incomparabilis Martini Chemnitii Harmoniâ Euangelicâ. Conf. vel Luc. II. 25.

§. III. Eximiam relatu præbet materiam Erudita Do-

Doctiſſimi Martinum ad Lydium Bezæ interpretis epiſtola, qvam ex illius αὐτογράφῳ hîc ſubnecto. S. Cœpi te amare, mi Lydie, ex qvo die te primùm cognovi, qvod in te animadverterem veræ pietatis ſigna, qvæ me minimè fefellerunt. Itaqve ſæpe de te cogitavi, & qvum neqve ubi eſſes, neqve qvomodo tecum ageretur, intelligerem, precatus ſum DEUM Opt. Max. ut tibi, ubicunqve eſſes, benediceret. Nunc verò pergratum mihi fuit intelligere, te in opere Domini neqve fuiſſe, neqve eſſe otioſum, imò etiam magnam tibi meſſem & operoſam commiſſam eſſe, qvam etiam ſpero abs te copioſam eſſe in horrea Domini noſtri colligendam, niſi, (qvod in populoſis præſertim urbibus accidere conſvevit) te ſtrenuè laborante, ſibipſis defuerint, qvi ſeſe ne ſeri qvidem patiuntur, nedum ut irrigati fructum ferant. Magna tamen erat Corinthus, nec illi certè civitati prorſus abſimilis, in qva te Dominus collocavit, ubi multum populum habuit Dominus meſſis. Qvalis etiam fuerit Roma, norunt omnes, & tamen tunc qvoqve, qvùm Urbi non tantùm regnaret, ſed etiam planè fureret Satan, fides Romanorum ſparſa fuit per orbem terrarum. Utinam fidem iſtic experiaris. Sin minus, memineris, ſolam eſſe nobis culpam præſtandam. Mallem qvidem ego homines in ſuperſtitione educatos, & alioqvi per ignorantiam peccantes verbô DEI adduci, qvàm edictis cogi: neqve adhuc mihi perſvadere potui, ſic homines fieri verè Chriſtianos. Sed qvùm multiplices in ea re occurrant circumſtantiæ, qvæ in alteram partem pium magiſtratum (ut opinor) inflexerint, abſit, ut de re mihi non ſatis nota qvicqvam apud me ſta-

tuam,

tuam, nedum ut apud qvemqvam hoc factum vituperem. Sed te qvidem hortor magnopere, ut modis omnibus ſtudeas ſvave & amabile illis reddere, qvod fortaſſe nunc, propterea qvod ſic cum ipſis actum eſt, averſantur. Deniqve DEUM Opt. Max. precor, ut te in tanto opere donis neceſſariis inſtruat, & ſingulari qvâdam gratiâ dignetur. Qvod ad nos attinet, adhuc ſtamus DEI beneficiô, nec umqvam freqventiorem Eccleſiam & Scholam habuimus, feliciores tamen futuri, niſi ex aliarum Eccleſiarum nimiùm multarum ruinis creſceremus. Sed laus ſit DEO, qvi ſuis exulibus hoc perfugium pergit, fruſtra qvidvis moliente Satanâ, conſervare, faxitqve ut tantô ipſius beneficiô neutiqvam abutamur. Qvod ad Kemnitium attinet, Danæus Collega meus has in ſe partes, qvas à me poſtulabas, recepit, neqve dubito, qvin hoc opus fortiter ſuſtineat. Me certè uſqve adeo iſtarum ſcriptionum tædet, ut toties inculcata repetere ſine nauſea non poſſim; qvamvis his nundinis, importunitate qvorumdam victus, Harchii cujuſdam verè inſanientis deliria coactus fuerim refutare. Qvod ſi mihi dederit Dominus tertiam mearum Qvæſtionum partem aliqvoties jam intermiſſam abſolvere, in qva ſtudeo paucis, & tamen perſpicuè contraria omnia argumenta tùm jam orta, tùm etiam fortaſſis oritura, obſtructis eorum fontibus, refellere, officio meo ſatisfactum putabo, & ad pacatius ſcribendi genus me totum, ſi vita mihi longior fuerit, convertam. Pſalterium meum nunc recuſum eſt, auctius & emendatius. itemqve minus novum Teſtamentum. & jam totus ſum in majoribus annotationibus emendandis & augendis, qvem laborem ſpero Eccleſiis fore qvibuſ-

buſvis apologiis utiliorem. De Gallicis Eccleſiis utinam poſſem jucundiora nuntiare. Sed qvid illo regno miſerius eſſe poteſt, qvod qvo ſæpius percutitur, eo minus ſapit? Vobis autem utinam commodius omnia eveniant. Benè vale, mi Chariſſime frater. D. Jeſus te, Collegaſqve tuos omnes feliciter ſervet, veſtriſqve laboribus cumulatiſſimè benedicat. Iterum vale, & Bezæ tui memor eſſe perge. Genevæ, 27. Auguſti, 1580. Tuus Beza. *Inſcriptio.* Eximio Chriſti ſervo D. Martino Lydio, fido Amſterdamenſis Eccleſiæ *paſtori, fratri ac collegæ obſervando. Amſterdami.*

§. IV. Malè Daniel Heinſius (Glaſſio in præfat. Rhetor. Sacræ *vir ad miraculum doctus*, & doctiſſimo Dannhawero in Myſter. *vir totô orbi clariſſimus*) In Exercitationib. ſacris in Matthæi V. 34. p.m. 28. v. 6. ſcribit: *Cùm ex animi ſententia jurabant*, Judæi, *Vivit Dominus, cùm fallerent, per cœlum jurabant, ut ad Joëlem Jarchi notat.* At in Jarchio id ego hactenus ibi fruſtra qvæſivi. Qvod ſi Heinſius ad Jarchium in Oſeæ IV. 15. reſpexit, dicendum ipſum non intellexiſſe Jarchium, cùm ita ſcribat: *Et ne jurate cum illis, vivit Dominus: Nam qvando; vivit Dominus dicunt, revera mendaciter jurant. Nimirum qvando jurare voluerunt mendaciter, pronunciarunt* שם שמים *nomen cœli* (hoc eſt, DEI, non cœli creati, ut videtur Heinſius putâſſe) *ſed qvando ſeriò jurare voluerunt, jurarunt in nomine Baalim.* Neqve negandum eſt, qvòd religioſi maximè Judæi per שמים *cœlos*, juraverint, majoris & vehementioris adſertionis cauſſâ. Babyl. Beracoth f. 55. השמים כן הוא, *per cœlum ita res eſt.* Ceterùm de Abrahami Calovii ſententia in aurea Pædia, c. II.

can.

can. IX. p. 62. Heinſius *plerumqve in* Criticis minutiis, *iiſqve haut raro parum utilibus hæſit, qvem caſtigare cœpit in ſuis* animadverſionibus in Novum Teſtam. Crojus, *ſed magis procaciter qvàm feliciter.* In multis, qvod hic vir ſummus Calovius de Crojo; id de Cl. Salmaſio perpetuo Heinſii Antagoniſta dixit qvoqve vir doctus qvidam. Ille ipſe tamen Heinſius, ſi Apologiæ pro Heinſio adverſus Croji calumnias in p. 2. fides, *neminem aut laceſſivit, aut laceſſitus reſpondit temerè, neminiqve ſcribendo gravis fuit.* Perplacent, qvæ Prolegomenis in Ariſtarchum ſuum p. m. 681. inſeruit Heinſius, rationem redditurus, cur *Exercitationum* nomine uſus ſit, idemqve Commentariis ſuis inſcripſerit: *Exercitationes,* inqvit v. 9. *itidem inſcripſimus: vel qvod in rimanda veritate occupamur: vel qvod nihil temere adfirmamus; & interdum, ne hoc qvidem: vel qvod eruditis hanc cognitionem ac judicium deferimus; qvos tam multa ſcire nobis conſtat, qvàm nos ignorare ſemper profitemur.* Hæc verba inſignem maximéqve laudandam in viro doctiſſimo moderationem atqve modeſtiam præ ſe ferunt. Adde Salom. Glaſſium in præfat. part. 1. Exegeſ. Euangelior. & Epiſtolar. p. m. 40. edit. in 4to.

§. V. Ipſe ille laudatus Heinſius occupatus in explicatione verborum Matth. II. 1. ἰδὲ, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα, qvæſtionem movet in Exercitat: Sacr. c. II. p. 9. v 20. his verbis: *Illud ambiguum videri poteſt, utrum voluerit,* ὅτι οἱ μάγοι εἰς ἱεροσόλυμα παρεγένοντο, ἀπὸ ἀνατολῶν, *an verò* ὅτι οἱ μάγοι ἀπ᾽ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα. (ſive, utrum hæc verba, ἀπὸ ἀνατολῶν ſint referenda ad prædicatum Propo-

ſitionis

ſitionis *παρέγενοντο*, ut hic ſenſus ſit: *οἱ μάγοι εἰς ἱεροσόλυμα παρεγένοντο ἀπὸ ἀνατολῶν*; an verò pertineant ad ſubjectum, *μάγοι*? hâc ſententiâ, *ὅτι οἱ μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα*) Reſponſi locô adfert ſeqventia: *Qvanqvam autem utrô modô ſumas, de Oriente Judææ commodè accipitur, tamen, ſi priori modô ſumas* (id eſt, ſi ad prædicatum *παρεγένετο* referas hæc verba, *ἀπὸ ἀνατολῶν*) *μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν dicentur, ut Latinis*, paſtor ab Amphryſo. *Et apud Joſephum Bileamus, μάντις ἀπ' εὐφράτου. Qvod Hebræi in regimine* אשפי קדם Magi Orientis, *ſive*, Sapientes Orientis. *Sin poſteriori*, (id eſt, ſi ad ſubjectum rejicias) *Magos, ſive, Sapientes veniſſe Hieroſolymam: ab Oriente Hieroſolyma, Helleniſta, ἐκ τοῦ ἀπέναντι τῆς Ἱερουσαλὴμ dicerent.* Qvibus in verbis prius cum poſteriori confundi palam eſt. Nam priori locô qværebatur, utrum ſenſus ſit *ὅτι παρεγένοντο ἀπὸ ἀνατολῶν*; deinde, an *οἱ μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν*?

§. VI. Veriſſimè ab Ubbone Emmio, (Grethano, Friſio, Hiſtoriarum & Græcæ Lingvæ Profeſſore, primoqve Rectore Academiæ Groninganæ annô CIↃ IↃC VII. XI. Kal. Septemb. ab illius Provinciæ Ordinis fundatæ) rerum Chronolog. lib. 1. ſcriptum eſt: *ut in profana hiſtoria qvidve antiqvius, ita incertius; ut ante caſum Sardanapali in rebus magnæ Aſiæ; ante Trojanum bellum in antiqvitatibus Græciæ; ante Romam conditam de ſtatu Italiæ vix qvidqvam habeas, in qvo pedem firmiter poſſis figere.* Exemplum hujus incertitudinis in antiqviſſimo Argivorum regno invenimus, de qvo tantummodo illud clarum certumqve judicamus, qvod Abrahami tempore inceperit. Agamemnonis enim ætas, à qua ad Inachum

uſqve jam ıↄc LV. mox ıↄc LXXV. numerat Euſebius, characterem qvemdam ſuppeditat, ſententiam noſtram ſatis confirmantem. Cui teſtimonio & alterum, Clementis Alexandrini nempe, accedit, qvi ab Inacho ad Trojanum excidium viginti numerat γενεὰς, tales puta, qvarum tres ſeculum efficiunt, qvemadmodum idem Clemens librô I. Stromat. adnotavit. Oportet igitur in numeris Clementis eſſe vitium, qvando alibi penes auctorem citatum ab Inacho ad Trojanum excidium anni ſupra qvadringentos tantùm numerantur.

§. VII. *De me hoc habeo adfirmare*, ait præfat. ad Lector. Variar. Lection. libro p: æmiſſa Antonius Borremanſ. Eccleſiaſtes Arminianus, *nullum à me eſſe adductum auctorem, qvem non prius ipſe conſulverim. Nefas eſſe credidi alienis oculis fidere, cùm mihi proprios ipſa natura dediſſet. Bis terve tantùm ſecus facere coactus fui, qvando ipſa monumenta mihi perluſtrare non licuit.* Benè factum! nec aliter oportebat fieri ab eruditis, qvibus fides veritas & exiſtimatio curæ cordiqve ſunt. At cùm non ita pridem in dicti Borremanſii libri caput ult. p. 267. incidi, locumqve Polydori ab illo adductum Vergilii Urbinatis legi, non ab re dubitare cœpi, an vel hîc prædicatam de ſe planéqve neceſſariam adhibuerit diligentiam. Verba Borremanſii dictô locô hæc ſunt: *Non poſſum*, inqvit, *qvin addam, qvæ hac de re* (pedum oſculis) *occurrunt apud* Polydorum Virgilium, *hominem Papiſtam,* de rerum invent. lib. IV. c. XIII. *Romani Pontifices*, inqvit, *deoſculandos pedes exhibendi morem à Chriſto ſe accepiſſe contendunt. At Chriſtus non Magdalenæ oſculandos pedes obtulit; ſed ſponte peccata fatentem, & ſuam miſericordiam non ſo-*

lô amplexu genuum, ut Ethnici, ſed etiam oſculô pedum implorantem, ejus conſolandæ cauſſâ admiſit : hoc ipſum honoris genus alioqvin non minùs repudiaturus, etſi ſibi reverà debitum, qvàm adpellationem Magiſtri boni (Matth. XIX. 17.) *Sic qvoqve Petrus Cornelium centurionem ad genua procidentem manu ſuâ ſublevavit, SURGE, inqvit,* (Actor. X. 25. 26.) *HOMO SUM TIBI SIMILIS: tantum abfuit ut oſculandos pedes exhibuerit. Decipimur ſpecie recti, & ſæpe cum Caligula pedes protendimus, dum Chriſti humilitatem vel ſpernimus, vel fucatô conſervandæ Apoſtolicæ auctoritatis titulô exornare laboramus.* Hæc Polydorus prout à Borremanſio nobis exhibetur. Qvamprimum illum ſic repræſentatum Vergilii locum legi, etſi non ignarus, * Indicem expurgatorium Romanum Ann. CIↃ IↃ XCIX. dictum obeliſcô notâſſe Polydorum, legiqve prohibuiſſe, ob ſtricturas in ejus opere paſſim occurrentes veritatis: ſtatim tamen mihi ſuboluit falſitas illius loci. Evolvi igitur Polydori opus ex editione optima miniméque ſuſpecta Argentoratenſi M. DC. VI. in 8°. qvæ, ut nos præfatio docet, *opus ab auctore ſuo perfectè auctum deniqve, & ita multo locupletius nunc nobis exhibet, unde qvidqvid hauſeris, purum, integrum, liqvidumqve te haud dubiè haurire ſenties*; ibiqve p. m. 270. hæc inveni verba. *Mos deoſculandi pedes Pontificum, ne longè exempla*

* Lege hîc eruditiſſimam Diſqviſitionem CL. Dn. Danielis Franci Papiſtarum Indicibus libror: prohibitorum c. x. §. 152. p. 169. ſ. edit. Lipſenſ. M. DC. LXXXIV. in 4. qvâ ſtudioſus Theologiæ Polemicæ ægrè carere poteſt.

empla petamus, à Chriſto Præceptore noſtro cœpit, Is ſummus ſacerdos Pontifex maximus tulit, ut mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ſicut teſtis eſt Lucas C. VII. 38. *ſibi pedes primùm flens lachrymis rigaret, capilliſque tergeret, ac deinde deoſcularetur, veluti apud Hebræos mos fuerat Chriſtos Domini venerari. Voluit item procul dubio Cornelius Centurio pedes Apoſtoli Petri oſculari, ſed pater manſuetudinis plenus id fieri non eſt paſſus, qui elevans eum ſibi ad pedes jacentem, dixit: Surge, & ego ipſe homo ſum. O Vocem memorabilem, atque ſalutarem! ſi bene multi hodie ſeſe quoque homines tantum eſſe perpenderent. qui propterea quòd ſacerdotiô præditi ſint, planè ſe reliquorum mortalium longè poſt hominum memoriam imperioſiſſimos dominos præbent, non communes patres, uti fieri deberet. Ita uſu venit, ut nos Pontificum noſtrorum pedes exoſculemur: illudque inſtitutum à Romanis Pontificibus duxerim, quò mos ille oſculandi antiquus à deorum etiam cultoribus ſervatus, ad veram pietatem uſurparetur. Perinde quandoque expedit ad adliciendos hominum animos ad veram religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitus, ſed ſanctiore inſtitutô ad conſimilem adhibeatur cultum. Nam ut Plutarchus teſtatur, ſacerdotibus Romanis nec habere nec petere magiſtratum permittebatur, lictore tamen & ſellâ curuli utebantur, ut iis deliniti ultra non quærerent, in templis prope januam lecticam habebant tanquam cuſtodes & refugium: pedes iis reliqui oſculabantur. Quin & aliis ſummis viris id genus honoris habebatur, cujus rei teſtis eſt Seneca, ſcribens Cajum Cæſarem porrexiſſe ad oſculandum ſiniſtrum pedem Pompejo Pœno, ut ita oſtenderet ſocculum auratum, margaritiſque diſtinctum. Idem*

Pomponius Lætus adfirmat, ità ſcribens: Imperatores antea manus exoſculandas nobilibus præbebant, poſt ſuis manibus ſublevabant ad oris oſculum: vulgus genua exoſculabatur. Diocletianus edictô ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine proſtrati pedes ſibi exoſcularentur, quibus etiam venerationem qvandam adhibuit, exornans calceamenta aurô, gemmis & margaritis, qvod feciſſe anteà Cajum Caligulam memorant. Is honos hodie Romano Pontifici fit, qvi adeuntes ſe ad ſacra pedum oſcula admittit: ceteri verò antiſtites dextram manum averſam adeuntibus religioſè oſculandam porrigunt; qvod vel ab Ethnicis ſumptum conſtat. Hæc Polydorus. Ex utriuſqve loci conlatione palam eſt, Borremanſium vel alium planè à noſtro habuiſſe Vergilium, vel illum omnino non inſpexiſſe, qvod mihi admodùm ſit veriſimile. Nam eadem verba planè eôdem, quô nos modô, adduxit & D. Nicol. Hunnius in Apoſtaſia Romanæ Eccleſiæ. §. 322. p. 531. ſ. oſtendens ex iis communionem Pontificiorum cum Ethnicis; ut & Dn. Joh. Conr. Dieteticus in Antiqvitat. Biblicis p. m. 396.

§. VIII. Simile qvid de ſeipſo narrat Chriſtoph. Adam. Rupertus vir melioribus litteris olim abunde dives in Mercurio ſuo Epiſtolari utili p. m. 247. ſ. his verbis: „En, qvid olim acciderit *feſtinanti* mihi. Cùm *ad Velleji Lib. II. Cap. 33.* diſſererem de non reſtituenda libertate, ſemel oppreſſa, inter alia adduxi locum è *Plutarcho*, Sullam potitum rerum, poſt debellatam Marianam factionem, Dictaturam, alioqvin ſemeſtrem, ad annos 120. hoc eſt, perpetuam SCto ſibi decretam ſuſcepiſſe. Qvem locum ad marginem Salluſtianum prius notaveram ex obſervationibus *Viri Cl. Matthiæ Berneggeri, ad Suetonii Cæſarem cap. 77.* Feciſſem

ciſſem autem hoc nunqvam, ſi meis, qvàm alienis oculis, credere maluiſſem. Nam aliqvanto poſt inter deambulationem rogatus ab amico ſententiam, num Sullæ ad annos 120 decreta fuerit Dictatura? negavi; & cùm inſtaret, hanc ipſam aſſertionem meam fuiſſe, non credidi. Adeò curam & intentionem anteceſſerat calamus! Sed cùm hoc demonſtraſſet, qvod dixerat, ex ipſis prælectionibus meis; agnovi ſtatim, & damnavi oſcitantiam meam, qvod *Berneggerum*, ſimili properantiâ *lapſum*, ſecutus eſſem, contra Græcorum verborum ſenſum, contra Hiſtorias, & contra ipſam rationem. Ecqvis enim credat, Senatum Romanum illo tempore tam ridiculi Senatus conſulti auctorem eſſe potuiſſe? Qvamobrem, deſcriptis Plutarchi verbis è Græco codice, qvæ fuerunt: *Δικτάτορα μὲν γὰρ ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, δι' ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι τοῦτο τὸ γένος τῆς ἀρχῆς ἀνέλαβεν*, facilè vidimus, quàm non cum Berneggero vertendum ſit: *Dictatorem ſeipſum renunciavit, eumqve Magiſtratum ad annos* 120. *aſſumſit*; ſed cum Xylandro: *Eumqve Magiſtratum ab annis* 120. (ſubintellige, *intermiſſum*, vel à nemine geſtum) *aſſumſit*. Hoc enim dicit Plutarchus, qvod *Vellejus Paterculus Lib. II. cap.* 28. §. 2. *Sulla Dictator creatus; cujus honoris uſurpatio per annos* 120. *intermiſſa*. Hæc Rupertus. Ponitur & hoc à Jac. Laurentio Eccleſiaſte Amſtelodam. Hugonis Grotii in vitiis *alienis qvòd viderit oculis. In errorem hunc*, ait, in Anatomizata Hugonis Grotii epiſtola, *ἐπιμέτρῳ* 1. p. 35. edit. Amſtelodam. CIↃ IↃC XLII. in 8t. *non incidiſſet Grotius, ſi in citandis authoribus non ſuô more, ut ex hoc & aliis ſimilibus ſcriptorum ejus locis liqvet, alienis videret oculis, & non, ut ego ſoleo in omnibus ſcriptis meis,*

propriis. Meliori ergo nobis fide, qvod fauſtum & felix ſit, ſcribit Laurentius, ac Grotius: At enim Davidis Parei Theologi Heidelbergenſis oculi Jacobo Laurentio ſine dubio fuerunt non proprii, & iis tamen, præprimis in Exegeticis nullibi non videt. Qvàm parùm circumſpectè ille ipſe Laurentius in Rever: ſubdola Eccl. Rom. erga Patres Lugd. Batav. CIↃ IↃC XXIV. in 8r. edita auctores adducat, alii ante nos dudum oſtenderunt; meruit tamen illud ipſum ſcriptum magni Jo. Georg. Dorſchei encomium in ſcrupulis religionis p. 15. adducitqve illud non ſemel ad Pontificios in Antimarcellianis Coburgenſium qvondam Superintendens Generalis, Dn. D. Joh. Chriſtoph. Seldius. Et ſanè probo diligentiam in illo ſcripto, ſicut & in ceteris ejus, etſi maximum non ſemper adhibuerit judicium. Neqve tamen illum ipſum dictam ob culdam infamari Grotium ab aliis ignoro, præſertim à Cl. viro Godefrido Sopingio Eccleſiæ Bolſverdianæ in Friſia Occidentali, dum vixit, Paſtore doctiſſimo, illi ſemel atqve iterum in non inerudita Apologetica ad Hugonis Grotii Pietatem Franicæ *1616.* in 4to. impreſſa Reſponſione p. m. 184. & 194. objiciente, qvod è Bilſono Epiſcopo Ciceſtrienſi & poſteà Elienſi, qvi & Regi Magnæ Britanniæ à Sacris & Eleemoſynis fuit, *ad verbum plurima ſublegerit.* Ceterùm qvàm eleganter & adpoſitè, qvantoqve auctoribus cum judicio Grotius in de jure belli & pacis libris utatur, oſtendit in Prolegomenis Commentationis dicti in Grotii libros harum rerum, ſi qviſqvam, prudens Jo. Henr. Boeclerus, qvem vide. At verò plurima Scriptorum loca non optimâ ſemper fide Grotium

in

n inſi gni ſuo , qvod *Excerpta ex Tragœdiis & Comœdiis Græcis* vocat, opere adducere, pluribus oſtendit doctiſſimus Anglus Thomas Gataker Londinas in Adverſar. Miſcellan. C. VIII. IX. X. XIII. &c. Narrat vir eloqventior dicam , an ingenioſior , Marc. Anton. Muretus in V. L. apud Philippum Caroli in Diſſertatione de Criticis p. m. 19. ſ. „ Se publicè aliqvando diſſeruiſſe de luxu „ Rom. enumerando multa genera peregrinarum „ avium , qvas illi è remotiſſimis Orbis partibus „ petitas, menſis intuliſſent. Triduo pòſt veniſſe „ ad ſe unum de Auditorum numero , qvi, Nol„ lem, inqviebat , à te nuper *prætermiſſam* unius „ avis mentionem , ex qva una inexplebilis vete„ rum luxuria cognoſci poterat , *Phœnicem* nimi„ rum illam admirabilem. Obſecro te, inqvit Mu„ retus, etiam Phœnicem illi eſitabant? qvam ſex„ centeſimo demum anno naſci hactenus credidi„ mus ? Ille prolato *Plutarchi* libro τῶν ὑγιεινῶν „ hæc verba legit ab Eraſmo reddita : *Phœnicis* „ *cerebrum , cùm ſit admodum dulce, tamen ajunt* „ *capitis dolorem parere.* Tum Muretus inſpecto „ curatiùs textu , Una Græca vox , inqvit ad aſtan„ tes , paulò negligentius expreſſa , videte qvan„ tum errorem & ſodali huic noſtro , & fortaſſe „ etiam aliis objecerit. Φοίνιξ enim Græcè *palma* „ eſt, cujus arboris non tantùm fructus eſui ſunt, „ ſed & medulla, ut Theophraſtus lib. II. περὶ „ φυτῶν confirmat. Qvare bonus Eraſmus *Palmæ* „ *medullam* interpretari debuit , non *cerebrum Phœ*„ *nicis :* niſi ipſius cerebrum tum fortè flore Libe„ ri percuſſum fuiſſet. In *Apophthegmatibus* etiam „ perſæpè dormitavit , uti à *Fr. Robortello* demon-

 „ ſtratum

„ ſtratum eſt. Qvodam loco ſic vertit: *Prate-*
„ *riens Diogenes prodigi cujuſdam ædes, inſcriptio-*
„ *nem habentes*, VENALES; *facile, inqvit, divi-*
„ *nabam fore, ut præ immodica crapula domum*
„ *evomeres.* Ex Græco ita debuiſſet: *Divinabam*
„ *fore aliqvando, ut luxurians tamdiu domus he-*
„ *rum ſuum evomeret.* Qvid hoc ſenſu lepidius?
„ aut cujus non offendit aures, cùm Eraſmus ait,
„ *virum evomere ædes?* Etſi verò monitus poſteaqvæ-
„ dam correxit, tamen famæ ſuæ non nimis conſu-
„ luit: nam ut in theatro exclamavit P. Syrus, *etiam*
„ *ſanato vulnere cicatrix manet.*

„ Non eſt mihi dubium, me viſum iri nonnul-
„ lis veſtrûm iniqviorem in nomen viri clariſſimi;
„ qvibus pro me reſpondebit Jul. Cæſar Scaliger
„ Oratione diſertiſſima, qva Ciceronem adverſus
„ iſtius allatrationes propugnat. Peccarunt cum
„ Eraſmo interpretes multi Poëtarum & Hiſtori-
„ corum, qvos longum ſit recenſere. Impoſuit ali-
„ qvando mihi ex hoc ipſo loco peroranti Latinus
„ textus Dionis in vita Commodi: ubi legitur,
„ *Commodum abſciſſo capite* PASSERIS, *qvod al-*
„ *tera manu geſtabat, altera cruentum gladium,*
„ *tantum Senatoribus fortè congregatis terrorem in-*
„ *cuſſiſſe, ut ſe in ipſis hiantium faucibus hære-*
„ *re exiſtimarent.* Conſulta poſtmodùm verſione
„ Græca, me ſimul & verſorem ſuaviter ineptiiſſe
„ deprehendi. Qvis enim capite paſſeris terreatur,
„ niſi cui cor rectè ſitum non eſt? Debuit reddere
„ Interpres pro *paſſere Struthiocamelum.* De gla-
„ diatoriis enim Commodi factis ſermo eſt, &
„ Struthiocamelos jam inde à Plauti temporibus
„ ſolemne fuit Romanis, in Circo ad pugnam da-

„ re

„ re & ſpectaculum. Hujus reſciſſo capite terreri „ potuiſſe vel prorſus exanimari Senatorum con- „ ſeſſum, qvos inter ſe qvoqve fuiſſe Dio ſcribit, „ vero non eſt abſimile: à tali præſertim tyran- „ no, de qvo uſurpandum erat illud Hiſtorici: „ *Tantum vini nemo habuit, qvantum ille fudit* „ *ſanguinis.*

„ Prætereo qvamplurimos: ut illum qvi apud „ Agathiam τὸν ςαγειρίτην (Ariſtotelis noſtis eſſe „ cognomentum à patria) tranſtulit *vini ampho-* „ *ram:* & cùm Auctor hoc diceret, Choſroên, „ Perſarum Regem, totum Ariſtotelem memoriæ „ tradidiſſe, ſeu, qvod ipſius verbum eſt, καταπιεῖν, „ imbibiſſe: reddit bonus ille Dormitantius, *Regem* „ *totam vini amphoram perpotaſſe.* Prætereo illum, „ qvi *leporem* pro *cervo* tranſtulit apud Homerum: „ Th. Gazam apud Ariſtotelem, qvi pro *lacerto* „ piſce vertit *monedulam*: Oecolampadium, qvi „ pro *memoria Lunam* interpretatus eſt apud Cyril- „ lum: Eobanum Heſſum, qvi in Theocrito κατὰ „ σταθμὴν exponit, *ad ſtabulum*, cùm deberet, *ad* „ *amuſſim.* Iterum Gaza in 7. Hiſt. Anim. ita habet: „ *Fœminis etiam per id tempus exurgunt ubera, qvod* „ FRATRARE *dicitur.* SORORIARE vertendum erat: „ ita enim Sextus Pompejus docet: SORORIARE „ *dicuntur mammæ puellarum, cùm primùm tu-* „ *meſcunt; ut* FRATERCULARE *puerorum.* Hactenus „ Philippus Caroli.

§. IX. Non leve, cetera non indoctum, abſtulit erratum Petrum Molinæum, Paſtorem in Eccleſia, & in Academia Sedanenſi Theologiæ Profeſſorem. Is qvippe Cardinali Jacobo Davidi Perronio reſponſurus regis Britanniæ magnæ nomine,

 obji-

objicienti canonem Synodi Secundæ apud Arelatum circa annum Chriſti CCCXXVII. celebratæ ſecundum ita habentem: *Adſumi aliqvem ad ſacerdotium non poſſe in vinculo conjugii conſtitutum, niſi fuerit promiſſa converſio.* ut probare cœlibatum clericorum præceptô Eccleſiæ introductum; in Novitate Papiſmi p. 666. edit. Veſalianæ Germanicæ M. DC. XXXII. in 4to. ait: *Decreto eqvidem in Romano diſt:* XXVIII. *in Canone.* Adſumi *adducitur tertio ex Arelatenſi Concilio Canon, ajens:* Adſumi aliqvem &c. *At in Tomis Coloniæ* CIↃ IↃLXVII. *impreſſis, in dicto Concilio Arelatenſi* III. *iſte non reperitur Canon. Et in vetuſtioribus impreſſionibus de anno* CIↃ IↃ XXXVIII. *Coloniæ, ut &* CIↃ IↃ LI. *Item in editione Bartholomæi Caranzæ planè contrarium legitur, dictus enim ibi canon ita:* Adſumi aliqvem ad ſacerdotium non poſſe, in conjugii vinculo conſtitutum, non oportet, niſi fuerit promiſſa converſio. *Qua è diſſenſione perſpicuum eſt, qvam parum Conciliorum canonibus qvi Græcè non exſtant, tribuendum ſit.* Hæc Molinæus, prout ipſum è Germanico in Latinum vertimus. At verò minimè è III. ſed Concilio Arelatenſi II. canonem adductâ diſtinctione adlegavit Gratianus, qvi ipſe idem exſtat Canon in Tomo Conciliorum primo operâ Laurentii Surii editio, & Coloniæ Agrippinæ apud Gerwinum Calenium & heredes Joh. Qventelii annô Dom. M. D. LXVII. typis expreſſo. Legitur qvoqve in Caranza p. 98. his verbis: *Aſſumi aliqvem ad ſacerdotium non poſſe, in vinculo conjugii conſtitutum, niſi fuerit promiſſa converſio.* Sed utut ſit de Synodo, certum eſt, parum fidei tribui poſſe Canonibus è manu

ad-

adverſariorum non ſine corruptionis ſuſpicione ad nos delatis, imprimis ubi Canonibus illis non adjuncta ſunt Conciliorum acta, qvæ in tomo Conciliorum primo rariſſimè invenias. Ad Pontificios pro conjugio Clericorum in peculiari luculento tractatu optimè diſputavit D. Georg. Calixtus, in qvo frangent potius dentes, qvàm imprimeent hæretici. Inter omnes ſanè ejus libros, iſte optimus eſt, planeqve orthodoxus. Addas tamen & eruditiſſimam conſultationem de conjugio miniſtrorum eccleſiæ Andreæ Hyperii, qvam habes in p. 466. ſ. partis ſecundæ opuſculorum ejus theologicor. Baſil. 1571. in 8.

§. X. Laborioſi & experientis JCTI titulum Jacobo Menochio nemo, ejus ſcripta qvi legit, negabit facile: qvia tamen is alicubi ſcripſit de Petro Bellino, *vir omnium laudum cumulatiſſimus*; de Cujacio, *vir omnium laudum digniſſimus*; de Connano, *doctè ac omnium meliùs doctiſſ. Franc. Connanus*; inde ab Huberto Giſanio JCto Argentoratenſi & Altdorffino, poſtremò Conſilii aulici Pragæ adſeſſore, voce & ſcriptis rem litterariam multum promovente in præfatione ad Partitiones Rittershuſii feudal. illam in ſcriptorum relegatur claſſem; *qvâ multi deplorandâ hujus ſeculi ratione, qvi ne Latinè qvidem rectè nôrunt, magnos tamen & ponderoſos de jure commentarios edere audent.* Uſqve adeò verum eſt, qvod Eraſmus ſeculi ſui verè Phœnix jam olim in de Origenis Vita pronuntiavit epiſtola: *Minori negotiò tres Doctores abſolveris, qvàm unum Grammaticum, qvalis fuit Ariſtarchus apud Græcos, apud Latinos Servius & Donatus.* Item: *proclivius eſſe vel in triplici facultate Doctoris nomen,*
qvàm

qvàm ſemel boni Grammatici titulum promeruiſſe. Et doctiſſimus Humanarum artium Wittebergæ Profeſſor B. Fridericus Taubmannus Francus in de Latina Lingva Diſſertat. non ab re exiſtimabat; *facilius eſſe in triplici facultate Doctorem hodie fieri, qvàm orationem Romanam aut Ciceronianam elaborare.* De erudito qvodam ac à nemine non celebrato in Germaniæ Academia Profeſſore perhibetur, qvòd ambiens ſponſam ſuam illi prædicaverit, ſe ei optionem dare, cuinam nubere vellet, utrum Doctori Theologo, an Juriſconſulto, an verò Medico? Se enim omnibus in his tribus æqvè facultatibus excellere & coronari poſſe. Sponſa medium amplexa, mihi divina fuiſſe videtur, qvippe eminebat in jure, qvamvis in ceteris non hoſpes, illius ſponſus: Huic tamen trium, propria pro opinione ſua, facultatum doctori, vaſtiqve ingenii viro Priſcianum ob neglectas regulas ſuas litem coram Apolline intendere potuiſſe, in proclivi foret oſtendere, niſi exiſtimationi viri parceremus. Qvàm multa hîc incidunt de viris etiam maximis clariſſimorumqve nominum, qvæ mecum morientur. Miror acerrimis iſtorum virorum adverſariis, quò citiùs omnem exiſtimationem & eruditionis ac doctrinæ famam ab eis auferant cum pulviſculo, harum rerum non venire in mentem. Sed deſino mirari, cùm & ab illis Priſcianus vapulet, præprimis à Gallis qvibuſdam Jeſuitis, qvamqvàm nec reliqvos omnes excipiam, ut mirum ſit homines reperiri, ſuos qvi amandent ad Jeſuitarum Collegia liberos, Lingvæ Latinæ ſub eorum ductu operam navaturos, cujus qvamplurimos planè expertes eſſe, neminem paulò humaniorem fugere poteſt. Neqve tamen nego &

apud

apud nos tales nonnullos in Scholis reperiri præceptores, qvi nunqvam in ſtilo fuerint diſcentes, ſcribantqve ſine lectione. Recordor hîc, Miltono, eo ipſo in loco, ubi Salmaſium ob ſolœciſmum exagitavit, pingvem excidiſſe ſolœciſmum, *vapulandum ſe prabuit*; qvem notavit Vavaſſor in lib. de Epigramm. c. XXII. p. 302.

CAPUT V.

§. I. Doleo *viro de politiori litteratura* judiciô Petri Dan. Huetii p. 227. in de Claris interpretibus, Germanis paullò iniqvioris aliàs in illo tractatu, *praclarè merito* Joachimo Camerario, *ſuæqve adeò Germaniæ ſingulari ornamento* effluxiſſe in Fabula de Cervo & ove p. m. 189. *redditurum* pro *redditurum*. Do verba ejus ex editione optima Lipſenſi M.D.LXXXIX. *Promiſiſtin'*, *inqvit cervus*, *te* (ovem) *hôc die redditurum mihi frumentum*. Ut culpâ tantum virum liberarem, libenter eam in typographum conjicerem, ſi modô unum haberet rectè exemplar. At qvoniam omnes ita legunt editiones ab ipſo qvoqve auctore recognitæ & emendatæ, aliæqve præterea; qvid hîc dicere poſſim non invenio. Non adduxiſſem maximi viri mendam hîc, niſi in plurimis Germaniæ Fabulas eas Scholis prælegi ſcirem, & ſic juventutis intereſſe putâſſem, ea de re hôc locô nonnihil monere. Sic & in Fabula de Fele & Mure *converſum* offendo pro *converſam*: *Heus tu*, *inqvit*, p. m. 93. muſculus ad felem, *ſi te in ſacculum converſum*

ſum eſſe ſciam, nunqvam tamen commiſſurus ſim, ut ad te propiùs accedam. Scio qvidem Rob: Stephanum vocem *felis* in Theſauro ſuo communis generis eſſe dicere, at ego, ipſô qvoqve Voſſiô auctore I. de Analogia c. XXXVI. p. m. 551. Edit. Amſtelædam. CIↃ IↃ C LXII. in Maſculino uſurpare non auſim. Lapſus etiam eſt alicubi Thomas Morus in Epigramm:

Ventum erat ad vinum; cùm ſic ſua lumina mœſtus
Adfatur, poſitô jam peritura merô.
Huc iter eſt: huc vos fidi duxiſtis amici.
Hunc *bibite*; *& dulces ambo valete duces.*

Hoc merum, vel vinum dicere oportuit, non *hunc*, niſi *nunc*, legendum. Tu vide Philippi Caroli Diſſertationem de Criticis p. 28. & Animadverſion. in Agellium c. VII. p. 53. ſ. & c. XII. p. 221. ſ. edit. Noribergenſ. CIↃ IↃ C LXIII. ubi raræ & inſolentis conſtructionis aliqva exempla profert. Produximus & nos aliqva in notis ad Paſcaſii Groſippi Diſſertationem de Rhetoricarum Exercitationum generibus, qvam n. X. Conſiliis & Studiorum Methodis inſeruimus p. 388. Addam hîc in mei defenſionem verba illuſtris Scaligeri è Prolegomenis ſuper Euſeb. p. 4. „ Qvum tria objici poſ„ ſint, παροράματα, σφάλματα, καὶ παρεγχειρήματα, *hallucinationes*, *errores & temerationes*, *ſive interpolationes*, ſciant omnes, qvum „ aliqvem hallucinatum eſſe dicimus, hoc ad ullam „ ejus contumeliam minimè pertinere. *Hallucinationes* enim per incogitantiam, *errores* per inſci„ tiam,

„ tiam, *reliqva* per audaciam committuntur. „ *Hallucinationes* excuſari debent, *errores* tolli, „ *temerationes* caſtigari, eo temperamento adhibi- „ to, ut contumeliæ ſuſpicio omnis abſit. *Tria* „ tamen hæc periculoſi exempli ſunt, ſi ad magni „ nominis auctorem referantur. Qvos enim admi- „ ramur, eorum plerumqve vitia virtutes putamus. „ Nos hallucinationum & erratorum Euſebii aliqvot „ exempla ideò produximus, ut illas excuſemus, hæc „ caſtigemus, ab utriſqve autem ingenia rudiora „ prohibeamus. Qvi enim veterum erratis blandiun- „ tur, invidiam errorum ab illis in ſe derivant, & „ ſeverius caſtigandi ſunt, qvam ii, qvorum culpas „ defendunt.

§. II. Hiſtoriâ judicium formari dicendiqve facultatem augeri Demoſthenes non ab re cenſuit, cùm Thucydidem adeò familiarem ſibi fecit, ut *octies* etiam eum deſcripſerit. (Conf. infra §. III.) Dico *octies*. Inter ceteros enim, qvos in Adriano Turnebo obſervavi non paucos memoriæ lapſus, & iſte occurrit, qvod lib. XXVIII. Adverſar. c. XXII. p. m. 612. edit. Aureliopolitanæ M. DC. IV. in 4to. ait, *Demoſthenem tam ſtudioſè Thucydidem pervolutâſſe, ut* decies *ſuâ manu totum ſcripſerit.* Robertus Titius lib. IV. Adſertionum c. V. *ſepties* dicit. Atqui Lucianus Tomô II. πρὸς ἀπαίδευτον, unde iſti hoc deſumſerunt, *octies* habet: Τὰ τοῦ Θουκυδίδου παρὰ τοῦ Δημοσθένους ὀκτάκις μεταγεγραμμένα· id eſt, *Thucydidis ſcripta à Demoſthene octies transſcripta*; ſcilicet ut ſibi auctorem eloqventem qvàm familiariſſimum faceret. Nec verò aucupatus eſt præcipuè verba, aut genus ſermonis, nam Thucydidis oratio admodum diſſimilis eſt forenſi: ſed

ſed varias reipubl. mutationes ac momenta conſiderabat in hiſtoria; excerpebat principum conſilia, qvorum cognitio ipſi qvoqve in publicis deliberationibus proderat. Aliqvid etiam gravitatis addidit Demoſthenis orationibus imitatio Thucydidis, multas enim refert Demoſthenes ſententias Thucydidis. *Ita bellum Peloponeſiacum*, auctore doctiſſ. Jo. Caſeliô c. XXVI. Πgοπολιτικῦ p. m. 125. *condidit Thucydides, ut potiùs Politicum informare videatur; nec falſo qvis dixerit, minus in iis libris hiſtoriæ eſſe, qvàm doctrinæ; doctrinæ verò, qvantum ad civilem prudentiam, certè qvod conducat plurimum. Qvi Thucydidem legit, habet, cur pergat: habet, cur ſubſiſtat. Qvis enim in uno fortè alteróve orationis ambitu non moram faciat, ut in tabulæ angulo, qvam ingeniô & penicillô Apelles abſolverit? qvis item ejuſmodi tabulam non perluſtret omnem?*

§. III. Cùm annô CIƆ IƆ C LXXXVII. CL. Dn. Juſtus à Dransfeld, Illuſtris Pædagogii Gottingenſis Rector opus qvoddam ſummi viri Jo. Caſelii alterius Germaniæ Melanchthonis, cujus & ipſe auditor Wittebergæ fuit, ediderat epiſtolicum, illas dicti Caſelii exhibens epiſtolas, qvæ in Fuchtiana & Vagetiana (uti & Francofurtana ann. M. D. XCVII. complectente & Petri Victorii, præter Caſelianas, epiſtolas lectu digniſſimas) editionibus non comparent; rogabar non ſemel, mihi qvid de illa videretur editione ab amicis: laudans eam, provocans ad præmiſſam illi editioni doctiſſ. Hermann. Conringii epiſtolam de ſcriptis Caſelianis, nihilqve me magis, adfirmans, in votis habere; qvàm ut ad unum omnia tanti viri utiliſſima ſcripta edantur

denuò

denuò propediem, & ab interitu vindicentur, oſtendi illis aliqvod *Jo. Caſelii in explicationem contionum Thucydidearum Prooemium*, (hic enim eſt illius, qvod jam jam dabimus, Programmatis titulus) Roſtochii typis Stephani Myliandri, annô cIↃ IↃ XCIV. in 4. excuſum, qvod qvidem lectum illos adeo ſuâ cepit elegantiâ ac utilitate, ut nonnulli illud etiam manu ſuâ deſcripſerint. Qvia verò hîc præter opinionem, ob Turnebum & Titium præcedente in §. à nobis adductos, & in Thucydidem & in Caſelium incidi, nolui amicis gratificandi prætermittere occaſionem, illudqve cum illis communicandi. Ita autem ſeſe habet:

,, *Hiſtoriæ, Artis dicendi, & Politicæ*
,, *ſtudioſis adoleſcentibus*
S.

,, Pleriqve veſtrum ipſimet intelligitis, cur bonæ
,, litteræ omni vobis ſtudio colendæ ſint: non
,, eqvidem, ut deinceps ſolitariam vitam agatis,
,, velut inter aves dicuntur aqvilæ, ſed ut ſic ani-
,, mos veſtros paretis ad communem ſocietatem
,, hominum: ut eam omnibus officiis tueamini, &
,, bonis conſiliis, & manu deniqve forti, qvantum
,, in qvoqve ſit, præ ceteris adjuvetis, fulciatis,
,, conſtituatis. Qvi hoc non ſpectant ante omnia,
,, ſed litteris ſibi vel honores, vel opes, vel oti-
,, um, vel qvicqvid eſt privati boni ſive commo-
,, di, parare cogitant; neqve ingenuæ doctrinæ
,, vim tenent, & ab ipſo fine longiſſimè aber-
,, rant. Hinc efficitur, ut neqve rem ipſam aut
,, ſolidum qviddam ex re umqvam conſeqvuturi vi-
,, deantur.

„ deantur. Hoſce tamen culpa libero, qvi amo-
„ reſcientiæ ad indagandam veritatem ſe totos con-
„ ferunt, & in meditatione naturæ rerum omne
„ ſuum ſtudium, omnemqve vitam collocant. Ne-
„ qve enim me fugit, non peccare pauciſſimos,
„ qvi hoc faciunt, ut olim Anaxagoras, & hujus
„ ſimiles, priſci philoſophi, è qvibus tamen non
„ pauca in communem vitam commoda redun-
„ dant. Neqve nunc de nobis ſive pro nobis lo-
„ qvor, qvi in vobis erudiendis curam omnem,
„ laboreſqve noſtros impendimus. Nemini enim
„ profecto aut in otio prorſus vivere, aut ad com-
„ munes vitæ uſus nihil conferre videri poſſumus,
„ niſi fortaſſe vel imperitis vel iniqvis, nec ta-
„ men legitimis, noſtrarum actionum cenſoribus.
„ Prætereo enim, qvæ nobis exhaurienda fuerint
„ ante, qvàm ad docendum accederemus: neqve
„ modo ullum tempus ab inveſtigatione verarum
„ ſententiarum nobis vacuum relinqvitur. Neqve
„ tanti ſunt labores docendi, qvos eſſe & multos
„ neqve leves, negarit nemo, qvi hujus rei ſerio
„ periculum fecerit. Laborandum eſt nobis qvo-
„ tidie de educatione adoleſcentiæ: alii erudien-
„ di, alii in viam revocandi, alii monendi, alii
„ etiam objurgandi: alii aliqvando, nolis, velis,
„ habendi indulgentius: relinqvendi qvidam, non
„ ſine acerbo animi dolore. Atqve (de me enim
„ dico) ut fortaſſe ad ignoſcendum videar pro-
„ nior, ſive hæc nativa lenitas eſt, ſive ſuſcepta
„ conſilio, ita durior ſum, qvàm ipſe mihi probem,
„ in alteris rejiciendis, qvos omnem pudorem
„ abjeciſſe, ſemel judicaverim. Namqve & animi
„ qvidam morbis incurabilibus proſtrati ſine ſpe
„ jacent:

,, patent: in qvibus, qvodcunqve olei & operæ
,, inſumpſeris, omnium jacturam feceris. Hoc
,, porro graviſſimum eſt: ſi qvi vel jampridem
,, perierint, vel ſervari nolint, vel ad faſtigium
,, dignitatis non adſpirent, ut ſibi vigilantes aliqvi
,, de illis ſomniarint: tum vero judiciis plebis va-
,, pulamus. Hoc alii mecum plures, ego inpri-
,, mis experior: qvi tamen graviter fero, cum
,, adoleſcentes, ſive depravata inſtitutione, ſive
,, ſua petulantia, perire video; animi etiam angor,
,, ſi qvis, vel mihi familiarium, vel qvi eſſe mihi
,, familiaris exiſtimetur, expectationem noſtram pror-
,, ſus fallit, & longius ab officio diſcedit. Nam
,, ut maximè amamus litterarum & virtutis culto-
,, res acerrimos: ita non odimus, (neqve enim de-
,, bemus) non omnino alienos à litteris, nec de-
,, votos impudentiæ, etſi in iis multa deſideremus:
,, qvin fieri interdum vidimus, ut hi illos ſuperarint,
,, vel æqvaverint. Utinam ex illis etiam, qvos
,, priores merito dixi, nemo umqvam de via deflexe-
,, rit. Lubrica enim profecto eſt cum primis fervens
,, ætas; & tentatur unuſqvisqve, ni fallor, illis
,, annis, ut ipſemet Hercules, qvemadmodum acce-
,, pimus in fabulis. Non igitur ſine negotio, nobis
,, vivimus, ſed minimè otioſi, nos qvoqve vobis
,, impendimus vitam & reipublicæ: qvando cogita-
,, tiones, conſilia, vigilias & labores noſtros huc refe-
,, rimus, ut vos litteris, & qvidem his non a virtute
,, vacuis, noſtrâ operâ imbutos, ablegemus ad capeſ-
,, ſendam rempublicam, cujus variis partibus qvis-
,, qve ſuo loco deinceps fungatur fideliter. Ut au-
,, tem nihil prætereamus, qvibus ad officium infor-
,, metur ætas veſtra; & ordine traduntur bonæ

„ diſciplinæ, & unaqvæqve à qvo maximè intelligi-
„ tur, enarratur dexterrimè, & ſcriptores optimæ
„ notæ tum Latini tum Græci explicantur. Ego qvid
„ in utroqve præſtiterim, ſive qvid conatus ſim; altius
„ repetendum mihi eſſe non cenſeo; ne vel verum
„ dicens in ſuſpicionem incidam arrogantiæ: par-
„ tim meminerint & teſtentur alii, partim vos vide-
„ ritis. Nunc viſum mihi eſt, conciones Thucy-
„ didis vobis interpretari: rem cum primis arduam.
„ Hiſtoriam per vos cognoſcetis, qvam tamen paucis
„ etiam nos verbis perſtringere conabimur. Proficie-
„ tis autem, duce Thucydide, monſtrante me: pro-
„ ficietis, inqvam, in iis artibus, qvæ ad rempubli-
„ cam maximè pertinent: etiam in ea, qvæ prin-
„ ceps habetur omnium: & hac de cauſſa appellatur
„ architectonica: cui omnes ancillantur ceteræ: cu-
„ jus & miniſtra eſt hiſtoria, inſtrumentum dicendi
„ facultas. De hiſtoriæ & ſvavitate & uſu, cùm
„ ab aliis dicta ſcripta ſunt & multa & vera, tum
„ nos qvoqve idem non neglеximus, neqve negli-
„ gemus, occaſionem aliam nacti. Hac enim, quam-
„ vis bona, uti modo nolumus, ne in unum lo-
„ cum omnia. Eloqventiæ autem ſtudium ſive di-
„ ſertæ orationis rationem, politum hominem,
„ etiamſi neqve ad dicendum contendat, neqve ad
„ ſcribendum animum applicet, negligenter colere
„ neqvaqvam oportet. Namqve & in ſermone fa-
„ miliari garrulos & inſulſos averſamur: amamus
„ autem & admiramur, qvi ſale rerum & verborum
„ orationem ſciant conſpergere. Quodvis horum
„ ſpectes, te Thucydidea lectio adjuvabit plurimum,
„ & ad laudem eloqventiæ contendentem maximè.
„ Quod ratione planum facere vel hac una poſſum,
„ qvod ſublime hic eſt dicendi genus & character ma-
„ gni-

„ gnificus, in qvo ſumma virtus orationis enite-
„ ſcit. Nec ulla gravior eſt auctoritate Demo-
„ ſthenis, cujus eloqventiam ſupra omnes admirata
„ fuit Græcia. Hic enim manu ſua Thucydidem
„ (*vid. ſuperiorem* § II.) octies deſcirpſiſſe ſcribi-
„ tur, ut cum omnibus rerum momentis, ſive omni-
„ bus etiam verbis, qvæ ſingula pæne res ſingulas
„ repræſentare credita ſunt non abs re, accuratiſſime
„ ponderatis, rectius conſideraret, ſibiqve, qvod
„ ſecus fieri non potuit, redderet qvàm familiariſſi-
„ mum. Sic namqve ex eo, qvid, qvantumqve, qva-
„ cunqve in re, qvo loco, & qvomodo vellet, ſibi pro
„ ſuo uteretur. An igitur nos etiam operam luſuri
„ videamur, qvam in hoc uno ſcriptorum principe
„ ponamus? Non eqvidem arbitror: qvin affirmare
„ vobis non dubitem, neminem veſtrum hinc ina-
„ nem abiturum: ſed qvemqve aliqvid opum pru-
„ dentiæ civilis hinc haurire mediocri diligentia
„ poſſe: tanta hic eſt optimorum conſiliorum co-
„ pia: & qvoniam hæ ſublimes ſententiæ non cui-
„ vis obviæ ſunt; (eſt enim hic ſcriptor, ut di-
„ ximus, optimus qvidem ille, ſed, qvod vos
„ non deterrere, ſed allicere potius debet, idem
„ etiam ad intelligendum unus omnium difficillimus)
„ ſtudio etiam noſtro eas eruemus, qvantum in nobis
„ erit, & auditoribus ingenioſis, neqve negligentibus
„ ponemus ante oculos. Nec eſt, qvod hic amplius.
„ aut vos qværatis, aut ego coner hoc loco expli-
„ care, qvæ ſint illa præcepta politica, Eorum
„ enim theſauros & excellentiam videbimus qvotidie.
„ Vos adeſte freqventes, animum advertite, &,
„ qvod rectè cœperitis, in eo conſtanter perſeverate.
„ Valete. P P. Kalend. Jan. Anno cIɔ Iɔ xcıv.

§. IV. Addo & ejuſdem non inelegans Caſelii Helmæſtadii ſcriptum in Academia Julia carmen XV. Kalend. Jun. undemilleſimô ſexcenteſimô annô, CLqve viro Dn. Ioachimo Hubnero Sereniſſimi Elect: Brandenb. Conſiliario præcipuo φίλῳ καὶ πατρόθεν, ut habet MStum penes me cum ceteris aliqvot illius viri adſervatum, φιλτάτῳ inſcriptum.

Septimus hac mihi luce & ſexageſimus annus
Exoritur vitæ: cui ſi qvid largiter addet,
Seu fati qvid demet inevitabilis ordo,
Opperiens, animi nec iniqvus, habebo perinde.
Interea ſed adhuc dum ſervant ſtamina Parcæ,
Officii, valeam modo, non abjecero partes:
Qvin pia præclarè de multis cura merendi,
De patria in primis, animo defixa manebit:
Qvippe nec invidiæ, cedendo ſive rogando,
Qvod neq; fas cuiqvam, placabo territus iras,
Qvanto ſum propior metæ, certæqve ſaluti.
Atq; adeo his jam nunc animis opus eſſe putabo,
Ne decus antiqvum turpi formidine fœdem,
Ferventes Eridos qvum primũ trudor in æſtus,
Nobile qvi reliqvis ſemper pacisq; qvietisq;
Exemplum fuerim, neqve verbo noxius ulli.
Sin jubear citius ſcena decedere vitæ,
Cras, hodiè, rerum ſatur, haud invitus abibo.
Nolim deterius, nec ſperare aurea ſæcla,
Proxima ſentina nobis permiſerit ætas.

§. V.

§. V. *Μνημονικὸν* aliqvod *ἁμάρτημα* obſervo his in Iſaaci Caſauboni verbis: *Ut hôc locô*, ſcribit in ad Matth. XXIII. 15, notis, p. 338. *υἱὸς γεέννης dicitur, ſic alibi υἱὸς ὀλέθρου vocatur Judas Iſcariota, homo perditiſſimus & perditioni devotus.* In univerſo enim Novi Teſtamenti textu ſacroauthentico Iſcariotes Judas non υἱὸς ὀλέθρου, ſed ἀπωλείας vocatur Io. XVII. 12. ubi qvidem Nonnus Panopolitanus priori utitur, dum ita παραφράζει: *Εἰ μὴ δαιμονίου φθιζήνορος υἱὸς ὀλέθρου*; at non Sanctus Spiritus. Eumdem ſummum virum non inſpexiſſe Varronem, hæc ſuperiùs adductis qvæ ſubjicit produnt: *qvi eſt elegantiſſimus hebraiſmus, Latinis non prorſus inauditus: ſiqvidem Varro* inconſtantiæ filium *dicere non dubitavit, de homine inconſtantiſſimo qvùm loqveretur; ſicut Paulus υἱοὺς τῆς ἀπειθείας vocat homines inobedientia, Ad Eph.* V. 6. *& alibi qvoqve.* (Eph. II. 2.) Nam Varro non hominem inconſtantem ſed *τὸν μεταμελον*, hoc eſt, *pœnitentiam* inconſtantiæ filium dixit. Verba Varronis legere eſt apud Nonium Marcellum in *Bivira*. p. 38. edit. Pariſ. CIↃ IↃ LXXXIII. in 8. qvæ ita habent: *BIVIRAS qvas uſus viduas adpellat.* Varro Lege Menia: *Ad biviram venio, cùm vellem oſtendere qvid vellem, Metamelos inconſtantiæ filius me reprehendit.* Atqve hoc nihil eſt novi, ſi id qvod inconſtantiam ſeqvitur, hoc eſt, pœnitentia inconſtantiæ filius vocetur. *Eſt id genus qvoddam metaphoræ*, ait Jo. Vorſtius párt. II. Philologiæ ſacræ de Hebraiſmis Novi Teſtam. c. XXIV. p. 53. *qvod in ſcriptis tùm Latinis, tum Græcis paſſim occurrit, neqve cum ſuperioribus Hebraiſmis ullô modô eſt comparandum.*

§. VI. Joh: Dallæus, *à qvo* judiciô Ludov. Mo-

linæi in præfat. Apolog. Paræneſ. ad Ædific: Imperii in imperio, *nihil hactenus prodiit, qvod non eſſet judicii acerrimi, eruditionis reconditiſſimæ, & doctrinæ ſanctiſſimæ*, ut evincat, *depravationes in monumentis ſacratiſſimis & maximè publicis, cujuſmodi fuêre Eccleſiæ Liturgiæ & ſimilia, locum habuiſſe*; adducto Maſii in hanc rem teſtimonio ſubjicit in p. 67. libri I. de Uſu Patrum c. IV edit. Genev. CIↃ IↃC LV. in 4to. *Sic etiam Caſſander, qvi innocentiſſimè in Antiqvitate verſatus eſt, agnoſcit, & ex aliis auctoribus probat, veteribus Liturgiis multa paullatim addita fuiſſe.* In margine adpoſitum eſt, *Caſſander in Litur. c. 2.* At in illo capite mei qvidem exemplaris, Liturgicorum videlicet Caſſandri, illud hactenus reperire non potui, nec memini me tale qvid in Caſſandro umqvam obſervâſſe. Ceterùm non decebat Jacobum Gretſerum Jeſuitam in Labyrintho p. 103. *tanti pendere* Caſſandrum, *qvanti Caſſandram Priami filiam.*

§. VII. De manumiſſione, cùm non ita multa ſcriptores apud occurrant, rogati de ea, dicimus cum Dn. D. Johán. Strauchio, JCto, & Anteceſſore Salano, Diſſertat. Canonicar. III. c. II. §. XX. ſ. tres ejus, cùm religio primùm Chriſtiana in Occidentem propagaretur, fuiſſe modos: nempe per denarium, ante regem; deinde in Eccleſia; & deniqve per Epiſtolam privatam. Manumiſſio per denarium ex L. Salicâ fiebat, auctoritate Regis, eôqve præſente, excuſſô numô de manu ſervi, qvi manumittendus veniebat, per manum domini vel cujuſcumqve alterius, ut docent Veteres formulæ apud Franciſcum Pithœum locô mox citandô: *Inde qvemdam ſervum N. ut eum ob mercedis augmentum liberum dimittere-*

mus

mus rogarunt. Nos verò manu propriâ noſtrâ excutientes de manu ſupra dicti N. denarium, vel nummum, vel argenteum, vel aureum, vel dragmam, vel ſeſtertium, vel minam. Et in veteri charta Eccleſiæ Lugdunenſis apud eundem Pithœum ad L. Salicam *tit.* 28. p. 106. edit: Pariſ: M. DC. II. in 8t. *Servum juris veſtri manu propria, & manu illius excutientes denarium, ſecundùm L. Salicam liberum cum omnibus, qvæ habet vel acqviſiverit, fecimus.* Eſt ſimile exemplum, qvod profert Bignonius doctiſſimus ex Tabulario Martini Turonenſis, qvod ita habet, *Carolus Imperator Auguſtus &c. Adalgarius Levita petiit, ut Imperiali more preceptum fieri juberemus. Decernimus, ut more prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum & Regum in manu ipſius Leutharti denarius excutiatur, ut à præſenti die idem Leuthartus ſemper & ubiqve omnibus locis liberatus valeat uti propriâ poteſtate abſqve alicujus reſultatione aut contradictione, & qvoqve ei libuerit, omnibus modis liber, & velut nobili proſapia genitus eſſet, liberaliter per noſtram autoritatem pergat. Hanc præceptionem manu noſtrâ firmavimus, & annulo noſtri Imperii ſigillavimus. Amalbertus Notarius ad Vicem Autberthi Archicancellarii. Data XV. KL. Julii. Anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVI. Indictione V. Imperii Caroli VII.* Eqvidem hoc caput Legis Salicæ hodiè non extat, fit tamen ejus mentio *tit.* 28. *p. m.* 26. *Si qvis ſervum alienum ante Regem per denarium ingenuum dimiſerit, ICCCC. den. qvi faciunt ſol. XXXV. culp. jud. & capitale in locum reſtituat, & res ſervi ipſius proprius dominus recipiat.* Etiam de hac manumiſſione eſt titulus in L. Ribuaria tit. 59. Et apud Marculphum *lib.* II. *c.* XXII. habetur formula talis.

Præceptum Denariale.

Et qvia Apoſtolicus, aut inluſtris vir ille ſervum ſuum, nomine illum, per manum illius ad noſtram præſentiam jactante denariô ſecundum L. Salicam dimiſit ingenuum, ejus qvoqve abſolutionem per præſentem auctoritatem firmamus: Præcipientes enim, ut ſicut & reliqvi manſoarii (Manſarii. Ita dicebantur qvi aliàs coloni, colonarii) *qvi per talem titulum à jugo ſervitutis in præſentiâ Principum noſcuntur eſſe relaxati ingenui, ita & à modo memoratus ille per noſtrum præceptum plenius in Dei nomine confirmatum nullo inqvietante, perenniſqve temporibus cum Dei & noſtra gratia valeat permanere, bene ingenuus & ſecurus.* Et talis manumiſſus dicebatur *Libertus denarialis.* Benedictus Levita Capitularium *lib VI. cap. CCVIII.* ex Pipini Italiæ Regis legibus tit. X. *Homo denarialis non antea hereditare ſuâ agnatione poterit, qvum uſqve ad tertiam generationem perveniat.*

§. VIII. Ad Manumiſſionem in Eccleſiâ qvod attinet, fiebat illa per chartam ſeu tabulam. Extat ejus formula inter formulas Legum Romanarum, qvæ ita habet:

Ingenuitas.

Qvi debitum ſibi nexum relaxat ſervitium, in futuro apud dominum ſibi retribui confidat. Igitur ego in Dei nomine ille, pro remedio animæ meæ & æternâ retributione ſervum juris mei, nomine Illum, ingenuum eſſe præcipio, & in ſacroſanctâ Eccleſiâ

bea-

beatiſſimi Sancti illius, ſub præſentia Sacerdotum ibidem conſiſtentium ante cornu Altaris ab omni vinculo ſervitutis eum abſolvo, ita, ut deinceps, tanqvam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet natus, vel procreatus, eat, pergat partem, qvam maluerit, & ſicut alii cives Romani vitam ducat ingenuam. Et ſi aliqva procreatio filiorum vel filiarum ex ipſo orta fuerit, ſimiliter vivat ingenua, & nulli heredum meorum, nec cuicunqve alii perſona qvicqvam debeat ſervitutis, nec libertinitatis obſeqvium, niſi ſoli Deo, cui omnia ſubjecta ſunt, vel pro cujus amore ipſum devotus obtuli, patrocinium & defenſionem cuicunqve ſe elegerit, in omnibus illius perfruatur arbitrio. Si qvis verò, qvod futurum eſſe non credo, ſi fuerit aliqvis ex heredibus meis, vel qvalibet perſona, quæ contra hanc ingenuitatem venire, aut eam refragare præſumſerit, illud, qvod repetit, non vindicet, & inſuper contra cui litem intulerit, ſol. LX. *componat: & præſens ingenuitas meis, vel bonorum hominum manibus roborata cum ſtipulatione ſubnixa, omniqve tempore maneat inconvulſa.*

§. IX. Deniqve per Epiſtolam privatam manumiſſio legibus Romanis qvoqve fiebat. *l. qvi abſenti.* 38. *ff. de A. P. Cajus lib.* 1. *Inſt.* Neceſſum verò erat, ut adhiberentur ex Conſtitutione Juſtiniani qvinqve teſtes, qvi cautioni hujus manumiſſionis à domino ſcriptæ vel ſignatæ ſubſcriberent. *l. un.* §. 1. *C. de Lat. lib. toll.* Et hôc modô manumiſſi dicebantur *Liberti Chartularii* & *Tabularii*, ut & qvi in Eccleſia ſervitute liberati fuerant. Capitul. *lib.* VI. *c.* CCVIII. Formula talis eſt *lib.* II. *c.* XXIII. apud Marculfum.

In-

Ingenuitas à die præſente.

Qui debitum ſibi nexum relaxat ſervitium, mercedem in futurum apud dominum ſibi retribuere confidat. Igitur ego in Dei nomine ille, & conjux mea illa pro remedio animæ noſtræ vel retributione æternâ, te illum, aut illum, ex familia noſtra, à præſenti die, ab omni vinculo ſervitutis abſolvimus. Ita, ut deinceps, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſes procreatus, vitam ducas ingenuam, & nulli heredum ac proheredum noſtrorum, vel cuicunque ſervitium, nec libertinitatis obſequium debeas, niſi ſoli Deo, cui omnia ſubjecta ſunt: peculiari conceſſo, quod habes, aut deinceps elaborare potueris. Si tibi neceſſitas ad tuam ingenuitatem tuendam, contigerit, abſque ullo præjudicio ingenuitatis tuæ, defenſionem Eccleſiæ, aut cujuſcunque te eligere placuerit, licentiam habeas, & vitam ſemper benè & integrè ducas ingenuam. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, nos ipſi, quod abſit, aut aliquis de heredibus noſtris, vel qualibet oppoſita perſona contra hanc ingenuitatem tuam venire aut eam infrangere conaverit, aut te in ſervitio inclinare voluerit, divina illum ultio ſubſequatur, & à limitibus Eccleſiarum, vel à communione extraneus efficiatur. Et inſuper inferat tibi cum cogente fiſco auri lib. I. & quod repetit vindicare non valeat, ſed præſens ingenuitas omni tempore firma permaneat ſtipulatione ſubnixa. Porrò, quibus formulis apud Romanos ſervi fuerint manumiſſi, præter alios doctè oſtendit Barnabas Briſſonius, Conſiliarius Regius, ac Curiæ Parien-

ſis

ſis Præſes , Vir de litterarum ſtudiis non malè meritus , adeoqve meliori dignus exitu , in de Formulis ac ſolenn. P. R. verbis lib. VIII. p. 827. qvi videndus. Qvô ritu ſervi apud Hebræos ſive in anno Sabbatico ſive Jubilæo dimiſſi , diſqvirit M. Joh. Friedericus Gerhardus , Magni illius Johannis Filius, in Exercitatione de Jubilæis Judæor. ac Pontificum Roman. c. IV. E. 3. Jenæ M. DC. LVIII. edita. Item Jo. Seldenus VI. de Jure Nat: & Gent: c. VI. & VIII.

§. X. Qvandoqvidem in etymo *Legis Salicæ* paullò ante à nobis memoratæ non conveniunt eruditi , dabo è notis, qvas vir doctus manu ſuâ Libri Legis Salicæ Fr. Pithœi Pariſiis, ut §. VII. diximus , editi adlevit oræ , ſeqventia : *Originem & Etymon hujuſce* Legis Salicæ *qvidam volunt à ſale deduci, qvod ſale multô, id eſt, prudentiâ condita videatur* Lex Salica. *Alii ajunt , debere eam dici Gallicam legem, non* Salicam ; *vocemqve eſſe corruptam. Sed invitâ , meô judiciô , Minervâ hæc comminiſcuntur; putarimqve non aliunde eruendam eſſe hanc vocem, qvam à Sala flumine Germaniæ, cujus accolæ vocarentur olim Salii ſive Salici,* (Vide Althamerum in Taciti Germaniam. Philippus Cluverius tamen tertiò Germaniæ Antiqvæ c. XVII. p. m. 60. edit: optimæ Lugdun. Batav. Elzevirianæ CIↃ IↃ C XVI. ab *Iſala* cenſet ſic adpellatos Salios fluvio, qvi antiqvitus *Sal* dictus) *in qvos Francorum erat imperium dictum Orientale, & qvod in Gallos , etiamnum florentes , habebant Occidentale. Apud Salios autem illos lege ſtatutum erat , ne ſeqvior ſexus Imperio potiretur. Hinc dicta* Lex Salica, *qva nihil religioſiùs obſervatur apud Franco-*

Gal-

Gallos. Hoc vir ille eruditus codicis olim ſui, nunc mei margini adſcripſit & qvidem p. 90. ubi Pithœi habetur Gloſſarium ſive interpretatio obſcuriorum verborum qvæ in Lege Salica habentur. Dicti Gloſſarii pridcipium hoc eſt: *Legis Salicæ*] *Francorum, qvos conſvetudo Salios vocitavit, ſicut Amm. Marcell. ſcribit. Fortaſſe à ſaliendo. Sidon:*

- - - - - - Tibi vincitur illic
Curſu Herulus, Chunnus jaculis, Francuſqve natatu,
Sauromata clypeô, Salius pede, falce Gelonus.

Et in prologo harum legum: Gens Francorum inclyta, fortis in armis, audax, velox & aſpera. Lex ſimpliciter dicitur, Synod. Cabillon. & Rhemenſ. videantur. Ado Einardus, Ottho Friſing, Sigebertus, Trithemius, & Nicol. Vigner. libell. cui titulus eſt: Traicté de l'eſtat & origine des Anciens Francois. Hæc Pithœus. Locus Ammiani ab ipſo adductus habetur libr. XVII. c. VIII. *Qvibus paratis, petit primos omnium Francos, eos videlicet, qvos conſvetudo* Salios *adpellavit, auſos olim in Romano ſolo apud Toxiandriam locum habitacula ſibi figere prælicenter.* Ad qvæ verba *conſvetudo Salios adpellat* Fridericus Lindenbrogius (ita enim nomen ejus eſt, qvamvis & ſe Lindenbruchium vocet in epiſtola ad Fr. Pithœum ICTum Libro Legis Salicæ præmiſſa, at qvod Matth. Martinius col. 3316. Etymolog. edit. Bremenſ. M. DC. XXIII. Lodenbrogium vocat, inter menda ejus libri typographica refero, non ab re verò ibidem Martinio *Clariſſimus JCtus & Philologus honorandus-*

qve

qve amicus Lindenbrogius eſt, uti mox verò ſuô nomine adpellat) hæc àdnotavit: *Zoſimus lib.* III: Τὸ Σαλίων ἔθνος, Φράγκων ἀπόμοιρον. *Vide qvæ ad Legem Salicam notavit Franciſc. Pithœus* JC. *vir verè doctus: cujus exactâ diligentiâ factum, ne qvid impræſentiarum his addere velimus.* Ceterùm cenſuit & Alciatus à *Saliis Legem Salicam* dictam, qvæ nimirum mulieres à ſucceſſione arcet, ne per connubia & adfinitates, peregrini ad regni ſucceſſionem aditum ſibi faciant. Vide hîc Optimum Matthiam Beraeggerum Halſtadiô Auſtrium ad Svetonii Iul. Cæſar: c. XXII. p. 41. 42. Ad Pithœum diſputat his verbis Philippus Cluverius d. l. „ Nec tamen neſcius ego ſum, „ eſſe doctiſſimos etiam viros, qvi Salios non à dicto „ flumine, ſed à ſaliendo dictos contendant: idqve „ ex hoc Sidonii verſu;

„ *Sauromates clypeo, Salius pede, ſalce Gelonus.*

„ item ex his Marcellini verbis: Petit primos omnium Francos; eos videlicet, qvos conſvetudo „ Salios appellavit. Certè argumentis illi contendunt opidò qvàm infirmis; utiqve poſteriori hoc, „ ex Marcellino adducto. utriqve ego unam hanc „ rationem oppoſuerim, qvòd haud facilè, imò nullo modo fieri potuerit, ſi Romani Germanicæ „ hoſtiliqve genti nomen à ſaliendo impoſuiſſent, „ uti id apud ipſos Germanos, non modò in gentem, ſed etiam in ſolum, & in flumen abiret; „ præſertim, qvum, poſt exortum Francorum nomen, nullum heic Romani habuerint imperium. Hactenus Cluverius. Adde & Hadr. Iunium in Bataviæ Hiſtoria c. VIII. p. 100. 102. ſ. c. IX. p. 138. ſ. 143. ſ. p. 186. ſ. edit. Dordrecht. CIↃ

IↃCLΙΙ. in 12. Item Martinii Etymolog. col. 3316. Voc. *Salicus*. & col. 1338. Voc. *Salius, a, um*.

CAPUT VI.

§ 1. Cùm ab elegantiſſimæ eruditiſſimi B. Jac. Thomaſii præfationis, Tractationi de Polymathia Joann. à Wower præmiſſæ lectione aliqvando recens eram, incidebam in MSSa mea, & dum aliud qværebam, obferebat ſe mihi, inter cetera plura, inedita qvædam Ioſ. Scaligeri epiſtola, qvam, qvia non parum tanti viri, Wowerii ſcilicet, famæ, & dictæ confert præfationi, ut à blattis & interitu vindicare poſſem, ab eo optavi tempore, Voti nunc damnatus, ex ipſius Scaligeri MSo, qvod ex illuſtri ad me pervenit bibliotheca, eam hôc modô habentem in tui gratiam Lector candide hîc adpono.

Joſ. Scaliger Everhardo Elmenhorſtio S,

Nihil eſt, qvod magis nos commovet, qvam id, qvod inopinatò accidit: neqve ullius injuriæ major dolor eſt, qvàm illius, qvi ab eo proficiſcitur, à qvo minimè tale expectabas. Nudius tertius qvidam utriqve noſtrum notus convenit me, qvi diceret, ſe ab amico accepiſſe, magnas inter te & Wouwer * ſimultates ortas eſſe, idqve tuâ, non illius culpâ, propter Minutii editionem. Tolerabile

* De Wouweriis, altero Hamburgenſi, auctore Polymathiæ; altero Belga, h. e, Antverpiano, probè diſtingvendis; at ab Andrea Schotto Ieſuita non indocto in notis ad Proverbia Græca p. 86. confuſis vide Colomeſii Κειμήλια Literaria, c. II, p. 2. 3.

letabile id qvidem, ſi ſola interceſſerit parium ſtudiorum contentio. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Sed longè diverſam cauſſam narrabat, qvi nobis retulit, qvæ, ſi vera eſt, nunqvam invenies homines tam oblitos judicii ſui, qvi eam probare poſſint. Convenio conſcientiam tuam, ſi tu hac in re meliora præſtare potes qvam ille, qvi tibi & ætate & rerum uſu longè antecellit. Tu niſi verum odiſti, negare hoc non potes. Sed ego hæc non tanti facerem, niſi major cura me ureret, te auſum Wouwero dicere, me ejus ingenium verè extenuâſſe: qvod qvam falſum ſit, neminem alium præter te, teſtem adpellem. Ut ego adeò inſaniverim? ut illa cœcitas mentem meam inceſſerit? qvid de te ſuſpicari, imò qvid arbitrari debeo, qvi de me talia ſenſeris? qvis Wouwerum magis tibi commendavit, qvàm ego, qvis magnificentius de ejus - - - * * ſenſit, an ſcires tu eum tantum eſſe, niſi ego tantum prædicâſſem? Non poſſum facere, qvin hanc injuriam tecum expoſtulem. Aut purga illam, aut noli noſtrâ amicitiâ abuti. Vale VII. Kal. Aprilis CIↃ IC CIII. Juliani. *Inſcriptio*. Ornatiſſimo Iuveni Geverhardo Elmenhorſtio. Hamburgum.

§. II. Errat Libertus Fromondus Inſignis Eccleſiæ Collegiatæ B. Petri Lovanii olim Decanus;

**Alibi ipſe ille Scaliger apud Oporinum Grubinium (vel potiùs Caſp. Sciopp.) in Amphotid: Scioppian: p. m. 60. edit: Pariſ: CIↃ IↃCXI. hunc Joann. Wouwerium *hominem* ſibi *ob excellentes ingenii dotes chariſſimum* vocat. Habes & ibi qvamdam Celeberrimi Io. Caſelii ad Gaſparem Scioppium epiſtolam; qvod ne fragmentorum Caſelianorum ſtudioſi neſciant, addo.

Suæ Theologiæ eadem in Academia Doctor & Sacræ Scripturæ Profeſſor regius, Herculem Alenzonium pro Franciſco Andium duce ſubſtituens in qvincto Meteorol. c. I. art. IV. p. m. 340. edit: Lovanienſ. CIↃ IↃC XLVI. Verba ejus ſunt: *Bodinus l. II. Theatri tam durum ſe fuiſſe ſcribit, ut nihil umqvam ſe moverit, etiamſi ſepties in Oceano, & mediis turbinibus, ubi alii ſangvinem etiam vomebant, navigaret. Credo, cùm in Angliam procatum, pro principe ſuo Hercule Duce Alenzonio, ad Reginam Elizabetham itabat, qvando pro Bodino ſolebat eum Regina Magiſtrum Joannem Badinum appellare.* Errat, dico. Franciſcus enim, cùm ardentiſſimè nuptiis Eliſabethæ Angliæ reginæ inhiaſſet, magnamqve earum ſpem concepiſſet, ab illa deluſus eſt tandem, non verò iſte. Sic enim hac de re Io. Bodinus (huic qvi ſe Franciſco Duci à conſiliis fuiſſe in IV. de Republic. c. II. p. 658. item in lib. VI. c. V. p. 1163. edit. Francofurt. CIↃ IↃ CIX. fatetur) dictô locô in p. 1164. ſcribit: *Illæ* (reginæ) *ſpirantes homines contueri, alloqui, tentare diu volunt, ac ſæpiſſimè viſos reſpuunt: — ut — contigit Franciſco Andium Duci — qvi tametſi bis in Angliam trajeciſſet, & legationibus honorificis ac diuturnis reginam ſibi deſponſam putaret, inani tamen ſpe lactatus, re infecta diſceſſit.* In eo fortè qvoqve, dictus qvod Fromondus ſubjicit ibidem, ac ſi Bodinus *pro domino in Angliam procatum ipſe ſuo iverit*, nimis liberalis eſt. Nam etſi legationis ſuæ pro Franciſco Andium Duce, anno CIↃ IↃ LXXXI. ſuſceptæ in Angliam ipſe meminit ibidem Bodinus, p. 1132. conjugalis tamen negotii mentionem minimè adjicit; ut mirentur eruditi, qvomodo horum mandatorum conſcius factus ſit Fromondus.

§. III.

§. III. Mentione ſuperiori paragraphô Bodini factâ notamus eumdem hallucinatum fuiſſe, cùm primo de Republ. c. VIIJ. p. m. 125. (utor autem editione, qvam dixi, Francofurtanâ qvintâ anni CIↃ IↃC IX in 8r. optimâ) ſcribit: *Dictator Papirius Fabium Max: I. ac Fabius Max. II. Minucium eqvitum Magiſtros, qvod contra mandatum Dictatorum dimicaſſent, capitis damnârunt: qvi tamen ex provocatione populi, judiciô liberati ſunt. Sic enim Livius lib.* VII. (lege VIII. c. XXXIII.) Tum pater Fabii, Tribunos *inqvit* appello; & provoco ad populum, qvi plus qvàm tua dictatura poteſt, cui rex Tullus Hoſtilius ceſſit: Hæc Bodinus. De Dictatorum origine, creandorum cauſſis, poteſtate, decremento & memoria ultima poſt Onufrium, Sigonium, Lipſium & Pighium nihil habeo qvod dicam, cùm nulla aut certè pauca ad ſpicilegium reliqverint. Sed Livius planè non ſtat hac in re à Bodino. Licet enim Fabii Pater ad Tribunos plebis adpellaret, & ad populum provocaret: Dictator tamen adſeveranter in propoſito ſuo permanens dixit: *ſe perſtaturum in incepto: nec ei, qvi adverſus dictum ſuum turbatis religionibus, ac dubiis auſpiciis pugnaſſet, qvidqvam ex juſta pœna remiſſurum.* Liv. l. VIII. c. XXXIV. 5. Donec tandem magnis populi Romani precibus, Tribunorum inſtanti interceſſione, Patris Filiiqve Fabiorum ſupplicibus manibus commotus atqve Dictator victus ſilentiô factô ita ſe explicarit: *Bene habet, Qvirites, vicit diſciplina militaris: vicit imperii majeſtas. qvæ in diſcrimine fuerunt, an ulla poſt hanc diem eſſent. Non noxæ eximitur Q. Fabius, qvi contra edictum imperatoris pugnavit; ſed, noxæ damnatus, donatur populo Romano, donatur Tribuni-*

cia poteſtati; precarium non juſtum auxilium ferenti. Livius l. VIII. c. XXXV. 4. Qvid? qvod Bodinus ſemetipſum contemnere videtur, qvando libro de Republ. III. c. II. p. 420. ſcribit: *Qvid præclarius unqvam aut ſempiternâ gloriâ dignius fieri potuit, qvàm à Fabio equitum magiſtro Papirii Dictatoris factum eſt? Is enim viginti millia hoſtium centum civibus tantùm amiſſis internecioni dedit, ſed qvia vetante Dictatore in hoſtem invaſerat, capitis poſtulatus eſt, nec aliter, quàm Dictatore placatô populi precibus ſupplicium evaſit.* Et hæc Andegavenſis ille Gallus. Sanè de ſententia Livii VI. XVI. 5. *nec adverſus dictatoriam vim aut tribuni plebis, aut ipſa plebs, attollere oculos aut hiſcere audebant.* Magis tamen è ſimilitudine poteſtatis, qvàm è conſvetudine loqvendi Romana dicit Ampelius p. m. 22. *perpetuam Cæſarum dictaturam* dominari *poſt conſecrationem Julii Cæſaris Auguſti.*

§. IV. Sicuti non pauca bonæ frugis Commentarius continet Iohannis Vorſtii de Hebraiſmis Novi Teſtamenti, Amſtelodami annô CIϽ IϽC LXV. ſatis vitioſè impreſſus: ita & copioſam reprehenſionis ſegetem & materiam. Aliô locô plura adferemus, hic unicô erimus contenti. In libro I. c. XIV. p. m. 359. ſcribit: *Vox Hebræa* פנים *redundat quos* (lege *quo*) *ad præpoſitionem* על *ubi hæc ſignificat* Præter. *Exemplum* Exod. *xx. 3.* Non erunt tibi Dii alii על פני præter faciem meam, *hoc eſt*, præter me. *In quam ſententiam rectè verterunt Interpretes Græci:* οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. *Vocula* על *hic nec* coram, *nec* ante *ſignificat*, *ſed* præter. *Vox* פנים *autem planiſſimè redundat.* Potuiſſet & hac pro expoſitione adducere Chaldæum, Syrum, Arabem &

Rive-

Rivetum. Atqvi DEUS verus non continetur ſub diis alienis, ut ſub illis poſſit excipi. Excipere verò hîc Logici nihil aliud eſſe dicunt qvàm à toto partem detrahere, ut ita ad exceptivam propriè dictam reqviratur (1) ut ſubjectum ſit aliqvid commune, ſeu latius, re exceptâ, aut totum diſtributum, à qvo & ſub qvo fieri qveat exceptio; adeoqve (2) contineat plura, qvorum aliqva excipi qveant: (3) ut id, qvod excipitur, contineatur etiam ſub ſubjecto propoſitionis exceptivæ. Si verò Vorſtius hîc *præter* non pro *extra, niſi, excepto*, ſed pro *contra* ſumſit, ut ſenſus ſit, *non habebis deos alienos* contra *me*, id eſt, contra obedientiam mihi & præceptis meis debitam, cum Ainſw: tolerari poteſt explicatio, cùm apud bonos auctores non infreqvens ſit eâ ſignificatione uſurpare *præter*. Cic. 1. Philipp. *Cùm ei nihil adhuc* præter voluntatem *ejus cogitationemqve acciderit.* Terent. Andr. II. VI. 5. *Præter ſpem evenit*—ubi Donatus: *Præter, pro contra: ut, Præter ætatem tuam.* Legitur hæc dictio, *præter ætatem.* i. e. ultra vel contra, in eodem Terent. Heavt. I. I. 7. & in Hecyr. II. I. 29.—— *Præter æqvom atqve ætatem meam.* Item in Adelph. I. I. 39. *Nimium ipſe eſt durus, præter æqvomqve, & bonum.* Sic in Andr. IV. I. 55. al. 49.) *Tuum 'ſt, ſi qvid præter ſpem evenit, mi ignoſcere.*

§. V. Reprehenſurus idem Vorſtius Gerhardum Titium ob vſurpatam phraſin, *qvod me attinet*, pro, *qvod ad me attinet*, in de Latinitate meritò ſuſpecta, c. XIX. p. m. 174. ſcribit: *Alius* Titius, *cui prænomina ſunt* Iohanni Petro; *qviqve amicus noſter eſt* (qvod addere omnino intererat, ne neſciremus Gerhardum Titium ipſius adverſarium fuiſſe)

in Manuductione ad excerpendum, *rectè monet*, *veteres ſemper Præpoſitionem addere* , *& dicere*, Attinet ad me, Attinet ad eam rem. *Et eſt ſane ita*, *ut alter ille Titius monet.* Hæc Vorſtius: At Valer. Maxim. I. I. 14. ſine *ad* uſurpat. *Sed in his qvæ cuſtodiam religionis attinent.* Ita enim habet non ſolùm editio Francofurtana anni M. DC. I. in 8°. qvæ textum à Stephano Pighio emendatum, & ad vetuſtiſſimum V. Cl. Petri Danielis ICti exemplar conlatum exhibet: ſed & Lugdun. Batav. Hackiana anni CIↃ IↃC LXX. MSS. inſpicere non datur, Antiqva tamen Mediolanenſis annô M. D. VIII. in fol. & Antverpiana CIↃ IↃ XCI. in 12 impreſſa, ne qvid diſſimulem, habent *ad*. *Sed qvæ ad cuſtodiam religionis attinent.* At his editionibus non multum tribuunt eruditi. Utut ſit in defectu perfecti alicujus Lexici & indicis omnium vocum & phraſium Romanarum nimis temeraria ſemper mihi qvorumdam viſa ſunt univerſalia effata hanc vel illam vocem, vel phraſin, vel acceptionem, vel conſtructionem nunqvam apud Romanos inveniri, ſed ſemper talem vel talem. Conſummatis Philologiæ Profeſſoribus id rariùs excidit, ii enim cautiùs famæ ſuæ conſulunt, imparatiſſimi à lectione confidentiſſimè ſcribunt. „ *Neqve enim tam facilis eſt cenſura Romani ſermonis*, auctore Philippô Caroli „ in Animadverſ. in Agellii lib. V. c. XXI. p. 323. „ ſ.ut ſibi *Nizolianifratres* perſvadent, cùm erudi- „ tiſſimos etiam viros, & hujus provinciæ præci- „ puos Dynaſtas hîc erráſſe compertum ſit. Ecce „ enim *J. Cæſar Scaliger* in Cardano damnat ver- „ bum *reſtaurare*, qvô uſus tamen eſt *Tacitus*, „ uſus *Juſtinus*, uſus noſtrâ ætate *Cujacius*; qvod-

„ qve

„ qve non ſolùm ſemel *marmora* Romaniſſima præ-
„ ferunt. *Cæſariem* de capillo *mulieris* (b) uſur-
„ patam expungit vir idem & princeps Illuſtriſſ.
„ nec revocat ſibi in memoriam ita poſuiſſe Vir-
„ gilium, qvem extra omnem cenſuram poſuerat.
„ *Nubere* de viro rectè uſurpari negavit filius ejus
„ Joſephus Scaliger, nec fuit ei in mentem, ita
„ locutum eſſe cum pluribus doctiſſimum togato-
„ rum Varronem. *Solœciſmum* nec Græcè nec La-
„ tinè probè dici, pronunciavit *Agellius* l. v. c. xx.
„ immemor, & *Ariſtotelem* dixiſſe, &, qvod ma-
„ gis eſt, *ſeipſum* in c. VII. *lib.* I. Uſus eſt eodem
„ verbô L. *Satyricus* & *Martialis*, *Auſonius*, *Ter-*
„ *tullianus adverſus Valent. cap.* IX. *Cadaver* be-
„ ſtiarum, non hominis eſſe, honoris cauſa non
„ nominandus contendit; de hominis autem defun-
„ cti exuviis *corpus* uſurpandum. Ille verò non co-
„ gitabat *tit. de cadaveribus punitorum*; & Cice-
„ ronem *cadaver P. Clodii* nominâſſe in *Miloniana.*
„ *Nidulum* vel *nidum* uſurpârat *J. Lipſius* de Ol-
„ denburgo. Eum ecce Ariſtarchus qvidam vitu-
„ lum & ſeſqvaſinum convitiatus eſt, tanqvam ne-
„ ſciviſſet, *nidulum in convitio* tantùm poni, &
„ dehoneſtamento. At, ô Marce, tibi diutiùs ad
„ ſubſellia pædagogorum ſudandum erat, dum di-
„ ſceres, M. Tullium *patriam Ulyſſis* ita vocâſſe,
„ qvæ non opidulum, ſed inſula. Ita enim *lib.*
„ *I. de Orat.* ait: *Ithacam, nidulum ſuum Ulyſſes*
„ *immortalitati antepoſuit.* Accipe, qvid ipſi Ci-
„ ceroni evenerit. Reprehendit ille in *III. Philip-*

G 4 *pica*

(b) *Hinc Salmaſii Epiſtola de cæſarie virorum, & mulierum coma, Lugd. Batav.* CIↃ IↃC XLIV. in 8r.

,, *pica* dictionis genus hoc, *facere contumeliam*,
,, in illis verbis Antonii: *Nulla contumelia eſt, qvam*
,, *facit dignus.* Ubi ſic Cicero cenſuram fert: *Qvid*
,, *eſt facere contumeliam? Qvis ſic loqvitur?* Ubi
,, vehementer admiror, mutum eſſe Dionyſium Go-
,, thofredum; utiqve in Terentiana *Eunucho* Thais
,, ſic loqvitur: *Nam ſi ego digna hac contumelia*
,, *ſum maximè, at tu indignus, qvi faceres ta-*
,, *men.* Qvæ verba omninò in animo habuit Anto-
,, nius, qvum hac phraſi uteretur. *Catonis* oratione
,, contra Caſſium teſtimonium habes *lib. X. cap.*
,, XIV. infrà: *Atqve evenit ita*, inqvit, *ut in hac*
,, *contumelia, qvæ mihi per hujuſmodi petulantiam*
,, *factum itur*, &c. Similiter *Plautus* Aſinar: II.
,, IV. 83.

Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?

Vorſtius ſanè tantum non potuit à lectione Romanorum qvantum videri volebat. Superveniebat aliorum laboribus, addebat, demebat, corrigebat, inventiſqve aliorum fruebatur non propriis, ipſeqve parum de ſuo proferens omnia ſibi ferè vindicabat. Indices maximi Boecleri in Cornel. Nepotem & Cl. Freinshemii in Iuſtinum multo pleniores reddidit hic Rector Scholæ Ioachimicæ, qvæ Coloniæ Brandenburgicæ eſt; at novos in Sulpicium Severum & Valer. Maximum, qvos cum notis ſuis edidit, adornare indices, nimis laborioſum erat huic homini in labore remiſſo nimis, parumqve patienti. Lege qvæ de hoc multis tradiderunt B. Boecler: in præfat. ad Lector. Vellejo præmiſſa, & Ioh. Georg. Grævius itid. in ad Lector. præfat. Iuſtino præfixa. Non vituperamus ejus adjecta, ſed qvod ille ipſe, nullibi non utilitatem indicum tam amplè qvàm verè prædicans, nullos

omnino

omnino ſuis abs ſe editis libris ſubjunxerit, eruditis vehementer dolet. Porrò is à Vorſtio adductus Cl: Joh. Petrus Titius fuit eloqventiæ & Poëſeos in Gymnaſio Dantiſcano Profeſſor, cujus eruditi omnium in manibus verſantur libri.

§. VI. Qvàm curatè libros & auctores, gloriæ multæ lectionis avidi Jeſuitæ, cognitos habeant, docent hæc Philippi Labbei, Biturici, ſocietatis Jeſu Presbyteri verba, in parte I. Bibliothecæ Nummariæ, p. m. 34. edition. Lugd. Batav. CIↃ IↃC LXXXII. exſtantia. *Deſideratur ab eodem* (id eſt, Marqvardo Frehero, JCto & Comitis Palatini ad Rhenum Conſiliario) *ſcriptus, ut perhibetur, liber, inſcriptuſqve Pomponius, ſive de numiſmatibus veteribus & re monetaria.* At non deſiderantur, ſed ſunt in promptu & medio libri duo dicti Freheri de Moneta veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos imperii, jam tùm annô CIↃ IↃC V. Lugduni in 4to editi.

§. VII. Non ſatis circumſpectè, meô qvidem ſcripſit judiciô, doctiſſimus Ger. J. Voſſius in I. de Idololatria c. XII. p. m. 50. b. edit. optimæ Amſterdamenſis apud Joan. Blaeu M. DC. LXVIII. in fol. *Ex Plutarchi, in præclaris mulierum factis, verbis* (τῇ Λαμψάκῃ πρότερον ἡρωικὰς τιμὰς ἀποδιδόντες, ὕστερον ὡς θεᾷ ἐψηφίσαντο. *Cùm Lampſacæ priùs heroicos tribuiſſent honores, poſteà, ut ei, velut numini, ſacrificaretur, decretum*) *cognoſcimus, ſacrificium non fuiſſe in honoribus heroicis, ſed divinis.* At non ſolum Deos ſed & indigenas heroës, qvi ceu dii habebantur, colendos eſſe tertius Athenienſium legiſlator Draco ſanxit apud Porphyrium in de Abſtinentia libro IV. Καὶ Δράκοντος, inqvit in ipſo fine, νόμος μνημονεύεται τοιοῦτος: θεσμὸς αἰώνιος τοῖς Ἀτθίδα νεμομένοις,

μεμένοις, κύριος τὸν ἅπαντα χρόνον· Θεὺς τιμᾷν, καὶ ἥρωας ἐγχωρίυς, ἐν κοινῷ, ἑπομένυς νόμοις πατρίοις· ἰδίᾳ, κατὰ δύναμιν, σὺν εὐφημίᾳ, καὶ ἀπαρχαῖς καρπῶν, πλάνοις ἐπετείοις: Et Draconis lex ejuſmodi memoratur. Sanctio æterna Atticam incolentibus, qua in omne tempus rata habeatur: Deos honorare, & heroas indigenas, communiter, ſecundùm leges patrias: ac privatim, pro virili, cum fauſta adprecatione, fructuumqve primitiis, & libis anniverſariis. Oraculum apud Plutarchum in Alexandro clarè jubet τιμᾷν Ηφαιςίωνα, καὶ θύειν ὡς ἥρωι. In aureis Pythagoræ Carminibus jubentur homines primùm honorare τιμᾷν ἀθανάτυς θεὺς, idqve ex lege, v. 1. inde obſervare coleréqve jusjurandum, σέβεσθαι ὅρκον· v. 2. poſtea, *heroas & dæmones ſubterraneos*, ἥρωας καὶ Δαίμονας καταχθονίυς ſacris legitimis; ubi multi interpretes καταχθονίυς Δαίμονας accipiunt, de vivis & terram incolentibus divinis viris. Hierocles inſignis ille Philoſophus Alexandrinus & aureorum Pythag. Carminum interpres eô locô p. 45. δαίμονας vocari dicit animas humanas excellentiores, ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ κοσμηθείσας, *veritate ac virtute præditas*, ſed extra corpora, defunctorum jam hominum animas, at ex opinione Pythagoræorum in corpora rurſus redituras. Cum Hierocle ſentit Salmaſius, qvem vide in præfat. ad Cebetem. Cauſſam cultus aperit Heſiodus I. ἔργ. 121. Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι — ubi bonô ſenſu ita vocantur homines aurei ſeculi, qvi in numerum deorum ſunt relati, ac tandem in tutelares permutati; vide Ioh. Tzetzæ notas in h. l. Dico *bonô ſenſu*, ut ex occaſione doceam lectorem, memoriâ fortè labi doctiſſimum Joach. Camerarium in p. 40. not. in Homeri v.

190·

190. II. β. ſcribentem: *habet hæc vox* (δαιμόνιος) *apud Homerum ſemper aliqvam* increpationis *ſignificationem, ſed non ſemper acerbam & qvaſi infeſtam.* nam non ſemper ita eſſe, probabit v. 443. Od. ubi in laudem dici videtur de hoſpite Ulyſſe. Porrò Locrenſium legiſlator Zaleucus apud Stobæum ſerm. XLII. p. 280. Deos primô locô honorandos proponit, Dæmones ſecundô; hinc Heroas, Parentes, Leges & Principes: Μετὰ θεὺς, ait, καὶ δαίμονας, καὶ ἥρωας, γονεῖς τε καὶ νόμοι, καὶ ἄρχοντες συνεγγύς εἰσι ταῖς τιμαῖς παρ' ἀνθρώποις νῦν ἔχουσι. Ipſo de opere dicto Voſſii judicavit non malè Cl. Dn. Daniel Georg. Morhof. 1. Polyhiſtoris Literarii c. XXI. p. 244.

§. VIII. Veluti uno plures hactenus, & Græci, prodierunt Grammatici, & ut ille, ait, μυρίοι, ὓς οὐκ ἄν τις ἀριφραδέως ἀγορεύσοι θνητὸς ἐών: ita præ ceteris utilitate ſe mihi ſemper probârunt Nicol. Clenardus Dieſtenſis cum ſcholiis & praxi Petri Anteſignani, Frid. Sylburgii, Henr. Stephani, & Gerardi Jo: Voſſii; Jacobus Wellerus & Theophilus Golius, cujus de Grammatica in ad Lectorem præfatione Grammaticæ Græco-Harmonicæ Golio-Wellerianæ præmiſſa cum cura diſſerit Cl. Dn. M. Joh. Fridericus Koeberus in Illuſtri Rutheneo Rector; item Jacobus Gretſerus Jeſuita, noſterqve Goudenſis & Hagenſis olim Rector Batavus Joann. Verwey. Et ut Alexandrum Scotum, cujus univerſam Grammaticam Græcam Lugduni M. DC. XIV. in 8t. impreſſam vel ob Angeli Caninii Anglarenſis Canones Terminationis & Dialectorum additos magni feci ſemper, prætercam hîc, profiteor ſanctè, Litterarum ſacrarum & Theologiæ Studioſis utiliorem Grammaticam eâ, qvam

Geor-

Georgius Paſor Græcæ Lingvæ Profeſſor Groningenſis edidit ClƆ IƆC LV. in 8t. Græcamqve Novi Teſtamenti vocavit Grammaticam, me non vidiſſe. Qvippe de qva filius ejus Patre minimè indoctior Matthias Paſor S. Theolog. Doct. ejuſdemqve & Philoſ. Moralis Profeſſor in ad Lectorem præfatione p. 6. tale judicium fert. *Multitudinem Grammaticarum multi objicient.* Verùm *tametſi Grammaticæ Græcæ preſtant infinitæ, hujus tamen generis Grammaticam, qvæ tantam exemplorum ſacrorum farraginem contineat, mihi qvidem hactenus videre non contigit. Alii nimiam Grammaticæ hujus prolixitatem ſugillabunt. At, ſi illam ex dictorum ſacrorum varietate ortam expendant, mitiùs fortè judicabunt, qvia illorum occaſione non modò de phraſi Græca*, verùm *de rebus qvoqve Cœleſtibus & ad æternam ſalutem ſpectantibus Magiſtris cogitare ac diſcipulos commonefacere licebit. Intereſt juventutis Chriſtianæ, ut dicta iſta ſacra ἀπὸ βρέφους in ſuccum & ſangvinem, qvod ajunt convertere ſtudeat. Accedit, qvòd hic non repræſentatur nuda Grammatica, verùm* Syllabus *inſuper omnia ferè Novi Teſtamenti vocabula Grammaticâ Methodô diſpoſita exhibens.* Et in paginâ ſeqventi: „ *Scopus pii mei parentis fuit* Græcum Novi Teſtamenti textum juventuti Chriſtianæ à primis annis reddere qvàm familiariſſimum. Scripſit hunc in finem *Lexicon* Novi Teſtamenti geminum, *Majus*, & *Minus*, qvod ipſius inſtitutum qvàm multis gratum fuerit atqve utile ex variis diverſorum locorum editionibus perſpicuum eſt. Succedit nunc *Grammatica* hæc *Sacra*, in qva qvidnam præſtitum ſit doctiorum & pietatis æqvè ac

„ pro-

„ profectus juventutis Chriſtianæ ſtudioſorum eſto „ judicium. Omnes Novi Teſtamenti *voces* va„ riè in ea diſponuntur vel retexuntur, omnes „ etiam *Syntaxeos Regulæ* Sylvâ qvadam dictorum „ divinorum exornantur atqve illuſtrantur, adeo „ ut liber hic *Theſauri* vel *Promptuarii Sacri* „ *Grammatici* titulum haud injuriâ ſibi vendicare „ poſſit. Adducit & commendat illam Paſoris Grammaticam non ſemel in doctiſſima ſua Diſſertatione Philologico-Theologica, de Stylo Novi Teſtamenti, Dn. D. Joh. Olearius, Theologus & Profeſſor Lipſienſis. Sanè qvi Theſaurum Grammaticum Lingvæ Sanctæ Hebrææ cum Lexico Johannis Buxtorfii, Philologiam Sacram Salomonis Glaſſii aliqvoties ipſi Paſori laudatam, Logicam ſacram in Novo Teſtamento comprehenſam M. Philippi Zeiſoldi, cum Grammatica hac & Lexico Novi Teſtamenti Paſoris diligenter cognovit, addiditqve, qvod & ſuperius monui, Chriſtiani Noldii Concordantias Particularum Ebræo-Chaldaicarum, non facile dicti alicujus in Biblico ſenſu indagando hærebit, minimeqve de intelligendo ſacris in Scripturis Spiritu ambiget. Legi dictam illam Paſoris Grammaticam non ſine emolumento non ſemel, & in ceteris, de qvibus fortè alibi dicam, offendi cum in c. XI. libri II. p 364. ubi de Syntaxi verborum agit cum Accuſativo, pro regula, *Verba* tranſitiva *Accuſativum ſimiliter Latinis regunt*, exemplis illuſtranda adducere locum ex Actor. XXIII. 21. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν, *inſidiantur enim illi*, & ſubjicere: *At Jud.* IX. 43. ἐνήδρευσεν αὐτῷ *inſidiatus eſt illi.* Malè! Eſt enim in omnibus, qvos ego qvidem vidi, & habeo, codi-

dicibus emendatiſſimis ἐν ἀγρῷ & non αὐτῷ. In Hebræo legitur ויארב בשדה *Inſidiaſqve poſuit in agro*, ut vertit Vatablus. Legitur & illud ἐνήδρευσεν in multis exemplaribus per ε locô η, in aliis verò, ut in Paſore extat, per η ſcilicet. Sic pro eo, qvod ille ipſe Paſor lib. II. Gramm. c. XIV. n. IV. p. 398. è 2. Macchab. XII. 10. adducit: ἐκεῖθεν δὲ ἀποσπασθέντων σαδίους ἐννέα, *inde provecti novem ſtadia*, habeo in meis libris, ἐκεῖθεν δὲ ἀποσπάσαντες σαδίους ἐννέα. *Indè qvum jam abiiſſent novem ſtadiis.* Vatablus vitioſè in meo codice: *Inde qvum abſceſſiſſet novem ſtadiis.* Lege *abſceſſiſſent.*

§. IX. De modis, qvibus congeri Bibliothecæ poſſunt in capite primi Polyhiſtoris Litterarii libri qvarto agens Cl. Daniel Georg. Morhofius, inter luctuoſos miniméqve honeſtos parandorum librorum modos in p. 32. recenſet & hunc, *cùm è manibus hoſtium vel ſpoliis illi comparantur, è qvibus non paucæ Bibliothecæ creverunt. Ipſa*, ait, *Vaticana Heidelbergenſis Bibliotheca integra, ut fama eſt, direptione aucta eſt. Qvanqvam aliqvi, qvi in notitiam ſecretiorum Bibliothecariorum penetrârunt, negant ejus qvicqvam ad Bibliothecam publicam perveniſſe, ſed per Cardinalium privatas Bibliothecas fuiſſe diviſam, ac oſtendi qvidem capſas clauſas, in qvibus libri reconditi dicuntur, eas tamen eſſe vacuas.* At qvis nobis hoc arcanum totumqve negotium melius explicabit Leone Allatiô Chiô, cujus in §. XXXVI. p. m. 58. Edit. Pariſinæ M. DC. XL. Animadverſion. in Antiqvitatum Etruſcarum Fragmenta ab Inghiramo edita ſunt verba: Rotunda *literarum forma erat, non qvæ*

in

in ſphara modum obvolveretur, à Capitali, & Qvadrata diverſa, ſed qva ob artis contemptum, & celeriorem ſcriptionem qvaſi in globulos, ſed non eos perfectos, curvabatur, qvalis eſt hodiè in antiqviſſimis Virgilii codicibus Vaticanis 3225. 3877. & alio ſimili, qvem ipſe Heidelbergâ cum Palatina Bibliotheca in Vaticanam advexi: ad cujus fidem anteà Virgilii opera omnia in Bibliopolio Commeliniano annô 1 6 0 3. ſed non bonâ fide vulgata ſunt.

§. X. Malè Thomas Gatakerus c. XI. Adverſarior. Miſcellan. inter deplorationes & de tardis rerum incrementis, ruinisqve ſubitaneis expoſtulationes Scriptorum, locum Varronis in Myſteriis producit p. m. 121. edit. Londin. 1 6 5 9. in fol. apud Nonium in *Spiſſum* p. m. 191. b. exſtantem: *Morimur ſpiſſius, qvàm naſcimur.* Malè dico, planéqve ἀπροσδιονύσως. Legendum enim omnino, veluti qvoqve codices omnes conſtanter habent: *Naſcimur ſpiſſius, qvàm emorimur.*

CAPUT VII.

§. I. Notabile eſt, qvod de Margareta, Thomæ Mori filia, Joannes Coſterius in ſcholiis ad Vicentii Lerinenſis Galli pro Catholicæ fidei antiqvitate & univerſitate (al: *veritate*) adverſus profanas omnium hæreſeon novationes Commonitoria prodit memoriæ; qvæ qvia ſcholia rara ſunt, qvippe Antverpiæ in ædibus Joannis Steelſii annô M. D. LX. in 12. edita, adeóqve in paucifſimo-

ſimorum manibus ac Bibliothecis, totum hîc adferam ſcitu non injucundum locûm. „Inter D. Cy-
„ priani opera eſt librô epiſtolarum, numerô Se-
„ ptima epiſtola, cujus initium *Qvanqvam benè*
„ *ſibi conſcius animus &c.* lectu digna, & erudi-
„ ta, & antiqvam illam Romanæ Eccleſiæ gravi-
„ tatem ſpirans. In ea verò (ut & illud hîc qvo-
„ qve in ſtudioſorum gratiâm adjiciam) ſententia
„ eſt qvædam fœdè admodum depravata, cui nulla
„ evulgatio hactenus remedium attulit. Nam po-
„ ſtrema editio, qvam Colonienſes annô XLIV.
„ nobis dederunt, in qva vir utraqve lingva do-
„ ctiſſimus D Henricus Gravius multa vulnera per-
„ ſanavit, locum corruptum qvidem eſſe oſtendit;
„ interpoſitis duobus aſteriſcis, interim tamen ni-
„ hil adferens, qvod eam tabem ſanare qveat. Sen-
„ tentia verò hæc eſt: Abſit enim ab Eccleſia Ro-
„ mana, vigorem ſuum tam prophanâ felicitate di-
„ mittere, & niſi vos ſeveritatis, everſâ fidei maje-
„ ſtate diſſolvere, &c. Igitur qvum Clemens Me-
„ dicinæ Doctor, natione Anglus vir ornatiſſimus,
„ ac Græcarum Literarum peritiſſimus, mecum
„ ſubinde pro ſua humanitate de literis conferret,
„ atqve harum occaſione multa de præclariſſimi
„ viri Thomæ Mori, qvo familiariter dum viveret,
„ uſus erat, humanitate, pietate, prudentia ac
„ eruditione diceret, meminit qvoqve ſubinde Mar-
„ garetæ Mori filiæ: cujus ingenium atqve doctri-
„ nam mirificè prædicabat. Ut autem cognoſcas,
„ inqvit, vera eſſe qvæ dico, adferam tibi ex Cy-
„ priano locum depravatum admodum, qvem illa
„ citra exemplaris ſubſidium, ſola ingenii ſui fœli-
„ citate reſtituit. Erat autem ea ſententia, qvam
„ ſu-

„ ſupra poſui. Nam pro eo qvod ibi legimus, „ *niſi vos ſeveritatis*, *nervos ſeveritatis* reponen- „ dum eſſe dicebat. Error ſcribarum incita (ſ. in- „ ſcitiâ) obrepſit. Suſpicandum, ſcriptum fuiſſe „ in antiqvo codice hôc modô, ñvos, apiculô ſupra „ n. literam ſcriptô: verùm qvia & hæc dictiun- „ cula, *niſi*, hâc ratione contractiùs pingi ſolet, „ ſcriba unum vocabulum in duas voces diſſecuit: „ nodum connectens planè Gordianum, qvem ma- „ gni alioqvi viri diſſolvere hactenus neqviverunt. Hactenus Coſterius. Meliùs qvidem, ſcio, & ornatiùs Helmeſtadii è typographeo ſuo bis recenſuit & cum dedicatione, Prooemio ad Lectorem prolixo & admonitione edidit duo dicti Vincentii Lerinenſis Commonitoria, qvorum tamen maximam poſterius partem intercidit, Georgius Calixtus, addens Sancti Patris & Doctoris Aurelii Auguſtini Epiſcopi Hipponenſis de Doctrina Chriſtiana libros IV. ac de Fide & Symbolo librum unum; qvorum editio prima prodiit annô CIϽ IϽ C XXIX. altera verò annô CIϽ IϽ C LV. at ob dictas Coſterii notas ſervo & exemplum Antverpienſe, qvod ceteroqvin ad Calixtinum nihil eſt. Qvamqvam neſcio, an ſatis convenienter Lerinenſis additus ſit Auguſtino, cùm rationes ſatis juſtæ aliqvibus videantur, cur Commonitorii ſcriptorem non ſolùm ab Auguſtiniana de Prædeſtinatione ſententia abhorruiſſe credant: ſed etiam Commonitorium adverſus Auguſtinum ipſum, vel eos ſaltem, qui Auguſtini ſententiam ſeqverentur, ſcripſiſſe, non vanè forte exiſtiment. Poteſt & hæc eſſe ratio, cur nomen ſuum præterierit, qvod adverſariis illud ſuſpectum eſſe ſciret. Nam ſub *Peregrini* nomine Commonitorium ſuum

edidiſſe, è præfatione cognoſcimus. Gennadius de Vincentio & Monaſterio Lyrinenſi ſic ait: *Vincentius natione Gallus apud monaſterium in Lyrinenſi inſula Presbyter fuit.* Lyrinus igitur inſulæ (L'iſle de Lyrins) Gallicæ nomen eſt duabus tantùm provincialibus leucis à terra diſſita, frumenti optimi viniqve copiam ferens, aureaqve mala & palmas. In ea Vincentius habitavit, ut ipſemet fatetur his verbis: *Urbium frequentias turbaſqve vitantes, remotioris villulæ & in ea ſecretum Monaſterii incolimus habitaculum.* Hæc qvidem non longè à principio Commonitorii Vincentius. Duas autem in Itinerariis & Geographiis reperimus inſulas, Leronem & Lerinum, qvæ Inſulæ hodie S. Honorati dicuntur, & Honoratum magiſtrum inſularum vocari ab Eucherio Lugdunenſi Epiſcopo in præfatione libelli de Quæſtionibus veteris Teſtamenti ad Salonium liqvet. Ex Hildeberti verò Epiſtolis, qvæ extant, inſulam beatiſſimi Honorati & Monaſterium everſum eſſe à pyratis memoriæ traditum eſt. Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo hæc de Lerino ſcribit. ,, Veridica multorum relatione
,, comperimus Monaſterium Lerinenſe, qvod olim
,, religione florebat, & temporalibus abundabat,
,, ad eum ſtatum ſic miſerabiliter devolutum, qvod
,, nec regularia in eo inſtituta ſerventur, nec fra-
,, tres ibidem de ipſius poſſint facultatibus con-
,, gruè ſuſtentari. Ne igitur Monaſterio ipſi, qvod
,, ſpecialiter Beati Petri juris exiſtit, noſtra videa-
,, tur ſolicitudo deeſſe, qvæ circa univerſas Eccle-
,, ſias diligentius vigilare tenetur, fraternitati tuæ
,, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus
,, qvatenus accedens ad locum, ſi per fratres ejuſ-

dem

„ dem Ordinis religionem ibidem poſſe videris re-
„ formari, & reduci Monaſterium ipſum in ſta-
„ tum, id ſummopere ſtudeas adimplere, indultâ
„ tibi à nobis liberâ facultate excludendi de Mo-
„ naſterio qvoſcumqve videris excludendos. Non ignoro, qvantopere Vincentium commendent Sixtus Senenſis VI. Bibliothecæ Sanctæ Annotat. 104. p. 589. cujus verba ſunt: *Sed qvàm miſerè infelices illi fallantur, luculentiſſimè demonſtravit ſanctiſſimus atqve inter Patres, qvi ante mille & ducentos ferè annos floruerunt, doctiſſimus ac diſertiſſimus Vincentius Lyrinenſis editô libellô verè aureô, qvem omnes Catholicæ pietatis amatores aſſiduâ verſare manu deberent, ceu enchiridion, ſive militarem pugiunculam adverſus profanas omnium hæreſium novationes.* Item Robertus Cardinalis Bellarminus in p. 118. libri de Script. Eccleſ. edit. optimæ Coloniæ annô M. DC. LXXXIV. impreſſæ, ita ſcribens: *Vincentius Monaſterii Lirinenſis Presbyter æqvalis Caſſiani fuit, qvippe qvi paulo poſt Concilium Epheſinum ſe ſcripſiſſe teſtatur, id eſt, tribus annis poſt Concilium celebratum. Scripſit opuſculum parvum mole, ſed virtute maximum, de prophanis vocum novitatibus. Libellus extat, & utiliſſimè legitur.* Nec non Anton. Poſſevinus in Adparatu; & Juſtus Baronius de Præſcriptione p. 507. qvorum verba non exſcribo. Tantùm addo, Papirium Maſſonium in Deſcriptione Fluminum Galliæ, p. 375. edit. Pariſ. M. DC. LXXVIII. in 12. *neſcire, an hunc virum debeat æqvare omnibus veteribus Theologis. Quis enim,* pergit hic Cenſor, *unqvam adverſus hæreſes, præclariùs ſcripſit?* Sed Semipelagianiſmi eum accuſant, non

ab re poſt Joh. Dallæum Paſtorem Eccleſiæ Reformatæ Pariſienſis librô & cap. II. de uſu Patrum; & Andream Rivetum IV. Critici ſacri, exſtantis Tomô II. ejus operum, c. XXIV. p. m. 1146. a. b. edit. Roterodam. M. DC. LII. in fol. Gerard. Jo. Voſſius in Hiſtoria Pelagiana l. 1. c. IX. p. 36. & Cl. Dn. M. Elias Reheboldus Torg. Miſnicus in Diſſertatione de Natura & Gratia contra Moſen Amyraldum c. II. p. 14. edit. Giſſenſ. M. DC. LI. in 4to. Favebant ſanè non pauci eô tempore in Gallia Pelagio contra Auguſtinum, quos inter celeberrimus Fauſtus Rhegienſis, auctor damnati *de Libero Arbitrio* libri. Qvem prænimis laudans Apollinaris Sidonius, vel deceptum ignorantiâ ſe prodit, vel conſpirâſſe in hæreſi: niſi palpum obtruſiſſe malis. Qvin etiam eodem nomine ex eodem cum Vincentio clauſtro ſuſpectus habetur Euſebius, falſo dictus *Emiſſenus*, cujus Homiliæ leguntur, de qvibus Antonius videndus Poſſevinus Tomô I. Adparatus ſub titulo *Euſeb. Emiſſen*: Nec minùs Johannes Caſſianus *Collator* dictus refutatus à Proſpero. Salvianum qvoqve cum Maſſilienſibus ſuis ſenſiſſe, ſatis adparet. Deniqve de Gennadio res certa eſt, nec ipſe diſſimulat Bellarminus in de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Neqve Catholica ſunt omnia, qvæ inter *Eccleſiaſtica* tradidit ille *dogmata* Auguſtino falſò adſicta. At pro Auguſtino ſteterunt Proſper Aqvitanicus & ſuppar Hilarius Arelatenſis, ut & poſteà ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus Cæſarius, cui adſictæ Homiliæ leguntur. Vera ejus ſcripta, ut *Liber Teſtimoniorum de Gratia & Libero Arbitrio*, vel perierunt, vel alicubi adhuc in tenebris latent. Claudianus Mammercus ſcripſit contra Fauſtum de

Statu

Statu animæ; qvem ſuis cum notis in 8t. edidit Caſp. Barthius. Fatemur qvidem à Vincentio damnari Pelagium, Cœleſtinum, Julianum. Sed faciebat hoc etiam Fauſtus, & cum eo Semipelagiani omnes. At alia ratio eſt aureorum de Doctrina Chriſtiana librorum Auguſtini, qvi Theologiæ attendentes abunde docent veram addiſcendi rationem Theologiam ſacram, qvare eos & ſeorſim in forma enchiridii (in 12) cum præfatione Iſagogica in gratiam & uſum Sacris Theologicis operantium ante Calixtum Wittebergæ annô M. DC. IV. edidit Salomo Geſnerus Doctor & Profeſſor ibi Theologus in ſcriptis Patrum verſatiſſimus. *Ego ſvadeo*, ait in fine Diſſertationis de Controverſiis & Diſputat. Theologicis p. m. 54. edit. Traject. M. DC. LVIII. Cl. memoriæ Theologus Joh. Hoornbeek, *ut in hoc legantur Auguſtini libri qvatuor* de do-
„ ctrina Chriſtiana (*qvibus*, qvando Scriptorem
„ hunc commendo, jungere ſoleo ejuſdem *Confeſ-*
„ *ſionum* libros, Scriptorum ejus facile optimos,
„ inqve primâ editione Baſileenſi Amorbachianâ,
„ ante alteram Eraſmi, eâdem parte, qvartâ videli-
„ cet, conjunctos) addito ejus qvoqve *Enchiridio*;
„ tum ob doctrinæ utilis materiam, tum ob gu-
„ ſtum aliqvem capiendum Scriptorum antiqvorum,
„ qvibus qvantum debeamus, ſoli ignorant, qvi ea
„ non legerunt.

§. II. Conſtare hinc fortè arbitror, qvid de Hugonis Grotii Conſilio habendum, qvô qvadam in ad Jacobum Laurentii epiſtola, ei auctor eſt, *pro Confeſſione Belgica, veterum Chriſtianorum confeſſiones legere: pro Inſtitutionibus Calvini, Vincentii Lirinenſis Commonitorium: pro Catechiſmo Urſini*,

Cyrilli Catecheſes: *pro Actis Synodi Dordracenæ*, *Synodorum Univerſalium acta.* Recordor hîc, olim noſtris de Majoribus Georgium Calixtum in Digreſſione de Arte Nova p. m. 285. ſ. edit: Francofurt. ann. CIƆ IƆC LII. tale Orthodoxis parum probabile tuliſſe judicium; *Res*, inqvit, *noſtrum eò tandem deducta ſunt, ut Auguſtæ in Comitiis Imp. vigore edicti Cæſarei, Confeſſionem fidei ſuæ exhibere eos oportuerit. Et ſanè ex uſu erat, Eccleſias reformationem amplexas ex communi conſenſu, qvid de religionis & fidei capitibus ſtatuerent, per ſolennem ejuſmodi profeſſionem declarare & patefacere, ne privatæ opiniones & qvod unus aut alter per incogitantiam vel contentionis fervorem effudiſſent, ſive etiam quæ ſub prætextu reformationis perperam à nonnullis acta eſſent, ipſis imputarentur. Potuiſſent autem ſe BREVIBUS expediſſe, ſi dixiſſent Symb. Apoſtolicum, Nicænum, Conſtantinopolitanum, Epheſinos articulos, Chalcedonenſem ἔκθεσιν & qvicqvid unanimi conſenſu vetus univerſa Eccleſia profeſſa eſſet.* Qvaſi vero ita ſe coram Senatu imperii ſatis exculpare potuiſſent! Qvaſi vero iſta per univerſæ veteris Eccleſiæ conſenſum digreſſio non LONGIOR futura fuiſſet ipſâ etiam Confeſſione! Qvaſi verò non ad Catholicæ Eccleſiæ conſenſum ſæpius provocaverint!

§. III. Non poſſum mirari ſatis confidentiam eruditi Medicinæ Doctoris & Coll. Lond: Ja. Windeti, ſcribentis in initio Sect. III. libri de Vitâ functorum ſtatu: *Eſt & alia adhuc utriuſqve vocis* (τῦ Sheol & ᾅδυ) *notio, qvam noſtrorum nulli hactenus, qvod ſciam, adverterunt: qvæ tamen Philoſophici commatis* Hebræis & Græcis *ſcriptoribus ſit præcipua, & qvaſi fundus reliqvarum. Iſtiuſmodi*

qvippe

qvippe Hebræis *Sheol* Naturam ſubcœleſtem, *Generationis & corruptionis continentibus* Euripis *agitatam, atqve adeo* Materiam primam *ſignificat.* Et aliqvot interjectis pergit: *Sed & anteſignanus noſter* Hippocrates *primô de* Diæta: Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν, ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται· νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ᾅδου ἐς φάος αὐξηθὲν, γενέσθαι, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάεος ἐς ᾅδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Ex rebus qvidem univerſis perit nihil, neqve naſcitur qvod non priùs erat: commiſta verò ac ſeparatæ alterantur. Vulgò autem exiſtimatur illud qvidem, qvod ex orco in lucem crevit, naſci; id vero, qvod è luce in orcum imminutum fuerit, perire.* Iſtæ phraſes ἐς φῶς αὔξεσθαι atqve ἐς ᾅδην μειοῦσθαι modum continent unde contingat rem natam in lucem emergere ac conſpici, atqve viciſſim qvo pacto eadem res denata vaneſcat è conſpectu. *Naſcitur* enim ac *conſpicitur creſcendo molemqve augendo; denaſcitur decreſcendo, ac mole ſic tandem minuta ac diſſipata, ut ne compareat* qvidem. Πληρωθὲν μὲν ἐφάνη διὰ τὴν τῆς παχύτητος ἀντιτυπίαν, ἀόρατον δέ ἐστιν ἐκκενωθὲν διὰ λεπτότητα, inqvit *Apollonius* in Epiſtola ad *Valerium*, qvæ extat inter *Græcas Cujacii* verſionem *Latinam* mentientes. ᾅδης enim veteribus eſt ἀφανισμός· *Gobryas* in *Axiocho* pro κατελθεῖν εἰς ᾅδου. εἰς ἄδηλον χωρεῖν τόπον dixit, hinc ἄϊδος κυνῆ proverbialiter ſubmovet ex oculis atqve inviſibile qvid præſtat. Hæc Windetus. Adeone imparatus fuit hic homo, aut nos imparatos habuit omnes à lectione libri nemini non noti, domi, id eſt, in ipſo Angliæ ſinu, Regiſqve Angliæ præſidiis & auſpiciis ſcripti, Regiqve Ma-

gnæ Britanniæ dedicati & Londini M DCXIV. editi; cujus auctor homo qvidem Gallus, ſed Reformatæ religionis fuit; cujuſqve epitaphium Londini in templo Weſtmunſterienſi qvotidie ob oculos verſabatur, Iſaacus nimirum Caſaubonus, apud qvem Exercitat. I. ad Adparatum Annalium Baronii p. m. 84. ſimilia & ferè eadem lego *Hippocrates*, ait, *in libro de Diæta, poſtqvam probavit*, συνίστασθαι τὰ ζῶα ἐκ δυοῖν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος, *conſlari animalia è duobus, igne & aqva, addit* ἀπόλλυσθαι μὲν οὖν οὐδὲν ἁπάντων χρημάτων. οὐδὲ γίνεσθαι, ὅτι μὴ πρόσθεν ἦν· ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διαλυόμενα ἀλλοιοῦται. Νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ᾅδου ἐς φῶς αὐξηθὲν, γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάεος εἰς ᾅδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. Igitur ex omnibus rebus perit nihil, neqve naſcitur, niſi qvod prius fuit: ſed inter ſe res mixtæ aut ſeparatæ aliæ fiunt. *vel*, alterationem patiuntur. Exiſtimatur verò ab hominibus, illud qvidem, qvod ex Ade in lucem excrevit, (*creſcendo pervenit*) naſci: id verò qvod è luce in Adem imminutum fuerit, (*pervenerit*) perire. *Sentit Hippocrates, eſſe qvandam materiam primam, indigeſtam &* ἀόρατον, *neqve in oculorum ſenſum cadentem, ex qva fiant omnia, & in qvam reſolvantur omnia, illam materiam vocat* ᾅδην, *qvaſi dicas, rem inviſibilem; id enim eſt* ᾅδης; *ſicut res creatas & ex ea materia productas, vocat* φάος. *Qvem dicit Hippocrates Adem, alii Philoſophi nominabant* οὐσίαν; (*Ariſtoteles, primam ſubſtantiam:*) *& naturam, qvod illi dicitur* φάος, *lumen vel lux. Apollonius Tyaneus in epiſtola ad Valerium*: Θάνατος οὐδεὶς οὐδενὸς ἢ μόνον ἐμφάσει· καθάπερ οὐδὲ γένεσις οὐδενὸς, ἢ μόνον ἐμφάσει· τὸ μὲν γὰρ ἐξ οὐσίας τραπὲν

πὲν

κὲν ἐς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ δ' ἐκ φύσεως εἰς οὐσίαν, κατὰ ταυτὰ θάνατος· οὔτε γινομένου κατ' ἀλήθειαν τινὸς, οὔτε φθειρομένου ποτέ. μόνον δ' ἐμφανοῦς ὄντος, ἀοράτου τε ὕστερον. τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης· τοῦ δ' διὰ λεπτότητα τῆς οὐσίας. οὔσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δ' διαφερούσης καὶ στάσει. *Clarum eſt* οὐσίαν *appellare Apollonium, qvem dicit Cous ſenex* ᾅδην. *&* φύσιν, *qvod illi eſt* φάος. *Seneca aliter, epiſtolâ* XXXVI. Cogita nihil eorum qvæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam ex qva prodierunt ac mox proceſſura ſunt, reconduntur, conſumi. Deſinunt iſta, non pereunt. *Hîc per rerum naturam intelligitur Hippocratis* ᾅδης, *Apollonii* οὐσία. *Servius vocat* generalitatem *in tertiam Aeneida.* Romani, ait, contrafaciebant, comburentes cadavera, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret materiam. *Poëtæ interdum Chaos. Claudianus verò de raptu Proſerpinæ, cùm ita Orcum alloqvitur,*

Qvi vitam letumqve regis: nam qvicqvid ubiqve
Gignit materies, hoc te donante creatur;

planiſſime ex Hippocratis mente loqvitur. Hactenus Caſaubonus. Si ſprevit ea, vel ignoravit, qvæ domi & ante pedes erant, potuiſſet didiciſſe ex Etymologico Matthiæ Martinii, in cujus col: 1266. edit. Brem: Voc: *Inferus*, adducta Caſauboni ad verbum repetuntur. Obſervo hîc è Pauli Colomeſii Opuſcul. c. XXVIII. p. 62. vocem ᾅδης qvandoqve pro cœlo apud veteres uſurpari. Auctor innominatus apud Suidam: πᾶσα ἀνάγκη, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐν ᾅδου ἔσεσθαι ἄμεινον, τοῖς δὲ κακοῖς κάκιον. Sic Joſephus, & poſt eum Theodoretus, ᾅδην omnibus hominibus tribuunt, impiis qvidem σκολιώτερον, piis verò φωτεινόν. Adhæc adſerit Hugo Brougthonus

in S. Scripturæ concentu ab Iſaaco Genio Latinè verſo, in multis vetuſtisſimis codicibus MSSis Orationem Dominicam in hunc modum inveniri. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν ᾅδῃ. Veteres qvoqve Macedones Orationem hanc nunqvam aliter precatos fuiſſe.

§. IV. Illuſtris cujusdam viri inſtructiſſimam ad Bibliothecam non ita pridem admiſſo obferebant ſeſe mihi inter cetera, viri, dum viveret, magnæ dignationis, Jacobi Catſii Eqvitis aurati, & Illuſtr. Ordd. Holland. Syndicorum Primicerii, magni Sigilli Cuſtodis, rerumqve Feudalium Præfecti Vicarii & à Præpotentibus Federati Belgii Ordd. ad Sereniſſ: Anglorum tunc Rempubl. Legati principis Opera Amſtelod. CIↃ IↃCLV. in fol. edita; qvæ dum evolvebam, titulo eorum reperiebam verba Horatii ex Arte Poëtica v. 26. adſcripta:

------ Sectantem levia, nervi
Deficiunt, animiqve ------

Sciſcitabar ex adſtante, qvidnam ſibi vellent hæc verba? qvi reſpondebat, eſſe hoc de auctore iſto ſummi viri, Belgicæqve Poëſeos facile principis C. H. D. d. Z. judicium, qvod num è veritatis ſit republica, judicent illi, qvorum hæc in manu ſunt. At qvomodo Poëtæ Anglici Johannis Donnei vitulò in inventione araverit qvandoqve dictus Catſius, oſtendit in Commentatione doctiſſima de Diſciplina Argutiarum eruditiſſimus b. r. Morhofius Sect. II. c. III. p. 83. ſ. edit: M. DC. XCIII. ubi & ſimile qvid de Caſparo Barlæo memoriæ prodit.

§. V. Scio Præparationis primô Euangelicæ libro

brô Euſebium tradidiſſe *Μέλκαρθον* à Phœnicibus cognominatum fuiſſe Herculem: *Μέλκαρθος*, inqvit, *ὁ καὶ Ἡρακλῆς.* id eſt: *Melcarthus qvi & Hercules.* Deſumſit hæc, ut alia plurima, è Sanchuniathone illo Berytio, viro Trojanô bellô antiqviore, qvi Hiſtoriam Phœnicum Phœniciâ perſcripſit lingvâ, partim ex urbium ſingularum actis, partim ex templorum monumentis, multum in ea adjutus operâ Hierombali, qvi ſacerdos fuit dei Ἰευώ· Ἰευὼ autem idem ac Ἰάω. qvæ voces, auctore Voſſiô primô de Origine & Progreſſu Idololatriæ c. XXII. p. m. 85. a. edit: Amſterdam: M. DC. LXVIII. in fol. factæ ſunt ex nomine DEI tetragrammato. Hoc Sanchuniatonis opus Philo Biblius lingvâ è Phœniciâ tranſtulit Græcè, indéqve ea, qvæ de Phœnicum ille Theologia retulerat, in primum ſuum de Præparatione Euangelica tranſtulit Euſebius. Vox *Μέλκαρθος* vel *Μελίκαρθος* (variant enim Codices) è duabus conflata eſt. Prior pars eſt, מלך *rex*, unde & Hercules, *Malica* ab Amathuſiis. Heſychius: *Μάλικα τὸν Ἡρακλέα, Ἀμαθούσιοι· Malica, Herculem, Amathuſii.* Altera in Melicartho pars eſt קרתא *cartha*, i. e. *civitas.* Ut ſic dixerint Melicarthum qvaſi θεὸν πολιοῦχον ἀλεξίκακον, ſive Deum tutelarem civitatis. Qvæ non crediďiſſem potuiſſe latere virum conſummatiſſimæ eruditionis Joannem Seldenum, niſi ipſe primô de Dîs Syris Syntagmate c. VI. p. m. 109. ſ. edit: optimæ Amſtelod. M. DC. LXXX. in 8t. ſcripſiſſet: *Qvi καθ' ὑπερβολὴν, ut ait Strabo* (in XVI.) *Tyrius cultus Hercules, dicebatur Μέλκαρτος, ſive Μέλκαρθος, qvi depravatè Μελκάνθαρος dicitur Euſebio in Oratione de laudibus Conſtantini.* Et paullô infra:

infra: *qvid αςτος aut αςθος in ea dictione, non ſatis intelligo.* At qvî potuit tam manifeſtam vocis compoſitionem ſecundùm Syrienſem dialectum tantus in lingvis & litteris vir ignorare? Poterat hoc vel de Gentili ſuo Nicolao Fullero diſcere, cujus è c. XVIII. tertii Miſcellan. Sacror. libri p. m. 372. ſ. edit: Argentoratenſ. M. DC. L. in 8r. iſta ſunt: „ Appellatio hæc conflata eſt ex duabus di„ ctionibus מלך & קרתא: qvibus ſignificatur, *Rex* „ *ipſius urbis.* Sidônis videlicet aut Tyri. Voca„ bulo Melech perſimile proximumqve eſt Baal: „ vel Beel, h. e. *Dominus*: Sed magnificentius „ fortaſſis eſt Melech. Veruntamen ſi vocis origo „ (ut par eſt) ſpectetur, *Conſul* propriè expone„ tur מלך. Etenim radix ſeu thema, unde forma„ tur, *conſulere* ſignificat, ſeu conſilium dare. Ne„ qve Regii nominis majeſtas à Sydoniis Tyriiſqve „ tantùm Herculi ſuo eſt attributa, ſed ab aliis „ paſſim nationibus. Nam (ut de cæteris taceam) „ Ammonitarum Molech & Milchom, idem reipſa „ ſunt nomen. Tanta tamqve immenſa eſt diaboli „ ſuperbia, ut non ſolùm minuere & lædere, ſed „ ſolvere qvoqve & abolere, ac ad ſe demum „ transferre, ſi poſſet, nitatur, ſupremam maje„ ſtatem ejus, cui ſoli eſt regnum, & potentia, & „ gloria in ſæcula, Amen.

„ Porrò qvod narrant Poëtæ, Melicertam, poſt„ qvam in mare ſe præcipitavit, & in deorum nu„ merum relatus eſt, Palæmona à Græcis nuncu„ patum: (*Solent* enim *mortuis conſecratis nomina* „ *immutari*, inqvit Lactantius 1. Inſt:) meræ nugæ, „ mera inſcitia eſt. Qvaſi verò Melicerta priſti„ num ejus nomen Græcum eſſet. Certè peregri-

num

,, num eſt omnino, & extraneum, מלך קרתא, à ,, Phœnicibus, non à Græcis ortum. Idcirco ut ,, nomen, ita & eum cui impoſitum erat illud no- ,, men, miſeri mortales ignorarunt. Nam longè ,, alium ab Hercule putantes ſe colere, ipſiſſimum ,, Herculem venerabantur, cæca nominis tantum- ,, modò ignoratione decepti. Melicerta qvippe Phœ- ,, nicibus, Palæmon dicitur Græcis: Παλαίμων ,, ὁ Ἡρακλῆς. *Palæmon verò eſt Hercules*; ut veri- ,, ſſimè teſtatur Heſychius. A Sidoniis Tyriiſve Me- ,, licertæ nomine invocatus eſt, qvod magnus eſſet ,, qvaſi Patronus civitatis ipſorum, & tutelaris ,, Deus, ὁ πολιοῦχος Θεός. Hactenus Fullerus. Varro VIII. de LL. p. m. 120. edit: opt: Dordrechtanæ 1619. in 8t. *Reprehendum* (l. *Reprehendunt*) *Ariſtarchum*, *qvod hæc nomina* Melicertes *&* *Philomedes ſimilia neget eſſe*, *qvòd vocandei caſus habet alter* Melicerta, *alter Philomede*. Poſtqvam nudè, ſine verbis, Matth: Martinius Etymolog. col. 1884. Varronem adduxerat, ſubjicit: *Cum e brevi Melicerta. ibi Scaliger. Atqvi* μελικέρτα *potiùs facit*. At Scaliger in notis eum in locum nihil adnotavit niſi qvòd in Indice, ſi is Scaligeri eſt, habetur: *Melicertes Melicerte cum e brevi vocandi caſu*. p. 120. 97. (l. 9, dele 7.) Porrò Euſebium his in Præparationis Euangelicæ libris magnam Philonis Judæi, de Providentia libri tranſſcripſiſſe partem, neminem Auctores ambos qvi legit, fugere poteſt. Vide vel librum VIII.

§. VI. Qvando annus Pontificiorum Jubilæus incipiat, qvibuſqve ceremoniis ac ritibus peragatur, multis deſcripſit Andreas Schottus capite partis ſecundæ Itinerarii Italici duodecimo. In p. 103. ſine du-

bio occurrit vitium aliqvod typographicum, niſi ipſius memoriæ lapſum auctoris eſſe velis; cùm inſtauratio jubilæi annô cIↄ ccc facta Bonifacio IX. adſcribitur. Nam Bonifacium IX. demum vixiſſe circa annum MCCCXC. palam eſt; ſub qvo & tertius jubilæus annô cIↄ cccc celebratus fuit. Qvartus incidit in annum qvinqvageſimum ſeculi xv. ſub Nicolao V. Eopſe ſeculô iterum Jubilæi terminus immutatus eſt, & ad viceſimum annum reſtrictus à Paulo II. natione Veneto, vel potiùs Sixto IV. Qvod ingratiis tamen dicimus Joannis Lorini Jeſuitæ Avenionenſis in p. 863. a. Commentarii in Leviticum Lugduni M. DC. XIX. in fol. editi ſcribentis: *Falſo autem Sleidanus hæreticus lib. XXI.* (p. 672.) *prodidit à Sixto IV. primùm cœpiſſe celebrari jubilæum annô xxv. qvod tamen etiam Onuphrius continuans Platinæ hiſtoriam ſcribit.* At Onuphrius Panvinius Antonio Poſſevino *vir ingentis lectionis* eſt, & Paullo Manutio *Hiſtoriarum Helluo.* Eſt & à Sleidano Polydorus Vergilius Urbinas capite libri octavi ſtatim primo p. m. 456. edit: opt: Argentorat: M DC. VI. *Poſtremò*, inqvit, *Sixtus IV. jubilæum ad vigeſimum quemqve annum reduxit, primuſqve celebravit: qvi fuit annus* MCCCC. *LXXV. ſalutis.* Facit cum eo qvoqve Jacob. Auguſtus Thuanus p. 280. libr. Hiſtor. Imo ſi vel maximè anteceſſor Sixti, Paullus nempe II. Jubilæam periodum ad ſpatium xxv. annorum redegit, qvod præter Lorinum Hieronymus qvoqve de Capug: vult in Narrat: de Jubil: apud Schottum: & ſine dubio certum eſt, repentina tamen è gula, ut ferunt, attractâ morte præpeditus iſtud Jubilæum non celebravit, ut ita Sixtus IV. omnino primus fuerit, qvi annô XXV. iſtud

iſtud egerit Jubilæum, ac anteceſſoris Paulli, decretum factô confirmarit. Sane decretum erat ut annô Domini cIɔ cccc. lxxiv. à vigilia Nativitatis Domini hic Jubilæus inciperet. Decretum iſtud Paulli II. repetit & approbat ejus ſucceſſor Sixtus IV. in bulla confirmationis publicata cIɔ cccc LXXIII. 4. Kalend. Septemb. c. *qvemadmodum Extr. de & pœn. & remiſ.* *Qvintus* proinde Jubilæus in LXXV. dicti ſeculi, qvintum verò pontificatus Sixti annum incidit. Sub eodem Sixto annô cIɔ cccc lxxix. facta eſt, Compluti per Alfonſum Carillum, Archiepiſcopum Toletanum, congregatio multorum Doctorum Theologiæ & utriuſqve juris ſuper libello Confeſſionis edito per Petrum Oxomenſem in Univerſitate Salmantina Theologiæ Profeſſorem. Concluſiones IX. ex illo libro depromptas, qvarum Vna eſt, *qvòd non ſunt abſolvendi pœnitentes, niſi peractâ priùs pœnitentiâ eis injunctâ*, tanqvam hæreticas, erroneas ac ſcandaloſas congregatio damnavit librumqve illum comburendum judicavit: Petrus verô libri auctor ſolemniter errores revocare coactus fuit. Eodem annô Joh. Weſſelus Groningenſis, Concionator Wormatienſis, Magiſter Contradictionis dictus, ab inqviſitoribus hæreticæ pravitatis Moguntiæ damnatur, qvòd de indulgentiis & aliis articulis qvædam à recepta ſententia aliena doceret. Circa finem XV. ſeculi Hieronymus Savonarola, Ferrarienſis, *inſignis & doctrinâ & ſanctimoniâ Vir* (ut eum laudat *Angel. Polit. l. IV. ep II.*) *cœleſtiſque doctrina prædicator egregius*, eaſdem Papales Indulgentias acriter reprehendit, ſed juſſu Alexandri VI. Papæ Florentiæ crematus eſt annô cIɔ cccc xcIIx. Is verò, qvem memoratus Schottus in animo habuit,

abſqve

abſqve dubio Bonifacius fuit VIII. ille à vulpino ingreſſu, leonino regno, & caninâ morte ſat nobilis Papa, hic primus conſtituit Jubilæum centeſimô qvôqve annô celebrandum, in qvo omnibus tam in iſto, qvam in *qvolibet anno centeſimo ſecuturo: ad Baſilicas* SS. Petri & Pauli *accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confeſſis, vel qvi verè pœnitebunt & confitebuntur, non ſolùm plenam & largiorem, imò pleniſſimam omnium ſuorum concedit veniam peccatorum, hâc additâ conditione, ut qvi voluerint hujuſmodi indulgentiæ* ab ipſo *conceſſæ fieri participes, ſi fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis ſeu interpolatis & ſaltem ſemel in die, ſi verò peregrini fuerint aut forenſes, ſimili modô diebus XV. ad baſilicas eaſdem accedant*; qvibus verbis ipſe animi ſui mentem nobis expoſuit. c. *antiqvorum. Extr. de pœn. & remiſ.* Cauſſam autem ſive potiùs prætextum hujus conſtitutionis hunc indicat: *Ut beatiſſimi Petrus & Paulus Apoſtoli eò ampliùs honorentur, qvo ipſorum baſilicæ de urbe devotiùs fuerint à fidelibus freqventatæ, fideles & ipſi ſpiritualium largitione munerum ex hujuſmodi freqventatione magis ſenſerint ſe refertos.* Rectiùs, opinor, dixiſſet & apertiùs: Ut patrimonium Petri eô ampliùs locupletaretur, qvò Ego *aurum undiqve conqviſitum plus qvàm dici poteſt ſitiens*, qvalem Platina meus me depingit, mundanorum largitione munerum ex hujuſmodi freqventatione magis ſenſerim me refertum.

§. VII. Febris qvartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortaſſè inauditam, qvam, cùm in Italia eſſet, à qvodam Umbro acceperit, parte Commentarii in Horatium alterâ refert Dionyſius Lam-

Lambinus Monſtrolienſis, p. m. 151. edit: Lutet. CIↃ IↃ LXXIX. in fol. ubi è libr. II. Satyr. II. v. 390. hæc verba Poëtæ exponit: *Frigida ſi puerum qvartana reliqverit*; qvæ tamen nonnullis ſuperſtitionem ſapere videtur. *Sumatur*, inquit, *totum id lotium, qvod æger febre vigente, ſeu παροξυσμοῦ tempore ſemel effuderit. Hôc lotiô in locum aqvæ, tantum farinæ, qvantum ſatis ſit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, ſubigatur, ac pinſatur: paniſqve* inde *fiat & coqvatur: coctus & refrigeratus cani maſculo, eſurienti, ſi æger ſit mas; fæminæ, ſi fæmina ſit, præbeatur: idqve ter fiat, Hôc factô æger convaleſcet, canis febri qvartanâ corripietur.* Si tam facili & expeditô modô incolumitas poſſet reſtitui, in promtu ſanè ſemper eſſet auxilium atqve paratum. Non minùs miram Qvintus Serenus Samonicus curationem, & ut ipſe ait, *mirandam fert*, imò ſuperſtitioſam de libro qvarto Iliados Homericæ capiti ſupponendo. En ejus verba è c. XLVIII. qvod *de Qvartana typo medicando* eſt; v. 5. ſ.

„ Allia non pudeat terno cum cimice trita
„ Et diluta mero mediis haurire diebus,
„ Aut facilem jecoris murini ducere fibram,
„ Qvatuor ut duri jungantur ſcrupula Bacchi.
„ Mira eſt abſinthi cum ſimplice potio lympha.
„ Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
„ Tantundem marathri, mulſum nec deſit aceti,
„ In cujus cyatho prædicta ſalubriter hauris.
„ Mæoniæ Iliados qvartum ſuppone timenti,
„ Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
„ Prodeſt & potus, ſed mulſus, Doridis humor.

„ Qvidam etiam miranda ferunt veniente calore,
„ Jurantes ludum Veneris munúſqve petendum.
„ Sed prius eſt oleo partus ferveſcere ranæ
„ In triviis, illoqve artus perducere ſucco.

Nimirum opinabantur Homericis majorem vim & virtutem ineſſe, qvàm ceterorum Poëtarum: Unde & Homericam incantationem Galenus adprobavit in libro de occultis rerum proprietatibus, ut auctor eſt Alexander Trallianus libro IX. cap. IV. Exſtat in Odyſſ. τ. carmen efficaciſſimum, qvô repreſſum Ulyſſi ſangvinem ab Autolyci filiis, Poëta canit hiſce verſibus. v. 465.

Τὸν μὲν ἄρ' Αὐτολύκου παῖδες φίλοι ἀμφεπένοντο.
Ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο.
Δῆσαν ἐπισταμένως ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν
Ἔσχεθον. — — — —

Sic potores ebrios fieri negabant, ſi primis poculis hoc ejuſdem metrum ex Il. θ. v. 170. pronuntiaſſent:

Τρὶς δ' ἄρ' ἀπ' Ἰδαίων ὀρέων κτύπε μητίετα Ζεύς.

Sic illud ex Iliad. ε. v. 387. arbori appenſum, fructum continere tradunt, nec injuriâ ullâ cœleſti decidere:

Χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.

Ad dolores arthriticos hoc ſeqvens ejuſdem commendatur, qvod extat Iliad. β. v. 95.

Τε-

Τετρήχει δ' ἀγορὴ, ὑπὸ δ' ἐστεναχίζετο γαῖα.

Alex. Trallianus contra podagram, auream laminam præſcribit, in qvâ, Lunâ in Librâ vel Leone conſiſtente, inſcriptus ſit idem verſus Homericus. An amuletis militaribus aliqva contra vulnera vis inſit? eruditè, qvod ſolet, diſputat poſt Philippum Camerarium cent. III. Oper. Horar. ſuccifiv. c. xxx. p. 102. ſ. edit. Francofurt. M. DC. LVIII. in 4to. optimus Matthias Berneggerus p. m. Q. xxxix. in Tacitum. Qvod *de ludo Veneris* ſcribebat Serenus, ejus exemplum refert Grainerius apud Foreſtum III. Obſervation. xxix. p. 100. nimirum qvòd ſocius ſuus rigorem qvartanæ averterit juvenculæ cujuſdam nudæ xviii. annorum complexu. Verùm tali qvi ſe ſubmittit igni, videat ille Terentianus febricitans, ne plus ſatis caleſcat. Eun. I. II. 5. Animi immoderati gaudium inſignemqve etiam hunc pellere fortunam morbum teſtatur Plinius VII. Natur. Hiſtor. c. L. Q. *Fabius Maximus Conſul apud flumen Iſaram praliô commiſſô adverſus Allobrogum Avernorumqve gentes, ad VI. Idus Auguſtas CXXX. M. perduellium caſis, febri qvartanâ liberatus eſt in acie.* Per meri potionem ipſam illam depulſam qvartanam III. Argenidis p. 330. Barclajus retulit, ſcriptor qvidem recens, ſed cum qvovis veterum comparandus. Otii prodigum hominem oportet fuiſſe Favorinum, Philoſophum, qvum *febrim* hanc *qvartis diebus recurrentem, vel morbum qvartanæ*, ut caſtigatiſſimi ſermonis auctor Suetonius in J.C. Julii vocat, laudavit apud Gellium l. xvii. c. xii. In cujus morbi

bi laudibus teſtem etiam Platonem produxit: qvem ſcripſiſſe ajebat, *qvi qvartanam paſſus convaluerit, vireſqve integras recuperaverit, fidelius, conſtantiúſqve poſtea valiturum.* At non occurrit hodie, qvod ſciam, ſubdit interpres, in ſcriptis Platonis, quæ extant, hujuſmodi locus, ubi dicat, eos qvi ex febri qvartana convaluerint, poſteà ſaniores validioreſqve exiſtere. Qvi vitam Platonis conſcripſère, dicunt qvidem Platonem ob Academiæ habitationem paſſum eſſe qvartanam febrem menſes decem atqve octo: ſed ſobrietate & diligentiâ ſuâ vires poſt febrem validiores, qvàm anteà recuperâſſe. Et hinc fortè eſt; qvod Cicero ultimô ad Familiar. Ep. XI. ad Tironem ſcribat: *Qvùm in qvartanam converſa vis eſt morbi, ſpero te, diligentiâ adhibitâ, etiam firmiorem fore.*

§. VIII. Miror Gellium in capite VI. libri XI. Noctium Atticar. ſcribentem. *In veteribus ſcriptis neqve mulieres Romanæ per Herculem dejurant, neqve viri per Caſtorem. Sed cur illæ non juraverint Herculem, non obſcurum eſt. Nam Herculaneô ſacrificiô abſtinent. Cur autem viri Caſtorem jurantes non adpellaverint, non facile dictu eſt. Nuſqvam igitur ſcriptum invenire eſt apud idoneos qvidem ſcriptores, aut* mehercle *feminam dicere, aut* mecaſtor *virum. Ædepol autem, qvod jusjurandum per Pollucem eſt, & viro & femina commune eſt. Sed M. Varro adſeverat, antiqviſſimos viros neqve per Caſtorem, neqve per Pollucem dejurare ſolitos; ſed id jusjurandum fuiſſe tantùm feminarum ex initiis Eleuſiniis acceptum: paullatim tamen, inſcitia antiqvitatis, viros dicere* ædepol *cœpiſſe, factumqve eſſe ita dicendi morem: ſed* me-

ca-

caſtor *à viro dici, in nullo vetere ſcripto inveniri;* potuiſſe Clariſſim. horum virorum adſenſum impetrare, ut Barnabæ Briſſonii I. & VIII. Formul. Jac. Eberti in Hiſtor. jurament. p. 74. & Jo. Limnæi diſſert. I. de Academiis coroll. VI. qvin etiam Doctiſſ. Pincierum hôc Gellii locô ſeductum, eruditiſſimum Nicodemum Friſchlinum, Pincierô in eruditione nullô modô inferiorem, miſerè flagellare in p. 299. Otii Marpurgenſ. qvòd *ignarus atqve imprudens ſine ullo diſcrimine utriqve juramenta hæc ſexui attribuat contra veterum & idoneorum auctorum ſcripta.* At Plautus neqve novus, neqve inidoneus ſcriptor, ſed decima Muſa, atqve ipſi Gellio lib. VII. c. XVII. *homo Lingva atqve elegantia in verbis Latinæ princeps*, producit in Trucul. II. I. I. ancillam ſuam Aſtaphium ita cachinnantem: *Ha, ha, ha! hercle qvievi, qvia introivit odium* — Ubi fruſtra Palmerius lectionem hanc ſollicitat, ut Gellii & Varronis obſervationem tueatur. Et in Aſinar. v. II. 46. Paraſitum — *mecaſtor dignus eſt.* — Appulejum omitto, qvi crebrò *Hercules* vel *mehercules* uſurpat, cùm mulieres loqventes introducit. Marc. Zuerius Boxhornius, qvare Herculis ſacrum femina non fuerit ingreſſa, Qvæſt. XXIII. Romanâ aliqvot cauſſas coacervat: item, cur feminis, qvi tamen titulus qvæſtionis eſt, per Herculem jurare non licuerit? Sed demus alienis erratis veniam, ut noſtris impetremus, averſemurqve Ethnicæ idololatriæ propria vocabula, ut nec Deum nomine Jovis aut Bacchi, nec virtutem qva præeſt ſtudiis Muſas, nec providentiam ejus in benedicendo partu Lucinam, nec eam qvæ circa vitam & mortem ſe exſerit, Parcas vo-

cemus: qva tamen in re nonnulli ſtultum ornatum poëticum qværunt. Nobis verò nihil eſto ornatum, qvod vel minimam ſapit Paganiſmi adprobationem, & Chriſtianæ religionis puritatem ac ſimplicitatem turbat. Abſit itaqve, ut ex ore Chriſtiano ſonet *mehercule*, *mecaſtor* & cetera portenta non numina. Poëſis Davidica non aſſumſit ab Ethnicorum fabuloſitatibus ornamenta in pſaltico carmine. In qvo licet pro more Hebrææ lingvæ non ſit metrum, qvale eſt Latinis & Græcis, qvibus, longarum & brevium ſyllabarum ad modulationem reqviſita magna eſt, iiſdem etiam in vocibus, copia & varietas; eſt tamen in pathetico & graphico dicendi genere ea ſublimitas, qvæ omnem vim Ethnicorum longò poſt ſe intervallô relinqvat, ut impiè inſaniviſſe ſit dicendus, qvi Pindaricas Pſalmis odas antetulerit aut etiam æqvaverit: qvamqvàm Doricæ lingvæ poëtica imprimis apud Pindarum indoles ad Hebrææ lingvæ ſtylum ceteris dialectis Græcorum propiùs accedere animadvertatur: unde & Doricus in Muſicis modus eſt περίσεμνος, i. e. admodum gravis, qvem etiam *Ariſtoteles Pol.* VIII. *cap.* VII. ob eam cauſſam adoleſcentes vult doceri. Adde hîc Chriſtoph. Schraderi tractatum de Styli Ethniciſmo fugiendo circa jurandi adverbia Lipſiæ CIↃ IↃCLXXXVIII. in 4to. editum. Item Voſſium de Imitatione Poëtica §.8.n.I. p. 771. edit. Roterodam. noſtræ; auctoreſqve ceteros à nobis ibi laudatos.

§. IX. Delatus hac ex occaſione in argumentum de Muſica, reminiſcor apud Platonem olim me legiſſe, qvod non paucis mirum viſum, mutatos Muſicæ modulos ſtatus publici mutationem adferre

re. Qvamqvàm enim me minimè præterit, qvibuſdam à delicatioribus judicii hominibus Platonem non ſatis aptum, ut Joſephus ait, politicæ diſciplinæ magiſtrum eſſe habitum: hîc tamen fortè non præter rem ille ipſe ita conſulit in medium. Enimverò multarum in Græcia civitatium interfuit antiqvum conſervare vocum modum, qvarum mores lapſi ad perniciem pariter ſunt cum cantibus immutati. Nam ea Muſicæ vis eſt, ut cum remittat animos, tùm contrahat: langventes incitet, effeminet excitatos. Qvæ de Terpandro & de Timotheo ſcripta ſunt omnium jam in ore verſantur. Huic eam arti vim ineſſe, ut vel Tyrannorum molliat ſævitiam, teſtis eſt Pheræorum Tyrannus Alexander qvi aurium voluptate delinitus, cum tragœdum ſpectaret, ſupra modum in miſericordiam verſus fuiſſe dicitur. His adjicit Plato, talibus omnem in vitam adoleſcentes moribus evadere, qvales ſunt modulationes, qvas à teneris annis didicerunt. Unde enim apud Græcos tam varia canendi genera, niſi ex morum varietate? Melos Æolium ſimplex fuit, Ionium molle, Phrygium religioſum, Lydium qverulum, Aſium varium, Dorium bellicoſum, tale deniqve qvales cujuſqve populi mores ac ſtudia, fuerunt. Graviter itaqve vetus illa Græcia Muſicæ mutationem vindicabat. Pherecrates Comicus acerbè de Timotheo conqverentem Muſicam introduxit, qvod unam & alteram chordam fidibus ſuis ad ſvaviorem modulationem addidiſſet. Ephori Terpandro gravem irrogârant multam, qvòd variandæ vocis gratiâ unam perperam intendiſſet chordam. Uſqve adeò verebantur hanc labem Græci, & in Muſicæ modulis maxima rerum publicarum momenta verti

putabant. E re erit fortè hic evolvere Eraſm. Apopth. l. 1. cent. 11. n. 75. p. 59. ſ. edit. Baſil. Froben. M. D. LVIII. & lib. 11. cent. 11. n. XIII. XIV. XV. p. 139. ſ.

§ X. Coronidis locô adjiciam elegantem doctiſſimi alicujus viri ſuper morbo & morte Celeberrimi philoſophi Renati Carteſii ſcriptam epiſtolam, nunqvam, qvantum adſeqvi potui, typis provulgatam, ita habentem. Vir amiciſſime, amicorum optime. Scis, ante pluſculos menſes, Carteſium Reginam ſalutatum in Sveciam veniſſe. Is heri qvartâ antelucanâ funeſtâ peripneumoniâ confectus animam efflavit, tantôqve (ſi dis placet) Philoſophô indignâ cataſtrophe vitæ fabulam clauſit. Primò morbi biduò profundô ſomnô ſopitus, rheumatiſmô ſe diſtineri putabat, nil interim vel cibi, vel potus, vel Medicinæ ſumens. Alterum biduum inſomnis planéqve irreqvietus egit, victûs remediiqve æqvè abſtinens. Diverterat D. Carteſius ad Excellentiſſ. Dn. Chanut, Legatum Gallicum, virum litteratum & gravem. Rogabat is inſtabatqve apud ægrotum, accerſi me, valetudiniſqve ſuæ curam habere, pateretur. Verùm ille iterum iterumqve obſtinatè negare, contraqve, non adeò ſe Medicinæ rudem; ut alienâ manu ſibi ſit opus, pertendere. Qvare cùm periculum in mora eſſet, optimaqve Regina vel inviti rationem haberi vellet, juſſu ejus Carteſium accedo, operamqve, qvanta in me eſt; qvàm humaniſſimè offero. Admittor, qvamvis etiamnum ægrè. Verùm paucis ſermonibus ultrò citróqve habitis cum de morbi natura, déqve remedii genere non idem ſentiremus, ſine fructu diſceſſi. Venæ ſectionem adeò, con-

contra gentis ſuæ morem, metuebat, ut ad ſolam ejus mentionem exhorreſceret, & bis in hæc verba erumperet: *Meſſieurs eſpargnez le ſang François*, tertiumqve biduum πεπασμῷ dari peteret. Ego interim cogitabam, invitum qvi ſervat, idem facit occidenti: cúmqve inſtantis mortis non jam σημεῖα, ſed ἀναμφισβήτητα τεκμήρια ſe proderent, manum libenter à morituro abſtinebam. Elapſô deinde tertiô biduô falli ſe jam & febre teneri querebatur, eaqve ex adloqvio meo (paucorum licet verborum, miniméqve contentioſo) oborta. Non habui febrem Symmache, nunc habeo. Exſolvi mox brachium, ſanguinemqve ſibi ter eâdem die detrahi, ſatis pro attritis viribus copioſè, jubet. Octavo die ſingultus, ſputa nigra, reſpiratio μετέωρος, oculi vagi, omnia funeſta. Ille vinum poſcit, qvod infuſum haberet tabacum, vomitu hoſtem exturbaturus; & mos erat gerendus, niſi in furorem planè conjicere voluiſſem hominem obſtinatum; ita tamen moderato conſilio, ut vino aquâ diluto levis ſolâ immerſione tabaci odor adflaretur, nec obeſſe magnopere poſſet remedium, aliàs in hoc adfectu tantùm non occidere natum. Ego interea poſt carecta latebam, & in urina δεινὸν βλέπων, tamqvam anus fatidica mortis auguria canebam. Nono, omnia difficilia. Decimo, ſummo mane, animam DEO reddidit. Ita ſpero voveoqve. Illud inprimis mirandum in eo fuit, qvòd, cùm ipſe Dn. Legatus in eodem prorſus morbo decumberet, idem Carteſius, me inconſultô, ne minimum qvidem ægro fieri paſſus eſſet, ſingulaqve remedia præſens levamen adferre vidiſſet, adeò tamen ab omni medicina & medici conſilio totô

morbi decurſu alienus fuerit, ut ne adſpectum qvidem meum, niſi ſemel, ſuſtinuerit, diceretqve (*que s'il devoit mourir, il mourroit avec plus de contentement, s'il ne me voyoit point*) non erubuerit. Nunc mente fuiſſe motus, nec qvidqvam ſani, niſi ſub finem vitæ, de morbi ſui more & modo protuliſſe dicitur. Valdè caute! ut recuperatæ ſanitatis laus ſoli ægro, commiſſi erroris fœditas morbo imputaretur. Audit ſanè ille paſſim vir magnus: ſed tamen ego homuncio nolim me ſic laudari, & tam magnis auſis ejuſmodi colophonem imponere. Verùm non decet fortaſſis tenuitatem meam virgulâ cenſoriâ configere virum incomparabilem; neſcio enim, cui comparem: adeò ille in fatuo hoc philoſophandi modo palmam meretur. Qvare ut de cunctis illis ſapientiam hactenus profeſſis male meruit: ita debitum illi decus poſteritatem rependere facilè patior. Verbum nec amplius addo. Parum enim abeſt, qvin ſeriò iraſcar tam protervis ingeniis. Vale. Stockholmiæ XII. Februar. 1650.

INDEX RERUM.

A.

A*δης* qvid ſignificet? 118. ſ.
Allegationibus magnorum virorum non ſemper credendum, 23
Amuleta varia, 129 ſ.
Apollonii Collatii editiones, 5
Attinet me, pro *attinet ad me*, 101. ſ.

B.

Balduini (Frider.) nova editio Commentarii in tres ultimos Prophetas deſtituitur præfatione, 2
Becmanni (Chriſtiani) præfatio Originibus Latinæ Lingvæ præmiſſa novis editionibus omiſſa eſt, 6
Bezæ præfatio qvædam Calvini Commentariis in Epiſtolas Paulli præfixa deſideratur recentioribus in editionibus, 4. Adnotationes in Nov: Teſtam: laudantur, 58. Qvid in iis nonnullis diſpliceat? *ibid.* Ejus ad Lydium inedita hactenus epiſtola, 60
Biblia πολύγλωττα Waltoni qvid contineant, cujusqve valoris? 43
Bibliotheca Heidelbergenſis, 110
Biſterfeldius (Joh. Henr.) laudatur & culpatur, 27. ſ.
Bodinus an in Angliam procatum iverit pro principe ſuo Alenzonio? 98. Ejus error, — 99. ſ.
Bonifacius VIII. & IX. qvando vixerint? 126. ſ.
Borremanſius (Antonius) notatur, 65. ſ.
Borrichius (Olaus) notatur, 26
Buxtorfii Theſaurus Grammaticus & Lexicon Hebrææ Lingvæ laudantur, 58. 109

C.

Cadaver an de homine qvoqve dici poſſit? 103
Cæſaries an de capillo mulie-

lieris qvoque uſurpetur? 103
Cæſaris (Julii) editiones, 8
Calovius (Abrah.) laudatur à Merſenno, 29
Camerarii (Joach.) laus & lapſus, 77. ſ. 106
Camero (Joh.) 32
Carteſii (Renati) pertinacia, morbus, mors, 136. ſ.
Caſelii (Joh.) præfatio Aldi Manutii Phraſibus præfixa malè ceteris in editionibus omiſſa eſt, 4. Programma, qvo indixit explicationem concionum Thucydidæarum, 81. ſ. Carmen, 86. ſ.
Caſaubonus (Iſaacus) memoriâ fallitur, 87. ſ.
Catalogi librorum recenſentur, 9
Carſii (Jac.) opera cenſentur, 122
Catulli editiones, 7. 15
Ciceronis operum editiones, 8
Comenii (Joh. Amoſ.) de Janua qvid habendum? 41
Conringii (Herm.) Epiſtolæ laudantur, 14
Contumeliam facere an recté dicatur? 104
Crameri (Danielis) Scholæ Propheticæ editio nova non eſt optima, 2
Cratandri (Andr.) præfatio in Epiſtolas Plinii malè novis in editionibus omiſſa eſt, 5
Crocii (Joh.) Commentar. in Epp. Paulli nova editio deſtituitur præfationibus, 2
Cyprianus emendatur, 112. ſ.

D.

Δαιμόνιος qvomodo apud Homerus uſurpetur? 107
Dallæi (Joan.) elogium & lapſus, 88
Demoſthenes qvoties Thucydidem deſcripſerit? 79
Dictatorum Roman: poteſtas, 99

E.

Editiones librorum novæ non ſemper optimæ, 1. ſ. Qvi doceant, qvæ ſint optimæ? 8. ſ. Editiones Romanor. Pariſiis in uſum

ſum Delphini impreſſæ cenſentur, 15
Effata univerſalia in philologicis & Criticis temeraria, 102
Elmenhorſtius (Geverh.) debet cedere Wouwero in eruditione, 97
Emmius (Ubbo) qvis? 64
Eraſmi Adagiorum & Epiſtolar. laus & editiones, 7. 11. 12. lapſus, 71. ſ.
Euſebii Præparatio Euangel. è quibus ſumta? 123. 125

F.

Febris qvartanæ depellendæ miri modi, 128. ſ.
Fewrbornii (Iuſti) opera junctim malè edita ſunt, 3
Friſchlini (Nicodemi) & ejus Nomenclatoris laus, 40. 133
Fromondus (Libertus) qvis? 97. Errat, 98

G.

Gatakerus (Thomas) malè Varronem adducit, 111
Gellius adducitur & refellitur, 133
Glaſſii (Salomonis) Philologia laudatur, 58. 109.
GræcæGrammaticæ multæ, 107.
Grammatici qvanti viri? 75
Grammatica Paſoris laudatur & notatur, 108. ſ.
Grotii (Hugonis) memoria & memoriæ lapſus, 20. Epiſtola, 30. ſ. Annales Svecici, 21. libri enumerantur, & vituperantur, 24. alienis videt oculis, 70.
Gruteri (Jani) in Lampade Critica qvid deſideretur? 6.

H.

Heideggeri epiſtola narrans obitum Hottingeri, 16. ſ.
Heinſius (Daniel) laudatur & culpatur, 62. 63. ſ.
Hercules cur μίλαγ... dictus? 123. ſ.
Homericæ incantationes & amuleta, 130
Höpfneri (Henr.) opera malè curata ſunt à typographis, 3

Hot-

Hottingeri mors, 16. ſ.
Hulſemanni (Joh:) Animadverſionum in Bellarminum nova editio non optima, 2
Hyperii (Andreæ) libros de Theologo ſuppilavit Villavincentius, 3

I.

IEſuitarum ſuperbia, 57. ignorantia, 76. 105. ſ.
Indices novis in editionibus librorum omiſſi ſæpe, 14. 15.
Jubilæos Papiſtarum annos qvinam Papæ inſtituerint? 126. ſ.
Junii (Hadriani) epiſtola, 32. ſ. Nomenclatoris laus, 34. defectus, 35. 36.
Juramenta veterum explicantur, 133. 134.

L.

LAmbinus (Dionyſ:) qvâ ratione qvartana febri liberatus ſit? 129. ſ.
Lapide (Cornelius à) laudatur & vituperatur, 57.
Laurentii (Jacobus) laudatur & culpatur, 70.

M.

MAgdeburgenſium centuriarum nova editio non eſt optima, 2
Manumiſſio qvotuplex? 88. ſ.
Manutii (Aldi) in Plinii epiſtolas præfatio malè novis in editionib. omiſſa eſt, 5
Mehercule, *Mecaſtor*, &c. jurandi formulæ explicantur & rejiciuntur, 133. 134.
Μέλκαρθος cur Hercules dictus? 123. ſ.
Melvinus laudatur, 31.
Menochius (Jacob.) reprehenditur, 75.
Mentzeri (Balth:) Opera in 4to male curata ſunt, 3.
Miltoni ſolœciſmus, 77
Molinæi (Petri) error, 73. ſ.
Montanus (Benedictus Arias) laudatur, 57.
Mori (Thomæ) lapſus, 78. filiæ Margaretæ laus, 111. ſ.
Mureti orationum & epiſtolarum editio Lipſienſis cenſetur, 12.
Muſicæ moduli qvam varii. Veteres non temere rejiciendi, 135.

Ni-

N.

Nidulus vel nidus qvomodo uſurpentur? 103.
Noldii (Chriſtiani) Concordantiæ laudantur, 58. 109.
Nomenclatorum Junii, Friſchlini, Schævii laus & defectus, 34. 40. 41.
Nubere an de viro uſurpetur? 103.

O.

Onuphrius Panvinius laudatur, 126
Oxomenſis (Petrus) qvis fuerit, quidqve docuerit? 127.

P.

Petavii (Dionyſii) in Rationario Temporum nova editione præfatio omiſſa eſt, 5. 6.
Pincierus notatur, 133.
Poli (Matthæi) Synopſis Criticorum tanti non eſt, 46. ſ.
Præfationes librorum in multis novis editionibus ſunt omiſſæ, 2. 5. earum laus, 10. ſ. qvi auctores illas collegerint & ediderint? 13.
Præter pro *contra* uſurpatur, 101.
Puteani Pompa Proſphonetica laudatur, 14.

R.

Reſtaurare qvale verbum? 102.
Riveti lapſus, 26. ejuſdem epiſtola, 27. ſ.
Roſini (Joh:) de Antiqvitatibus qvid ſentiendum? 41. ſ.
Ruperti (Chriſtoph. Adami) lapſus, 68.

S.

Sacrificium fuit tam in honoribus heroicis qvàm divinis, 105. ſ.
Salica Lex unde dicta? 93. ſ.
Salmaſii epiſtola, in qva Grotius comparatur cum Voſſio, 23. ſ.
Sanchuniathon qvis fuerit, qvidqve ſcripſerit? 123.
Savonarolæ (Hieron.) laus & mors, 127.
Scaligeri (Joſephi) epiſtola, 96. ſ.

Schottus (Andreas) notatur, 125. ſ.
Seldenus (Joh:) laudatur ac notatur, 123.
Seldii (Joh: Chriſtoph.) Topicæ Calvin: nova editio in 8t. non eſt bona, 2.
Serenus Samonicus adducitur & illuſtratur, 129.
Solœciſmus an recte ita dicatur? 103.
Stephani (Henrici) præfatio in Novum Teſtam: laudatur, 3.
Sturmius (Ioh:) laudatur, 34. ſ.
Svetonii edit. laudantur, 6
Sylvii (Franciſci) Progymnaſmata, 23.

T.

THomaſii (Iac:) editiones Mureti, Boxhornii examinantur, 12.
Tilenus laudatur, 31.
Tortare an dicatur Nonio? 26.
Turnebi (Adriani) lapſus, 79.

V.

VAlerii Maximi editiones, 102.
Vaticana Bibliotheca an Heidelberg. *aucta* ſit? 110.
Vergilii (Polydori) libri de rerum invent. ſunt in Indice expurgator: 66. ubi ſimul qvænam editio optima docetur, *ibid.*
Vincentii Lyrinenſis Commonitoria cenſentur, 113. ſ.
Univerſalia effata in Criticis & Philologicis temeraria, 102.
Vocum cognitio Latina pueris admodum neceſſaria, 33. ſ.
Vorſtius (Io:) notatur, 100. ſ. 104
Voſſii (Ger. Io.) Inſtitutionum Oratoriar. editiones, 12. lapſus, 22. 105. ſcripta cum laude recenſentur, 24. ſ.

W.

WAltoni (Briani) πολύγλωττα Biblia qvid contineant, cujuſqve valoris? 43
Weſſelus (Io.) qvis fuerit, qvidqve docuerit? 127
Windetus (Ia.) notatur, 118. ſ.
Wittebergenſ. Tomi Intimationum & Declamationum rari, 13
Wouwerii qvot fuerint? 96. (Ioh.) elogium, 97

F I N I S.

M 1520883